

(శ్రీ)

శ్రీశివాయ గురువే నమః

సర్వమధురము

గ్రంథకర్త:

మహాకవి ములుగు పాపయారాధ్యులు

శ్రీ ర స్తు.

సర్వమధురము

(అచ్చ తెలుగు కబ్బము.)

గ్రంథకర్త:

మహాకవి ములుగు పాపయారాధ్యులు

రిజిష్టర్ కాపీరైట్.

వెల 1-50.

DEDICATED TO
TTO CENTRAL LIBRARY

ఉపోదాతము.

పర్యజ్ఞులగు పండితవర్యులారా !

ఈస్వయంధుర మనునచ్చ తెలుగు పాత్రమును రచించిన యుత్తమ కవి ములగు “ పాప యారాధ్యుండను” శ్రీగురు పట్టభద్రుడేమ నారాధ్యవంశ మోక్తికము. ఈ యనకే సంగమేశ్వరశాస్త్రి యనియుఁ బ్రథమ నామధేయము. ఈ పండితకవి అక్కమాంబా సంగమేశ్వరారాధ్యులకుఁ బొత్తుడు, భ్రమరాంబా వీరనారాధ్యులకుం బుత్తుడు, సంస్కృతాంభా భావల యం దసమాన సాహితీ కలన గలవాఁడును తీయు సుభయవ్యాకరణ శాస్త్రుజేత, రెండుబాసల క్షితయందును గండుమీడినవాఁడు. “కల్యాణచంపు” మున్న గీర్వాణభాషాపబంధములున్న, “సరవహృదయానురంజనము మొదలగు మిశ్రీకావ్యములును” స్వయంధురము “మున్న గాఁ గొన్ని యచ్చ తెలుగు పాత్రములును రచించెను మొత్తమునూడ శతసంఖ్యకు మీడిన గ్రంథములీ మహాకవిచేరచి యింపఁ బడినవి. అని తెలియ వచ్చు చున్నది. మతీయు “శ్రీదేవీ భాగవతము” అనుమహా పురాణము నీయనఁగూం డాధీకరించెను. సహృదయుల హృదయముల కిక్కిరిశ్చేరునిచే రచింపఁ బడిన “కల్యాణచంపు” పబంధములూని కల్పనలు సంస్కృతికవిత్వ వైశారద్య మునకును, “సర్వ మధురమున” రచనామాధురి యాంధ్రకవితా సామర్థ్యమునకును నిదర్శకములు గాకపోవు ఇహృహాకవి యాకుకపితీయందలి ధారణాభారణల సాధారణులసం దుల కీయన యనల్ప కల్ప నాశైలియే సాక్ష్యమిచ్చు చున్నయది ఈవిద్వాల్మని రెఫద్య యమునకు “రయో”న నునేక శేషమును బట్టి పోతనామాత్యుల వలెనె యతి పాసల యందు భేదమును బొటించని వాఁడే” ఈతనియ్యధు మధుర ఫణితని, ధారాశుద్ధిని, బోల్చి చూపుటకుఁ బ్రాచీనకవులలోఁ దక్క నవీనకవులలో నెవ్వారి శైలియేనియుఁ గనుపట్టున నుట సంశయాస్పదమే. కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు గారు స్వసం బాదిత కవిజీవితములలో నన్నికవితా వివర్ణనములతోఁ బాటుగ నిమృహాకవి కపిత్వ మునువిచారించుచుఁ దమ కులభించిన యొక్క “యహాల్యాసంగ్రంధ నీయము” అను నెల్లప్పుణీతి ముగ్ధంధమున నొకపద్యమును లేఖకగ్రస్త శేషము నుదాహరించి యొక్కవి కవితకు వ్యాకరణమెఱుంగనిదోసము గల దని వ్రాసె నటు. దానికిఁ గవిభావరసజ్ఞు లగు విద్వల్లజులే సమాధానము నూహింతురుగాత “పరమపతవ్రతైనమునిభామిని తో నెక యక్కె మేమి” యనిశ్రీ పంతులు వారికిం జిక్కెనట మాకు లభించిన పాత్రపుస్తకములో నాపద్యమే.

చ. సరి సరి నిచ్చువాటి నెఱు, జాణలు పుట్టిరె వార లెల ని
కిరణి వదించిరే చిఱుత, కార్యము లిచ్చటఁబెల్లునె యయో
పరమపవిత్ర లై నముని, భామలతో నెక సక్కె మేమి ; నీ
గరిమము గానవచ్చె నది, గా దనరో వినరో బుధాగ్నిణుల్,

అని విన్నవించుచు బొడకట్టు చున్నది. సాహసీయు మహాకవుల కైతలపై దోసము లాగింపఁ జూతురు. కవి తారహస్య మెఱుంగిన రసస్థాయి గన్న చ్ఛాయ నరసి గి హించు తద్దజ్ఞాలుల బోలె రససాహిత్య సంబాల్ ములు, లేఖక పుమాద జన్యములు నగుస్వల్పదోషముల నంతగాఁ బరిగణించరు.

శ్లో. పదవిహ్వలతా నాపి, స్పృహణీయా భవతి రసకవీంద్రాణామ్

ఘనజనున, స్థనమండల, భారాలస గామినీనాం చ,

అనుభోజరాశోక్తి యిహ్యర్థమున బోధింపఁ గలదు ఇన్ముహూను భావుడు, భావప్రి పుంజమున స్వీయమున కేవాద్వైతముకన్న నెక్కుడుగఁ గేవలాద్వైతమునే భావించు ననుట కీస్వయంభుర మీ “పేరునంద్రమువైదమిట్టఁ జేయకపసి” ఇత్యాది స్థలముల యందుసాక్ష్య మిచ్చు చున్నది.

ఇహ్యర్థమున కివక్షాజా భువంధరుండు, సరదేశతోపాసనా దక్షుండు, బ్రహ్మవిద్యా పూర్ణతుల్యుడు, యోగసాంఘ్యాజ్య నింహాసనాసీనుండు, సర్వజ్ఞుండు ననుటకు, నిక్క విజీవితకలకము తథాను వాదమునకు మేలుకొనుచున్నది.

ఇహ్యోగివరేణ్యం దోకసరి కృష్ణాది యొద్ద సాధ్యోపాసనాకృత్యములం చేర్చి యున్నవాతని లోని యుచలేవ్వరాలయమునకు దర్శనార్థమై విచ్చేయు నంతలో నగుటలలోలు పులు విగించి చనినచో “ముక్తి ద్వానము తల్ప దిహాగ దేహ, ముండా జగజ్జీవనీ” యనిచా ముడి కాంబనుఁ బిలువఁగా, నట్టి వచ్చి లేలువుఁ దనె నియు, మఱునాటి యుదయము పటకుఁ దలుపుఁ బెఱచియే యుండఁగాఁ బ్రభు కీయమంతం బాదసి యి మృత్యుమృతి ఒహూకరించి నేమందుకొనె ననియు వైచిత్త్యము గాఁ దెలియ వచ్చు చున్నది.

జగన్మ్రీ సిద్ధఁడైన, “శ్రీరాజా వాసికెక్కి, నేంకటాద్రినియోగింప” మహాసాధనము న నీయన ప్రధాన పండితుఁడ, వరుస మిహాగఁడు, గురుఁడు, గా నున్న వాఁడు అప్రి భువిభావమునకు ఆ ౧౭గిఁ నుం రు సరియగు భాగవత్సమున నుగ యించి ఆ ౧౮౧౭ నుం రుసరి కెక్కిన భాగవత్సమున నను మించుటం జేసి యాతనికఱించి కవి శ్రీనాథాదు ల. నలె హాసిన పద్మములం బట్టియు దిదనలెరము మున్నది సంహృతములకుఁ బైకాలము చు నెరఁకు జీఁచి యున్నట్లు పవ్యవగఁవర వలనఁ దెలియ వచ్చుటం బట్టియు, తుమార హాభు వైన శ్రీజగన్నాథ రాయనివారి పేరిణచే శ్రీకాశికేశ్వనాథ స్వామివారికి ననున్మితఁబుగ నిమృహితుండు గించిన యాంధ్రీ కేవీ భగవత్సము ప్రసక్తిం బట్టియు నిక్కం చి తత్వవత్సముల్లు జీఁచి యున్నట్లు దెలియ వచ్చుచున్నది. ఈ భాగవత్సాగ్రణి గలగు దశరథుడు “మహా, ప్రస్థానావసరంబుదా నెదరఁచే” ఎన్నీనమా భాగ్యులె “అగ్రహనాంతా నదైములు సరియూలునుగళలబలె యాశక్తిగోదనీలోఁ బుడగిలించి వాగ్దానకథా స్థానమున కైవ్యం బందె నని శ్రీరామచంద్రుఁ ప్రసాద కర్తలగు శ్రీ, బ్రహ్మమాది, రామ, ధ్యాని ర. శ్రీ) గాగు చున్నగు ర్శ్వవత్స సహాంస నల్లము పుక్కున ను ముంకన నాదొట్టు రుంక జడనగి ఇన్ముహూకేవీ ముంకన వ్రాసరిధరాజము నీతియననమాన హించి

తీ కలన నెఱుకపూని గలచుండుటకై ప్రతిపదంబును జేచునాచి భ్యవర్ణింబులొ
 న్ని. వదపదార్థవిబాధ బాధురంబుగధరా, తెలమెల్ల నెఱుగఁగలతనుచనిత్రో
 సరసశృంగారానుమంగమలీతవనిజూపగనహల్యాపేధూవనిణయంబు
 ధీమజ్జన సవ్య ధీమజ్జనోన్మేష కిరము శానలరు ఘూర్జర చనిత్ర
 లసదలకారలాలసవిశంకటముగాఁ బరంగునిద్రాత్మజూషణిణయంబు
 గీ. శతకపూససమేబలసంఖ్య సఖ్యమీఱసప్రసంగిచుమేలికావ్య
 రచన మా కెల్ల సమదా ర్థ్యంబు బాసచ్చె,
 సరసమచిసాద్య! సాగమే, క్వర కన్పిడ!

అని పాద్యుడడి యుద్ధి సమగ్రముగా నివృహసియుని శ్రింభమల్యయుఁ బరిశ
 కించి యిక్కవిడివిడి చారిత్రిమును బూర్తిగా వ్రాడఁజేయఁచి యీ యుపాన్యాతము నిం
 తెటితో ముగియుచును గల్యాణచంపు మున్నగు ప్రబంధములలోని కొన్ని పద్యములను
 క్కూచంద్రుని కలనాక్షరినిఁ జూపుటకై యిచ్చుట భాంధుఁడనైచు చున్నవాడను.

కల్యాణచంద్రుని కబంధమును.

ఆ. హరిచందన నునుల్లి చేత్యుకై రివ్వెట్లు శేనుమీ హాన్య
 అవశబ్దో ప్యవశబ్దో న స్యా దపశబ్దో న హి సుబ్ద
 శ్లో. తాంతో ముఖత్యానాంత శ్చ చంద్రమా గణ ఘట్టనాత
 మహాచ్ఛిత్రి మదంతో న సూ త్పుషా దోమాకరో నశిః.

ఏకాదశీచరి చుఁపూ వోబ ధమున.

శ్లో కతి నహి భువనాని బ్రహ్మాణా నిర్మితాని
 ప్రథిత సుగుణ శోభాభాసమానాని సంతి
 తదపి సకల సుప త్నద్య వేదోడరాశే.
 స్వని. హితమశివేటి రాజతే మధ్యలోకః
 శ్లో. పిరశ్రీ వేంకటాద్రి స్ఫుట పటుతర దో, స్తంభ నిర్దంభ శుంభ
 త్తడ స్వర్భాను భుక్త ద్విష దభిష యశో, విక్రమాబ్జార్క వింబే
 హరిహరం స్మరంత్యాస్త్రీ భువనమమలే, తద్యశో ద్యుస్సనంత్యాః
 పూరే స్నాతిన నోచే దుడుగణ మిషతః, కౌబ భువచ్ఛదాని.

ఆర్యాశతశివస్తోత్రమున.

ఆ శ్రీశైల భ్రమ రాంబా, గోకేకేశిశృణోజులంకాశే

శ్రీశనుతే కాశసితే, పాశచ్ఛేదిని మమాశయో భూయాత్.
 ఆ శాటీకృతచర్మాణం, ఘోటీకృతనిగమ మసమకర్మాణమ్
 కోటీరజమృతసూతిం, పాటీరదవంగభూతి మాటీ కే.

అహల్యా సుకిందన విలాసమున.

గీ. మధుర మధు రస ధోరణి, మహిత మహిత, లమున గమ లగునకుల రాగములగముల
 వలచు వలయానిచలత్తి, సలచుసలచు, రటున నటనలఁ జెలఁగె నారామసీమ.

శ్రీవేమనారాధ్య చరిత్రమున.

చ. ఘనతర చంద్రకాంతమశే, ఘట్టితి సౌధములక స్వనాయికా
 ఘనఘనవేళక ల్లనిని, కామ సురస్ర చరద్విరేఫముల్
 మునుకొని బాధవస్సురణ, ముట్టినచో మధుపాళి యన్యభా
 మును లని మానునే తదను, మేళిన ముదురు వీటినాయుకల్.

సరస హృదయాను రంజనము.

మ. నను విద్వజ్జన జాల లాలిత వచో, నైపుణ్య వష్టాభ గుం
 భన ధారాశ కవిత్వతత్త్వ కలనా, పారంపరి పారగుణ
 ఘనదై వజ్జకలా విచక్షణ మనో, నానీకుఁ జేరంగ ర
 మ్మర రావించి వదించె నుదిత రస, వ్యాపార మేపారంగణ.

శ్రీమద్దేవి భాగవతమున.

మ. తలఁచె నిష్ఠుఁడవక్ర విక్రమ కలా, ధౌరేయ దైతేయ దో
 గ్ధుల విధ్వాసన కార్య నిర్వహణ శు, భత్రైష్ఠిమావక్రముణ్
 బ్రలయాభోధర చుచలశత సహస్ర పౌఢ గాఢరథా
 విలయాభావకర స్వదీధితి కృత్తో, ద్వీచక్రముం జక్రమణ్.

మఱియు ననేకగ్రంథముల ననేకవిధములనీప్రగల్భుని వచోగుంభనలపాద కట్టునున్నవి.
 అచ్చశైలుంగు కబ్బుములలో నీసక్రమధురము సర్వవిధములచే రసప్రవాహపరీవాహమునఁ
 జనువల నోలలాగ్నక పోదు దానికి సహృదయుల హృదయములే ప్రమాణ మని విన్న
 విందుచు నింతట నీప్రస్తావనము విరమింపఁ జూచు చున్నాడను.

శా. ౧౮౪౯

రక్తాక్షి స॥ చైత్ర
 బ ౧౦ సోమవారము.

}

విజ్ఞప్తి.

తాడేపల్లి వెంకటప్పయ్య శాస్త్రి.
 చందవోలు విద్యా నగరము.

❀ సర్వమధుర ప్రశంస ❀

(చల్లా, పిచ్చయ్య శాస్త్రి గారు. ఇంటారు.)

చ. లలి నునుబూవుడేనియకో, లంకు కెలుకుల మేలి చల్లుదు
వ్వలువ చెఱుగుఁ గేలఁగొని, పయ్యరకై మొగిసాగు కైతయు
గ్గలి మన ముగ్గుపాపయ జ, గాజిగి యల్లికకాని కప్రపు
బలుకులు వీనుదోయి నెగు, బాటుగొనన్ మరలెం గదా తమిఁ.

సీ. తీరుగా సీసప, దైమ్ము సాగించుచో, శ్రీనాథకవిరాజు సిరులుగురియు
జలుగుబూబాదలమచ్చికలనల్లించుచో, నలసాసి పెద్దనయనువు నెనయు
ఎడఁదలోతులనెల్ల, యెడలను బాటుచో, జక్కగాఁదిక్కనచక్కజొన్ను
క్రొందేనెయూటపల్లులవాకదోగుచో, ముకుతిమ్మనాగ్యవిముద్దు నెఱపు
గీ. అరరెయభినవకాళిదాసా కితునిమ, హాకవినిముగ్గుపాపయప్రాజ్ఞచరుని
మధురమాధవవేశలమరఁగినట్టి, ప్రాథకవితాలతాంగిసీ, ప్రాథియేమొ.

ఉ. ఉచ్చసమస్త శాస్త్రముల, నొక్కటఁ జూఱుగున్న గీష్పోక్
మెచ్చనివాఁడు పాపయమ, నీషి మహాకవి యట్టిపెద్దయి
ట్లచ్చ తెలుంగుసేత యడి, యాసలపోకల వారిమెచ్చుకం
చొచ్చెములేక తోచె నొక, యూహ యెఱైనఁ దెరుగులెన్నకే.

శా. నిట్టూర్పుఁ నిగుడింపఁ జేసిన వదా, నీకంబు లే దెక్కడఁ
దట్టుం గుఱుము తోడు గన్న నడయే, దారి గనక రాదు మే
ల్లట్టా గాంచిన పాపయార్యకవితా, ప్రాథప్రపంచమ్మునం
దిట్టఁ ట్టాచన నేల తెల్గురుడి మె, టై క్కించె బల్బట్టుగఁ

చ. ప్రభువులు బాడితుల్ కవులు వక్రవధానులు నెల్లవారు స
త్ప్రభ యిది క్రొత్త క్రొత్త యను, పాటకు మీటు యశశ్చరంద్రిమం

దుభి పచరింప హాయి-దల, దోచినదో యన నొప్పె నప్పు మా
యభినవకాళిదాసకవి, యంతటివానిని జూడఁ బోవుఁకా. గ

సీ. ఒకసారి నునుదాపు లొలయు పూబొదరిండ్ల, సలహోక దీపెయు
య్యాలలూగు, నొకమాటు సోలుసా, టొదమించి నెఱిమించి, గొన
బు ముద్దుల పీఠె, గుల్మమీటు, నొకమాటి క్రంపు, టొప్పు తిప్ప
లనెక్కి, పండువెన్నెల, కల్కి, బల్కరించు, నొకపటి యేమేమి,
యో క్రొత్త లెనఁబంది, బుగారునకుఁ దావి, బయలుపఱుచు,

గీ. ఘనునిసంతటి యభినవ, కాళిదాసుఁడెట్టఁబట్టినమేల్కై.త, చెలియమిన్న
చాగుచేరాచదిడ్డయోజాణపాటకై మొకలట్టిదోపల్లుగల్గియొక్కొ;

చ. పరువున లోతెఱుగక యు, పాధులనమ్మి పారలెవ్వరో
యరిగెను ముల్గుపాపయ ను, హాకవి యందురుగాని యెల్లసం
బరములు దామయై మధుర, భావమునం దగువారు నిన్నిరం
తరమును జూచు చుందురు గ, దా నవతా కవిరాజుకేఖరా. 2

చ. సమరసభావ మెంతయును, జాల్మొన నైష్ఠవగాధయంది స
క్రమముగ వ్రాసె సర్వమధు, రంబననామము సార్థకంబుగా
గొమరునఁ దాపు కల్పనలు, కుత్తకబాటి రసమ్ము వాక భా
వము తెలిదీవి కూరుపు నె, బాసున దండిగదన్న చెల్లచే. 3

సీ. విక్రమ విద్యభూవిభునిసత్సభయందుదగి మహాకవికాళిదాసుఁడయ్యె
బుధజనామర భూజ, భోజరాజాస్థాన చుండలిభ వభూతి దండియయ్యె
రాజరాజనరేంద్ర రాజల్ సభాపీఠాంధ్రభూమికనన్న పార్వత్యుడయ్యె
శ్రీకృష్ణదేవ భూ భృత్యుషత్తునో ఘనతమై యష్టది గ్గజములయ్యె.

గీ. వాసిఁదగు వెంకటాద్రి భూ, వరునిగోష్ఠి
ములుగు పాపయ కవిరాజ, తిలకమయ్యె

భగవతి సరస్వతి జగానఁ, బ్రథితిగన్న
యత్త యవతారముల ఘక్కి నందె నొక్కొ.

ఓమ్.

శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తయేనమః.

స ర్వ మ ధు ర ము.

మొదటివిన్నపము.

శారీ మధురాధరాధర సర స్సీమామృతాహర వే
శాగర్జద్విజ నిస్వనజ్వర గోళ స్థాన్ను వేధిండ్ సా
ద్యేగాన్యోన్య విమర్దశాద్విక సమావేశానుసంధానకృ
ద్రాగోద్యత్పరిరంభ సంభ్రమపర బ్రహ్మముమేలీపుతన్.

ఉ. సింగపుజక్కిఁ దొల్పలుకు చెంగులపల్లము పైబిగించి గొ
ట్టంగొనయక్కరంపుమొగ డ౯జళిపించుచు ముగ్ధనంపుటే
నుంగులు నుగ్గునూచమగు నోయన మీదటియాకసంబుపైఁ
జంగులువాఱుతల్లి మము సాకెడు గట్టులతేనిపట్టియై.

2

సీ. కలువరేసయిదోడు చిలువచాలెకిమీఁడు
చెలువగాఁ బవళింపుఁ జలువగాఁగ
మున్నీటినడినాఁడు మిన్నేటితలవాఁడు
వీడుగా సయ్యాట జోడుగాఁగ

బంగారుజరివల్వ పొంగారుదువ్వల్వ
గట్టుగా బిగియించు దట్టిగాఁగ
వెల్ల మోరపులుంగు తెల్ల వార్పు వెలుంగు
జక్కిగాఁగొలుపుండు చక్కిగాఁగ

గీ. బేరుసంద్రంబు వెలిదమ్మిఁజేరుతపసి
తలపులొనగూర్చ దెసలెల్ల వలపుఁగూర్చ
వెలయునేవేల్పుదొసగుల వేరువిత్తు
దలఁతుడెందమ్ము నెత్తమ్మిఁ దమ్మిఁకంటి.

3

ఉ. తల్లులుకంటగాని పజఁ దన్నుటకెవ్వరు పాలు వంటకం
బొల్లెలు సొమ్ము లిండ్లు ముడు లుగ్గులులెల్లవితానయాటయే
తెల్ల ముగానఁ దల్లియని తెల్పఁగనొననియంచునెంచి నేఁ
దల్లికిఁదల్లియైన మరు తల్లిఁ దలంచెదన్లుమియ్యఁగన్.

4

మ. నుదుటఁవాసినవాఁతకన్నఁగలదే నూత్రేంద్రలోనంబదిం
ని బదిగానెంచిన నిందుకీంకనొరుఁ డె మ్రొక్కల్గునే యెల్లరున్
మదిఁగొల్వంగ నతండునూ దెసయెటుల్ మన్నింపమింజెట్టయాఁ
గద కొల్వందగువేల్పునల్వయని య క్కర్ణంబెనేనెంచితిన్.

5

సీ. నడనీటురాణింపు నకు వేతెపాగజేల
నంచలందడియాడు టదియయెఱుక
మముబోటిబీదల మన్నించుటననేల
తలవాకిటననిల్చి మెలఁగుటెఱుక
మొదటిచొక్కఁపు గొన మ్మునెలంత యననేల
వెలివెలుగులమేని తళుకులెఱుక
కరఁగినీరగుడెంద మిరపువేల్పుననేల
నిచ్చనీణియసొక్కు నెఱుపుటెఱుక

గీ. ఎందతెందఱుగనిన నం దందుమేలుఁ
జెందఁగలదేమి తెల్విగ లందుకట్టి
యమ్మనెమ్మదినమ్ముట సొమ్ముసుమ్మ
టంచుఁబల్కులపోడకా సింఁచువాడ

6

మ. సతసంద్రంబులఁబీల్చి మీఁదికివెలొ ర్చుకొనిక్కిచేముక్కుజో
పితి వజ్రలెగదా మొయుల్గురియుటల్ పెక్కిండ్లుగాజేపొగక
సతమే వానయటంచుమించ జగమెంచెంచుసీలావుగా
పుతమమ్ముకొనెనకయ్యసీనెనరుత పుల్పాచి కాపాడదే. 7

చ. పెనఁకువ దిండిపై నెనరు పెంపదియెట్టిదొ కూడు గూరలుక
నినిచెదుపొట్టయుబ్బ నన నిచ్చలు రక్కసిమూక, నెల్ల ద
క్కినయెకిమీని యిల్లుడుగుఁ గ్రక్కిరియించియూపేరై నఁబె
ల్చినదిడలేద యోహనుమ చాలునుమాపగఱకగుదింపగఱక. 8

సీ. ఇల్లాలినుదుటితో నెనయాటనేకదా
కలువతేసికపూవుఁ గట్టినాఁడు
పోయూలిలేఁగాను, బోలుటనేకదా
మినుపెద్దతలగాఁగ నునుచినాఁడు
జవరాలిచూడ్కితో సరియాటనేకదా
బలిజంకపిల్లఁజేఁ బట్టినాఁడు
మంచాలిక్కిల్లడ మాడ్కి యాటనేకదా
చిలువపెండేరమ్ముఁ జేర్చినాఁడు

గీ. ఇంతసింగారముననిచ్చ నెలయువేల్పు
కలఁడెవేతోక్కఁడనినాదు కబ్బమునకు
నెల్లసింగారమొనగూర్చ నుల్లమునను
వేడుకొనియెదజన్నంపు వేటకాని. 9

గీ. పుట్టపైఁబెట్టువానినిఁ బుట్టలోనఁ
బుట్టువానినిఁ బుట్టియుఁ బుట్టనట్టి
పట్టివానిని నడుగుఁగ న్బుట్టువాని
నెఱిగి కేలెత్తిచేమోడ్చి యెంచికొలుతు. 10

ఉ. గట్టులచట్టువత్ నఱకు కక్కనఁపుందొర దొంగబిడ్డ పెం
దిట్టపులేడైర్ల నెఱయఁ దెలునఁగబ్బముసేయుమువ్వరక
గట్టవిగించిసంద్రమున గట్టడినేర్చినవెన్ను వేరతలక
గట్టనవెన్నునక్కతల కబ్బపుటిర్వర నెంతు నెమ్మదిక. 11

- చ. మినుసిగ వేల్పుజక్కిపుడ మిందగుపుట్టువునంది యొక్కము
 మొనయడిదంపుసామి జగ ముల్ గనఁబెంచ నడంపనంచుసా
 టినకతఁగూర్చుకబ్బఁపుగ డిందిమగండగుపాల్కురయ్యని
 మ్మనిమదితమ్మినిల్పియన యమ్ముదలంతుఁగలంతుబన్నముల్. 12
- చ. కననిదియంటకల్లయెఱు కంగనరానిదియొక్కఁడెల్లయున్
 గొనుమిదిలోనవెల్పులఁద గుంగలదిద్దియనంగనై ననే
 ననునెడఁగల్గదీనినగు నట్టలయుండుమటంచుఁదెల్వీగొ
 ల్పినయయవారియంజలకు లేకులయంజలలేకినయ్యెదన్. 13
- వ. అని యిత్రైఱంగున మఱియుం గోరికలొసంగు తెఱగంటి మేలుబంతు
 లవేడుకొని నిబ్బరంబగు తల్లిబిడ్డలకబ్బంబుమానిసి బెబ్బలులనుబ్బు
 నంగొనియాడి యిమ్మేన్దిబ్రతుకు తెరవునిరవునకు నమ్మినికుదిరే
 కలకు నెమ్మదిగలుగంజేయు తెల్వియొనగూర్చు నయవారియడుగుఁ
 దమ్ముల తెనవాఁకలమునింగి యేదేనేమొకకుండుపుట్టువుమునిమను
 మనిసేయుపదునెనిమిది పొత్తమ్ములలో సడిసన్న వేల్పుమిన్నకతఁ
 దెలుంగుసేయంగోరి డెందంబునంజగిచ్చినసంతసంపుఁ దీవెపొదరింటి
 చలువలం దేలుచున్నయెడ నొక్కనాఁడు గలలోన. 14
- సీ. మించుతోమొయులునా మేలిమియొల్లియ
 యొఱపుటాయ్యారంపు యెడలుదనర
 పొడుపుగుంకెడుగట్లఁ బొద్దుజాబిల్లులో
 నాఁజుట్టువాలుచిం దంబులలర
 వెలిదమ్మిమిన్నేటి యలయంచవెలదినా
 తొమ్ముమానికముపైఁ గొమ్మనిలువ
 కెంపుపైమగఱాల గుంపునింపులఁబోలి
 కెమ్మొవిఁజిలునవ్వుకేళ్ళువాఱ
- గీ. నన్నెగనుఁగొనుచూఁక్కితో నాదునుడులె
 వినెడివీనులతో బయల్ వెడలి పొరలు
 నెనరుమదితోడ నెవ్వనిఁగనరొయెవ్వ
 రట్టిసిరిమగఁడెదురఁగ న్నట్టెనంత.

- గీ. మేలుకొనినంతదైవిత్వో మేలువాలు
గంటిమగనిగంటి నే మంటి మేలు
గొంటినని మేను గరుపాటు గొఱలఁగేలు
దోయి జోడించి మొక్కి య ద్దొరకు నెదుర. 16
- చ. నిలుచుట నన్నుఁగ్గొని గ నిగను పేదయువోలెయున్న నా
తలఁపుమదిందలంచి కయి దండకుఁజేరఁగఁదీసివల్కె నీ
వలనఁ బనిగొనంగనిట వచ్చితి నీదగుకోర్కులిచ్చితిన్
వెలయఁగఁజేయఁగావలయు విన్నది తెల్పెదవిన్నవిదగున్. 17
- క. మేమొకతఱిఁ దమిఁ బెనఁగొన
శ్రీమతినారాచపట్టిఁ జేకొంటిమి యా
చామకు మాకగు పెండిలి
సేమమ్మగు కబ్బముగను జేయఁగవలయున్. 18
- ఉ. నీనుడిపంచదారపాడి నీపలుకుంజవి వెన్నకన్నమి
న్నా నినుఁగోరినారమని నాపయి కేలిడి దువ్వి యేగెనెం
దో నటమేలుగాంచితిని దొల్లెనయ్యుండెలవాతె చీకటుల్
కానలకోనలందొదిగెఁ గన్నడఁ జన్గిగమ్మతెమ్మరన్. 19
- క. తఱియగుసేతలఁదీర్చుచు
మరువంగారానితలఁపు మఱగినవేల్పున్
దొరయానఁదలకుసొమ్మై
యొరయంగబ్బంబుసేయ నోజఁదలఁచితిన్. 20

—* పవ్యంతములు. *—

- క. గట్టులతేపట్టికఁ దమిఁ
దొట్టి యొడల్ సగమొసంగి తొడవుగ నెల్లపైఁ
బెట్టి జడల్ జుట్టి బిగం
గట్టిన జగజెట్టియైన కఱకంఠునకున్. 21
- క. ఒడలంజిలువలసొమ్ములు
నడలంబ్రాబల్కుటందె నాదులకులుకుల్

- జడలంగెంపుతళ్ల త్తళ్ల
మెడలందనుపాటునల్ల మెఱుంగులదొరకున్. 22
- క. వెలుపలలోపల వెలుంగుచు
వెలుంగులనన్నింటిదాన వెలయుచుచుపై
వెలుంగులదొరవేవేలన
వెలయుచుదా లేకయెల్ల విను వెరవరికిన్. 23
- క. మొక్కిన నీవేదిక్కిని
దక్కినతనపేరుదేనె దాపుచుమదిలో
జొక్కినబుట్టువుగెడపెడు
కక్కసపుంజలముదిరము గాగలగనికిన్. 24
- క. తెరవెఱుంగక తనుగనినను
కరమరుదగు తనదునిజము గఱపుచుబుట్టుల్
సెఱపి పజడన్నుగలిపెడు
సిరిమలమల్లనకు మంచు సెలయల్లనకున్. 25
- ప. అప్పనంబానరిచి నాకూర్పబూనిన యిక్కతనడచు తెరవెట్టిదనినం
దేటపఱుపంబూని యిక్కబృంబచ్చ తెలుంగునఁ బొసఁగించువాడనై
“ అయోధ్య, శ్రీమతి, అంబరీష, నారద, పర్వత ” సర్వమధురంబు
లను పలుకులకుండక్క మొదటిబాసనుడులకుం బలుకుడులేక
చెల్లునది. 26

క థా ప్తా ర ం భ ము.

- ఉ. రేంగులగడ్డవై దపసి క్షేదొరలందఱు గుంపుగూడి లో
మూఁగిన సంతసంపుఁ బెను మూఁకలుగట్టంగఁ బాటుటెంతిలో
రాఁగలయంగఁగల్గిన తి రంపుఁగొలంబు వలంతియంతక
నోగెగులవిందొనర్ప నుడి సోయగముల్ పచరించిరొక్కడన్. 27
- క. శ్రీమతియనురాచూలిం
దామరవిరికంటి కేలు దమ్మింగొనెనం

చేమోవింటిమి తెల్పుమి

యామెతగదడెదములకు నామెతలంపుల్.

28

క. అనినంబాబలుకుల చి

క్కనువొందగఁజేయువాని యనుఁగిట్లనియెన్

నునుగాలిమేతపానుపు

టనువరిముచ్చటలవినుడ టంచువలపునన్.

29

—* పురవర్ణనము. *

చ. సిరులకునాటపట్టు సరిఁ జెప్పఁగఁ జూపఁగరానితావు పో

టరులకుఁటంకి చొక్కపుఁ గ డానిబిడారము మేలుతాలగు

జ్జరి విరిబోండ్లయందపుఁబ సారము మ్రొక్కులవేల్పువంగడం

బిరవునయోధ్యనాఁబుడమి కెమ్మెయనందగువీడుమెచ్చుగన్.

30

క. మేడల తెలి తళతళ సిరి

కోడలితోఁ దారసించు గోడలపొడవుల్

నీడల వేడి వెలుంగుల

పోడలలింజొరఁగవీవు పోకతలేలా.

31

సీ. ఏనాట రాచూలి యీరేఁడుజగములఁ

బుట్టింపఁ దానయ్యెఁ బుట్టినిల్లు

ఏవీటిదొరబిడ్డ యెల్లదోసముపున్నె

ముగమిన్నువాకఁగ ముగ్ధురనడించె

ఏపోలియెకిమిని యెలమివేల్పులతేని

మన్నీనితనమునె మృదిఁబొసంగె

ఏటంకియొడయ ము న్నిటిపోటరికంబు

గడియలోనతనిలోఁ గలఁచివైచె

గీ. అట్టితోడులకాటప పై నయటి

యయ్యయోధ్యకుసాటిసే యంగనెద్ది

వేదలలవాన్నికెన న వీటిసాబగు

లెక్కసేయఁగఁ దలపు లమ్మక్కగాదె.

32

సీ. మగతాలకంబమున్ మలచి పైఁ దెఱగంటి

దొరతాతిబోదియల్ దులుగ్గలింప 3

పగడాల దూలముల్ పఱచి చొక్కపుఁబచ్చ

పలక సందీకుండ నలవరించి

అపరంజిపూత సో యగము తఱ్ఱులుదేఱఁ

గలుకుముత్తైపు మేలు కట్లుదనరఁ

దఱుచు చిత్తరువు చి త్తరము రెండవనల్వ

చెయువులయొడికంపుఁ జెలువుఁదెలుప

గీ. నిండుటందంపుమేడల నీటు చదలు

వాకవాడలజాడ మ వ్వంబుఁజిలుక

వాడవాడల వెలితి యే ర్పడమి నందు

లేమినిలుకడకేవంక లేమిదెలియు.

33

చ. తొలినుడు లంచతేజదొర తొక్కడపుందలవాకిటన్ వెతన్

నిలువక పీట బుట్టువుగ నెంగదయందు ముపాటువారలై

కలదొకొయిట్టివితయనఁ గాఁబనియే మికయన్నుడుల్ బలెన్

బలువిడియత్తెగల్ గలుగ బ్రాతియెయట్లనఁగాజగంబులన్.

34

క. అప్పీట రాచబిడ్డలు

పువ్వులదొరసెకలఁబడనిపుట్టువులెనుమీ

మవ్వంబునఁ బగఱయెడం

జివ్వల జగమడగు తఱుల చిచ్చరకంటుల్.

35

క. వలిమల యల్లుని ముందటఁ

జెలికానికి గలిమి నవతఁ జెందెనటాచున్

దొలితొలిసగియెడి మూడఁప

కొలపుంగుంపులకుఁ బట్టుఁ గొమ్మైయలరున్.

36

ఉ. నాలవవారిచట్టములు నాలుగుగుంపులసామిరూపులన్

నాలుగుఁబుచ్చి మీఁదఁగలనాలవవానికి వేఱునిచ్చి య

న్నాలుగుసంద్రముల్ తుదయ నంబాలమెల్లను నేరుసాగుచున్

నాలుగువైపులన్ బొగడు నంజెలువొందిరి పంటకాపులై.

37

క. గందంపుగొండ నెత్తఁపు

గందపు మ్రాఁకులను వీటిఁ గైకొనిపోతా 3

రందుడిగి కమ్మతెమ్మెర

లిందు మెలంగెడు ననంగ నెప్పుడువీచున్.

38

ఉ. మించులమించుసంచు నును మేనులు కొనులు నింగినేలు రా

యంచలు నెన్నడల్ దొడల యందమనంటులు పల్కుచక్కెరల్

నించునెలంత లించువిలు నేర్పరినేర్పడముజ్జగంబునే

లించగఁజాలుకీలుగమి నింపగుచందముగందురందులన్.

39

చ. కలుములకాటపట్టులగు కందువరేయిరవొంది తమ్ములి ౪

మ్ములదనరం బవల్ సెలగి ముచ్చట లచ్చట తెల్లదీఱగాఁ

గలిమినెలంతకాపురము గా నిలువం గడుఁదిమ్మనంబులై

కొలఁకులు పెక్కిచొక్కమగుఁ గోటలఁజేటలఁదోటలందునన్. 40

క. తమ్ములము లేని వేలుపు

గొమ్మల కిడునాఁగఁ బోక కొమ్మలతుదలన్

గ్రమ్మిన యత్రీవెలతో

నిమ్మగు నెలదోటలందు నెసఁగుంబొడవై.

41

సీ. మున్నీటిగారు నె మ్మొము వెల్వెలఁబాఱఁ

బొంగి మిన్నలము నే నుంగుగములు

తమ్మిచుట్టముతేజి దాకి మింటికినంటఁ

దాటెడు గుఱ్ఱంపుఁ గూటువలును

మింటిగేస్తులక్కిల్లు వంటకంబిడులిబ్బు

లందీడుమెచ్చని యరదిములును

తెఱనోటిమెకము వాతెఱముద్దుఁగొనునట్టి

కడిమి పోడిమి పోటు కాండ్రమూఁక

గీ. లితైఱఁగు దండుమొత్తమ్ము లెచటఁగనిన

నింగి నేలల సందీక నెగడుపగఱ

చూపుమొక్కల కిసుమాత చోటాసంగ

కెసఁగు నవ్వీటిబలిమి పెం పేర్పరింప.

42

సీ. పడతి ! పయ్యెద మాటు పఱచి బంతులుడాచి

చూపవితనయింపు చూట్కి-చనునె

వెరపెంపు దనుపాట వెలయింప కీటుచూచి

సంతరమ్మన వచ్చు న దియుఁగలదె

పట్టిచూడక మెచ్చు పుట్టకయెందైన

వెలపెట్టిసొమ్ములు విలువదగవె

చేజిక్కినంతలో జెనకి మైనల మిన

కందుటొక్కడ మరుల్ సెందుటొక్కడ

గీ. డనుచునిటుఁగోడకాండ్రతో ననుచుఁగూర్చి

ననలువిలుచునెపంబునఁ జనపుదార్చి

తుంటవిలుకాని బిరుదుకా తులొయనంగ

ననలయంగళ్ల నవలాల నలుపునెలఁగు.

4

సీ. కటికిచీకటిఁబెంకి కాపురంబులుమాచి

పుడమిజేరినచిల్వ పొలతులనఁగ

విడియంపునెట్టచే వేల్పుతావెడలివ

చ్చినయచ్చరలలోని మినుకులనఁగఁ

దనశూనికపుబాజ్జ యనువుదెల్పఁగ నేల

చేడియగనుముద్దు చిరుతలఁనగ

బ్రతుకెల్ల మబ్బుల పాతొటసడలియ

చటఁజేరుమెఱుఁగుల చట్టమనఁగ

గీ. నడలనంచలు దొడలన నంటు లొడల

పైడి జడలమొయల్ నాగఁ బచ్చవిల్లు

నమ్ములకుఁ దీఱుఁబాటుగా ముమ్మరంపు

వలపుఁబుట్టింతురప్పీట వెలనెలఁతలు.

44

క. కుందెటికొమ్ములుఁబలె చద

లం దామరలట్లు మడుపు లంజిచ్చులునా

గుండనఁపుంగందములై

యుదురు కల్లరులు చీకల లోలింగనఁగఁ.

45

గీ. తెల్లదేవరగుడులందుఁ దీర్పుఁగనిన
చాలుమగతాలగిబ్బల చక్కఁదనము
తెప్పవేయకకనుటనో యుప్పరమున
మింటితెరవరిగమి తెఱ గంటియయ్యె. 46

చ. వలమురిదాల్పురూపుగొని వచ్చెఁడు పోయెడునాఁడునాటికిం
దొలకిని పుట్టులేమిఁగొన దొక్కడలేదు కడంగనంగ నం
చలమినయాస ముజ్జగము లందలి మ్రాకలు పోవులయ్యెనా మూ
నలపున సూదిమోప నెడ మందుఁగనంబడదప్పజంగడున్. 47

సీ. పగఱగుంపుల మూలఁ బట్టించె నేర్పుమా
నికముల కడలియై నెగడుఁగడిమిఁ
దనచూపుసోకినం తన పేదఱికముల
మింటిపువ్వులఁజేయు మించుఱివి
చెలువంబుగనినఁ దొ య్యలులకన్నోగల
వలరాజుఁ బడియు ని వాళిగాగ ౪౬
రొక్కంపు నిండారు లెక్కింప ముక్కంటి
చెలికానికలిమిని జలికిఁగాఁగఁ ౪౭

గీ. నింగి నేలల నడుమెల్ల నిండ యైనపుఁ నన
కప్పరమునించి యొప్పుల కుప్పయగుచు న
నాలుఁచెఱఁగుల పుడమియం తయునునేల
నంబరీఘండుతేఁడుగాఁనలరువీట. 48

క. ఈవులుఁ జాగఁపుమాకుల
ఱివులు నిక్కంపుఁదేనె డిగ్గియలునుడుల్
వేవేల రాచమానిసి
పోవుననీతేనిదొరయఁ బోఁడెవ్వాఁడున్. 49

సీ. పవలురేజిగిగల్గి పఱగుటఁ జిలువరా ర
కలువరాయిడికాండ్రఁ గెలిచినాఁడు
పోరాటములవంగి పోవుదిట్టతనంబు ని
కలిమిమేలిమిగట్టుఁ గలఁచినాఁడు

హెచ్చుగుందులులేమి నెందులోతివ్వక ౯
 పాలమున్నీటిలోఁ బఱచినాఁడు
 తపసియీసులసిరుల్ దఱగమి నెమ్మేని ౧౦
 చూపులదొరఁ జాల్కఁ జూచినాఁడు

గీ. నడకతిన్నదనంబున నుడులనొండు
 తెఱఁగుఁగాంచమిఁ జిలువరాఁ దెగడినాఁడు
 రాల మగతాల మిన్నలౌ రాయనంగ ౧౧
 నంబీషుండుదగఁడెవే యారులందు. ౧౨

50

గీ. ఆప్పడమితేనిఁగను, గొన నబ్బేనేని
 గుప్పగుప్పన నవలాల కొమరుగత్తె
 లురులుగొనఁ బూవువిలువైచి యుసురుసురని
 చిలుకతత్తడి పనిలేమిఁ జిన్నబోవు.

51

మ. గడకుంగొమ్మునగంటఁగట్టి పొగడుం గబ్బంపువారెవ్వరే
 నడుగం గోరికలిత్తునంచు నతఁడ య్యారే సిరుల్ గుప్పఁగాఁ
 బుడమిన్ లేమియనంగ మందయిచెడెం బో యివికేమందునెం
 దడుగం బేదయనంగ లేడుగద యకా రా ! వానిమేలెంతయో. 52

ఉ. నేలకు నింగికి దొరలు నేటికిఁ గన్నడిరిక్క డిందిరా

చూలియు గట్లగొంగయును స్త్రావెయికన్నులకల్మి నిక్కువం
 బేలెడిచోఁగనంబడియె నీతనియందునటంచు నిండులో
 మాలిమిగొంచు వేల్పుసిరి మారగు పెన్నిరులొందిరదఱున్. 53

సీ. తెల్లదామరపూలు దేవరగుఱ్ఱులు

నేనుంగునడిదంబు నానవాలు

నెలతాలుపిట్టలు నిగ్గుచుట్టబులు

తలిదగ్గఱులతివలు నెలయ్యమంచు ౫౪

మినుగిడ్డిచెట్టలు మినుసిక వేలుపు

టిల్లుతత్తపొమ్ము లీతియయ్య

కొడుగుపుట్టిల్లుసం కులుగుక్కివాల్దాల్పు

ముత్తేముల్ మగతాల మొత్తములును

- గీ. నతనియసములఁ తళతళ లనుచుఁబొగడఁ
బొగడుఁగను రాచ యెకిమిని బుడతలందు
రిక్కగమిలోన జాబిల్లి చొక్కమలరి
యంబరీషుండు తనసాటి యయ్యెదాను. 54
- క. పగఱినినణచుచునారా
తొగరాచెలువందెనిరుల తుటములనెల్లం
బొగరడచివెలుఁగువెలుఁగుల
తొగరుండేవరయసంగఁ దురములదిటమై. 55
- క. చేకొనిచేవాడిం బెఱ
రాకొమరుల సిరుల పెనుదు రంబులనిం తే
గాకల మరునిదురంబులఁ
గైకొని చిగురాకుఁబొండ్ల గరువపుటెదలన్. 56
- క. మావుల దఱుచగుతోటలు
వేవేలనఁగోటులట్లు వెలయుచునింపౌఁ
దావులమేనుంబలెదన
కేవెంటం బుడమియెసఁగ నేలెనతండున్. 57
- సీ. ఎత్తివ్రేయుటజెట్టి మొత్తంపుఁబట్టుల
చేకట్లురారాపు చిగురబొండ్ల
ఎదిరించియూచుటు య్యెలలపైజతగాండ్ర
రాకట్టుబిగువుటుం గ్రములగములు
వడవడి లేమినెం తయునుజూలాండుల
పదఱుటవెనకయ్య పండువులును
లేదులేదనుపల్కు లేమలకొనులు
వలవైచితిగుచుట వాలుగులును
- గీ. గాకయొండొక్కచో లేక కలిమిబలిమి
చెలిమిదులకించి పంటనె చ్చెలిఁజెలంగు
నెల్లవారలనేలుచుఁ దల్లితల్లి
చూలునా నెప్పునంబరీ షుండుపుడమి. 58

క. అంచుల్ మోయియగనరదము

మించుంబలెఁబుడమియెల్ల మెఱపుచుఁబగఱన్

ముంచుచునంపరసోనల

మించెన్ మొగులనగరాచ మేల్బందిబళా.

59

వ. మఱియు నప్పుడమితేఁడొప్పులకుంగుప్పుచొప్పుడరంగ నిక్కంబునకు
నిక్కయు నేర్పులకుంజేర్పును నోర్పులకుందార్పునుఁ దీర్పులకుం
గూర్పును నీవులకుందీవియు బీరంబులకుం దోరంబును సిరులకు
నిరువును నిలుకడకునెలవును పోడితనమ్మునకునీడయు తీవులకుం
జేవయుఁదేటలకునాటపట్టునుగలిమికింబలిమియువీకలకుఁబోకయు
జల్లదనంబునకిల్లును నెనరునకుందొనయు నునైదనవారునుం బెఱ
వారునుననునవిమాని కావంబోవనెక్త తెఱంగుననిండురుకూరిమిఁ
బెనంగునెఱతనంబునంబొంగియులోతియ్యనినెఱవాదితనమ్మున నెల్ల
రకుం గరువలితోడగు నెరగలిపొంకంబుకించుచు నెక్కింక్క
యెడలం గడానిసోనల నెయ్యరందలబంటిగముంచుచు నిండ్లో
గంబుల నలువ చెలువ సయ్యాటమ్ములఁ దేనెలురలం బుడమితెఱ
గంటి యెఱుకలిమూఁకల మెచ్చించువారల లేములకులేమిదొర
లించి చాగపుమ్మాకుల జోకందెరలించుచు నేనుంగులతత్తడలం
దేరులనెక్కి పెక్కుతెరంగుల వేటలాడుచుం బడంతులపిండుల
మెలంగుతఱి విరిలకోరిజోదువడువున విడరానితమకంబులఁ బొడ
మించి గడిదేఱునెరజాణతనంబుల మొదలి విడియంబులందు నందు
లకుందానయొజ్జయై సరిలేనితేకువంబొసంగుచుండె.

60

మ. మగతాలక్ష్మజిగిమిఱి మంచుమలనా మన్నింపనామేడపైఁ

దొగరాతాలయరుంగున న్నిగనిగల్ తోరంబులై యొప్పుఁ జె

న్నగు సింగమ్ముమొగమ్ముగద్దియకు ని మ్మాసామ్మునా నెమ్మిలే

మగువల్చామరలేయ నయ్యొడయఁడిం పొసొంపుగన్నింపగన్. 61

సీ. అపరంజిరేకులో యనుపండుటాకుల

మడుపులువేళ్లలో మాటుపడఁగఁ

జరునప్పుజాబిల్లి జిగోరువెన్నెల
పులుగులువలె గన్నులభుకులీన
కదలకనిల్చుచొ క్కముగాంచుతోలుకాటు
మెఱుంగునానెమ్మని మెఱుంగులోప్పు
గొనవ్రేలిసందుగీ ల్కొనినబాగమ్మల
పెట్టెయుంగ్రములతోఁబెనఁగులాడఁ

గీ. దనకునినుమంత యోరగావెనుకనిలిచి

కేలఁ దమ్మలమిచ్చు నిల్లాల్లిఁజూచి
చదురులాడుచు సిరిగూడి చదరుసేయు

వెన్నుఁడనఁ గొల్చుసేయురా జున్నయెడను.

62

మృ. సటలొక్కుమ్మడిగుంపుగా మెఱుగుచాల్ చందంబులీనన్మెయిం
దుటముల్ గట్టినబూదిగాడ్పుదెరలన్ దుమ్ముల్ దువాళించి యొ
క్కటఁగ్రపంపుటనంటిచాలెనయఁజ క్కబాసవాలుందొరల్
తటకాపాటునవచ్చిరచ్చటికి నెల్లారుందముంజూడఁగన్

63

గీ. పంటలవలంతిమగఁడు సం బరము తిరము

గాఁగనెదురేగి దోఁతెచ్చి కసటువాయు
తభుకురతసంపుగద్దియఁ దార్చి మొక్కి
యడుగుఁదమ్ములఁబన్నీటఁ గడిఁగిపూనె.

64

చ. కరగలిఁగాయలం గడుపు కాకలడంచి సరించుపారువా
రరుదుగఁ గండచక్రైరలు నావులపాలును నేతితేనెలున్
దొరయిడఁదన్ననన్ దనిసి తోసిరిమూలకు నందరానిపె
న్గురిగను సంతసంబుఁదము గూడిన నప్పటి సంతసంబునన్.

65

చ. తపసులుపల్కిరప్పుడమి దాలుపుతో నొడయండ ? నీవురా
నెవమగు తమ్మికంటివి యనిబగరంబనిదీర్చుటెకా
కిప్పుడరలేక లోఁబగఱ నెల్లఁగలంచితి వబ్బరంబు చా
గపుసిరులన్ యసంబెనసి కాంచితితోల్లిటిరాలతోనెనల్.

66

సీ. నిక్కువీనులజక్కి.. నెక్కునేలికసిరుల్

సోకోరువనివేల్పు జోకవీక

దుంతత త్తడిరాతు తో సాటితేకువ
 యెఱచి యెక్కుడుగాని యెలమికలిమి
 మున్నీటియెలగోలు మొనగానిబీరంబు
 జింకబాబాజోదు చేతిబలిమి
 జక్కులచెలికాని రొక్కంపుసంతన
 చౌవంచమోముల సామిబ్రమకు

గీ. బమ్మదేవరవిద్దియల్ దమ్మికంటి
 నెనరుముక్కంటివిన్నాణ మునుబాసంగి
 యెల్లతనువులకడమలే కీపురిక్క
 గములుగలదాకచక్కగాఁ గలుగుమయ్య.

67

క. నీవంటియొడయఁడేలమి
 నేవెంటంబుడమిచేడె కెమ్మెగలదొక్కో
 వేవెలుఁగులదొరపగటికిఁ
 గావలదేయొండువెరపు కాంచంగలదే.

68

ఉ. ఇన్నియునేలబంగరున కింపుబలెన్నినువంటివానికిన్
 వెన్ననిమీఁదనిండుమది నిల్పుటగావలెఁగానినాఁడురే
 మన్నియకానిఁబాయుతమి మాడ్కిఁగదాభువిఁబుట్టువీసిరుల్
 సన్నలవచ్చుఁబోవుగద సంతలతో సరియైనెఱుబులే.

69

క. మేననగమించుసిరులా
 చానలవలపులగుకుట్టసంతలవరదల్
 గాననగుకట్టదొంతర
 తానేమనినమ్మదక్క ననియెప్పటికిఁ.

70

సీ. దెసలేలువారికే తిరిపెముల్ గాలేదె
 యెనుంగులెలుకలై యెసఁగలేదె
 గట్టులొక్కొకసారి చెట్టులై వెలయవే
 సింగముల్ కుందేళ్ళ చెలువుఁగనవె
 మాచుసుల్ మెకములై మనుటయబ్బురవహానె
 మింటికాపఁగిగాడె మంటికాపు

- గాములైతగువారు పాములై మనరొక్కా
పామువారును నాల్గవారుగాఁజె
గీ. గొప్పపుట్టువులననేల గొఱతగలదు
గొఱతయననేలదోడ్తోడఁ గొప్పగలదు
తనదుతోల్లిటిసేతయింతకును మొదలు
పుట్టువెడఁబాయుతోవచ్చే బట్టవలయు. 71
- క. కడఁగననిపుట్టుచావులఁ
బడి యిడుములబడలి నేర్పుఁ బాసి చికాకై
సడలనిసంకిలిబుడము
విడిపోవమి బుడమిపుట్టు వీడరు చెడుగుల్ 72
- క. ఎందఱుసనిరెందఱుమని
రెందఱురానున్నవార లిన్నేలకునీ
సందడియరుదేతలపఁగఁ
గొందలమగుటంతె యాసుఁ గ్రోవులుగారే. 73
- ఉ. గట్టులుమీఱినం గడలిఁ గట్టిన మింటికిదాడివెట్టినన్
జెట్టులుపీకినన్ బిరుదు జెట్టులదోచినఁ జిచ్చుమింగినన్
బుట్టువుతప్పునే యరిది పోకలఁబోవుటవిత యేరికిన్
గిట్టుటతప్పునే కలిగి కీడులమేలులఁజూడకుందురే. 74
- క. కావునసీవెతదోయం
గావలువదె యెఱుకగలిగి కట్టడిజమునిన్
దోవన్ వలువదె కావం
బోవంగలవేల్పుతోవఁ బోవన్ వలదే. 75
- సీ. నీవాఁడననునంత నిలిచియివ్వెతవాఁకఁ
గలముచందమున న వ్వలికిఁదార్ప
నీకెత్తినికేల నాకక్క-సఁపుఁబాము
లెల్లఁ బేరడగంగఁ గొల్లఁజెట్ట
నీమఱ్ఱుఁజేరితి నాహూలిమినినుంచి
మరులెత్తికొనఁజేసి సిరులొసంగి

నీకన్ననారువేడ నాకట్టెదురనిల్చి
చేయిచ్చితనయిల్లు జేర్చుకొనఁగఁ

గీ. జుట్టువాలయ్యతో సాటిఁ బెట్టవేల్పు
టాట్టుబెట్టినలేరింక నట్టిసామి
పట్టుకొనిగొట్టుమిట్టాడు పుట్టుగెల్చి
మట్టుమీఱినముమ్మూల మెట్టుగనుము.

76

గీ. పాలమున్నీటియల్లునిఁ బట్టుఁబట్టి
కేల నెకవిరియవ్వేల్పు కాలిమోఁద
నిడ్డవానికివేలుపు గిడ్డిదొడ్డి
గిడ్డియగుచావుపుట్టుల జడ్డుదలఁగు.

77

సీ. చుట్టుగై దువు కేలి జోదువేరితలంపు
కడమకానలనేర్పు కాఱుచిచ్చు
పులుఁగుబాబావానిఁబోరామివైకోర్కి
బుదంపుదొవలజొం పములపొద్దు
పచ్చవిల్తునితండ్రి వై మరుల్ విడసిమి
దోసంపువేసవి తూర్పుగాలి
వలమురిదాల్పుకా ల్బాఁమునీరానుట
చెడసిని కడలేని సిరికినెలపు

గీ. తల్లికడుపునఁబుట్టినం తన తనంత
మామమామకుఁ గుదురై న మదిగలుగుట
ముందువేవేలపుట్టువు లందు పున్నె
మగ్గలంబుగఁజేయుట యనితలంపు.

78

ఉ. బండ్లకజోలిమాలి మది నొయ్యనఁదాలిమిసంతరించి పూ
చెడులఁబోలు నెన్నుడులఁ జేసిరి పెన్నిటినాడిపాడిపె
న్నెండలవంటిబన్నములు గొట్టి తుదంజెడకుండునింటిలో
బాడుటఁజెందుకల్గిససి పండుటయెంతనవచ్చనేరికి.

79

క. నేమమ్మలఁగఱివేలుపు
సామిన్ మోచ్చించియతని జ డిగొనునెనరన్

- దామరకొలనున నీదం
గా మరులొందించిమదిని గడతేర్పవలెన్. 80
- ఉ. పొగ్గెలుపుచ్చనేల తల పుల్ పలుపోకలఁబోవనీకయీ
పెద్దలతోవఁబట్టి యెల మింగడఁజేరుటఁగోరి నెమ్మదిన్
నిద్దపుటద్దముంబగిది నిల్చి కనంగనఁబోలునట్టియ
వ్వొద్దియ మాదులోనికను విందొనరింపుమునింపుమింపులన్. 81
- క. అనుచుజడచారియంచలు
వినిపించిన పుడమితేడు వీనులవిందా
వినుతెరవరిబోనముతో
నెనయగుముచ్చటలనిచె నెదసంబరమున్. 82
- క. అబ్బసవాలుసాములు
నిబ్బరమగు తెలివిగొలిపి నెఱిదీవనచే
నుబ్బించినెలపుఁగొనిపొం
గుబ్బలికై చనిరియతని గొనములమరులై. 83
- ఉ. తొల్లిటిపున్నెముల్ తనకుఁ దోడ్పడుటన్ గఱివేల్పునంజలం
దుల్లముపట్టుగొల్చి తన యోషిక సందడిసేయనేలుచో
తెల్లనుసాటఁబంచి సిరి యేలికబత్తిఁబొసంగఁజేసి జా
త్తిలెడుడెందఁపున్నిలుపు లెల్లరకబ్బురమందఁజేయగన్. 84
- సీ. కట్టించెనూరూరఁ గఱివేల్పుకోవెల
ధట్టించెనోర్వని కట్టకులను
పెట్టించెనోరెంబు పేర్కొబాటులకెల్ల
దట్టించెనెమ్మది దాల్చియూట
మట్టించెదోసమ న్నాటపుట్టఁగనీక
గొట్టించెనానఁగై కొననివారి
నెట్టించెవెఱవేల్పు బెట్టుదెల్పెడివారి
కెట్టించెదొల్లికి తొండసిరుల
- గీ. మట్టుమిఱినబత్తిచే గట్టుదారి
గట్టుమనిఁగాంచితములచే గట్టువడక

పట్టునడలంగనీకలోఁ బుట్టునెఱుక
పుట్టువులమట్టుమల్లాడఁ బుడమితేఁడు.

85

సీ. తఱిగట్టుదారిపైఁ దలఁపునిల్పుటగాని
తలఁగియొడొకతాపు దప్పించనఁడు
సోకుమూఁకలగొంగఁ జూచుటింతియకాని
కలనై ననన్నెపు గలిమిఁగనఁడు
వెన్నదొంగపొగడ్త వినుటింతియకాని
వీనులజొరసేడు వేఱపలుకు
పక్కిడాల్ సామిపైఁ జొక్కుటింతియకాని
సారదిచొక్కములై న సొగయఁబోఁడు

గీ. రేలుఁబవలును బెఱజోలి మాలిజాలిఁ

దూలిరాచూలిసిరినేలు దొరవిరాళి
గొనినతెఱఁగునమఱుగు నెమ్మదివసంబు
గాకపిఱుతీకయిచ్చుని క్కరఁజేదనరి.

86

క. ఎన్నియొ వెన్నుని నేమము

లన్నియుఁగడమఁబడనీక యరసియరసితా
నన్నియొనర్చెను నెల్లా

రెన్నఁగనయ్యెడయఁడొచ్చె మెఱుగనిబత్తిన్.

87

శా. ఆతేఁడేలెడునంతవట్టుగలయల్లార్కు సిరుల్ రెచ్చనా

రేతేఁచెల్లలికాలుమెట్టినదొరక రేలుంబవల్ గొల్చుచున్
దారుం గొమ్మలు బిడ్డలుం గొడుకులుం దాదాపువారున్ గొఱల్
దీఱక జెందిరియెన్నడుంజెడని కల్గి బల్గి న్నబ్రమ్మగక్.

88

క. సిరిమగని నేమములఁగో

సరిజూపఁగరానిదనుచు సాదులువొగడన్

దొరయేకాసికివలఁబడె

దొరయంగలవారెయెట్టి తొల్లిటిదొరలున్.

89

సీ. ఏనుఁగుల్ తల్తడు లెకింత లెద్దులు

క్రేపు లావులు మొదల్ కెరలియెన

గసపుమేయమిఁగాదు క్కలనైనముట్టపు
 పిన్న పెద్దలునోరె మన్నవిసరు
 కరివేల్పుజాతరల్ కడునగలములయ్యెఁ
 బగలురేల్ పస్తు సొప్పడియెఁబజకు
 నింటింటదొరయాన లేకాకతనయంత

నిచ్చుబున్నెఁపుఁజెయ్యు లెసకమెసఁగెఁ

గీ. దానుదనవారుఁ బొద్దునఁ దానమాడి
 జాములెనిమిది నీర్వట్టు నైతమెడలి
 పేర్చినేకాసి నేమంబు పెద్దనేసి
 మెలఁగఁజొచ్చెనురాతాల మేలుబంతి.

90

క. బాడసిగదెలంబారుల

గూడియొకింతైన కొఱత గూడినమదిలో
 నూడంబాడినదొసఁగుల
 వాడిమితోఁగుడుచుఁదోడి వారలఁగూడన్.

91

ఆ. ఇట్టిగట్టిబిరుదు టేలికడెందంబు

మేనుగొనియెననఁగ మెఱపుదనరి
 వాలుగంటి మరుని వాలుగంటిమటంచు
 నెంచఁదగినచెలువ మెలమిమిగుల.

92

సీ. గుడియాడ్చి యలికి మ్రుగ్గులువెట్టి సాంబ్రాణి

పొగయించి చేమంతి పూలసరులు
 వాకిళ్ళసందుల వలయుచోటులఁగూర్చి
 తఱిగట్టుదారికి దండమిడుచు
 గందంబు పన్నీరు కలపమ్మలందుచుఁ
 బూలుపైఁజల్లినివ్వభులొసఁగి
 కాయలు గూరలు కమ్మనినేతితోఁ

జక్కెరయునుఁ బాలు చాయపప్పు

గీ. సన్న బియ్యపుటోరెంబు చక్కనొసఁగి
 తమ్మలూబిడి వలగొని తప్పనీక

- రాణివాసంబునిచ్చలు రాకపోక
 లెడలుతోవమరంగితా నెదగఱంగి. 93
- గీ. అట్లురాణివాస మలంతిసేతలెఱుంగ
 కెల్లయెడలదనదు నిచ్చమెలంగ
 నిరువురంచజక్కి నేలికయ్యకులెంక
 పొంకమెడలనీక పోడిసేయ. 94

లయగాహి.

- చుక్కలనుచుక్కుమను తెక్కుజగి నిక్కుసరు
 లక్కుననుగ్రక్కడల తెక్కుతుదమొక్కల్
 నిక్కుముగజక్కువల మక్కువలయిక్కడ
 దొక్కినలజక్కిపయి నెక్కితగటుక్కున్
 జెక్కుచుదభుక్కురను నొక్కవలువెక్కువగ
 బిక్కిటిలరక్కుసుల నొక్కుదొరవెక్కుల్
 మొక్కిక్కగఁ బటుక్కునను నక్కువకు నక్కిజము
 వెక్కునంపుజొక్కమిడఁజిక్కెగనుప్రక్కన్. 95
- ఉ. కన్నులసంతసంపుజల గాఱగఁ సాగిలిమొక్కిరిమొక్కిరి యా
 కొన్ననవిటుతండ్రికిని గోరికలీరికలెత్తఁబూన్చి రా
 నున్నదివెన్నెజన్నదియు నున్నదిహాక సటుచ్చి వేడుకల్
 తిన్నెలుగట్ట రానెలయు లేమయునివ్వెఱగందిచూడఁగన్. 96
- ఆ. పక్కిజక్కినెక్కు రక్కిసిగొంగ యా
 తేనిగొంచి బాపు రేయలంతి
 మూఁకలయ్యెయొడయ మొత్తముల్ తేఁడులక
 బాతిలోన మేలు బాతివైతి. 97
- ఉ. పుట్టువులెన్నియొనఁ దలఁ పుల్ ననుఁ జేర్చినవానిపుట్టువే
 పుట్టువుగాని చోఁ బుడమిఁ బుట్టుట తల్లికిఁ బాయమూడ్వఁగాఁ
 బుట్టుట తండ్రికింజడని పుట్టువులిచ్చుట కాక వానియ
 పుట్టువుపుట్టువే విసము పుట్టుటకాదొకొ వంగడుబునన్. 98

- క. మడినడనుడులన్న న్నే
పదిలంబుగఁబట్టినట్టిఁ బ్రమకుమఱుగితి
విదియదియననేటికినా
యదిసీయదియెద్దియైన నడుగు మొసఁగెదన్. 99
- ఉ. నావినివేల్పుగిడ్డివలె నాయెడమాలిమిగ్రమ్మరింతునే
నావినియొండువేడుటకు నాయమనీకడగంటిచూపులే
గావె వెతల్దలంచికడకంగడకందువనొందఁజేయునే
లా విడయాసకూళయుండ లంచునెనన్నమువేడఁగానినున్. 100
- క. నాదండముగైకొని సిరి
కైదండంగొనినసామి కలుసములెడలన్
గాదండవిలుపు మన్నెము
గాదండవెతల్ దొలంగఁగాఁజేయుటకున్. 101
- గీ. చిన్నినవ్వులొలయ సిరిమగఁడాతని
మోముఁగాంచి చంద మామగాంచి
పొంగుపాలవెల్లి పోలికఁబొంగియా
తీనినుడుల తియ్యఁదేనెదన్నె. 102
- క. కుందనపువలపుపాలుపున
డెందమునావలపుదవిలి డిగకున్నదియే
కొందలములుఁ జెందపుని
న్నందున్ నీముందునడతు నేనెప్పటికిన్. 103
- శా. చుట్టంగైదువు నీకుఁదోడగుచుని ల్పుక్ బాసవల్లుపుచేఁ
దిట్టల్ సేరఁగనీక నెప్పగఱగ త్రిక్ సోకనీకెల్లడక్
మట్టల్ మీఱునె రాసిరుల్ గుఱియుచున్ మంచుంబలెక్ బన్నముక్
బొట్టై డుల్లఁగఁజేయుచుం బవలురే ల్పొల్పొందునాయానచే. 104
- వ. ఆనియవ్వలముఱిదాలుపు కడలిమొలనూలివాలుగంటికై గంటికింపై
నకోడెకొనితో ముచ్చటలాడి విచ్చలవిడి యచ్చర మచ్చెకంటితుటు
ముల నాటపాటలంజట్టుకొను మింటితెరవగొంపుల విడువఁపొగడు
నుడువులక్ తమ్మికడుపుదేవరడెందపు బుట్టువులగుజడలయ్యలతోలి

నుడులఁజెడులందెరలీక పాల్గొడలి చూలిచన్గొండల యొలుగంటపై
 మెఱుఁగులీను నపరంజితేకపోలికం జెలంగు పొంబట్టురెట్టొబునొఱ
 యు తననెమ్మేనిచాయలఁ దొలకరిమొగుళ్ళనందగించు మించుంబలె
 మెఱయఁ దన్నుఁదప్పకచూచు రాచరేతేనిచూపులంబోలె నఱు
 తనరుదగువేల్పుమాక్రికుల పూదండల పయింబఱచు తేటిమూల
 మేలితళతళలతో మెఱయఁ బక్కిరాముక్కు నిగనిగలతో తెక్కు
 తుదలంబాఱంజూచిన 'యంజతుదలంబాటిలు గోటితేటలు మిటికిఁ
 యన్నమనాటి తొగనంటుకాని జంటవెలుంగులీన దబాటునసంత సం
 బునంగలయునంతలోన.

105

సీ. పచ్చపాగాజోడు పదివేలమేనుల

తరలివచ్చినయట్టి తళుకులీన
 మబ్బులోఁబడవేసి మాలి యొక్కమ్మడి
 తొలఁగివచ్చినమించు తుటమనంగ
 మువ్వరొక్కటియకాచు మొనసిమంటలుగ్రక్క
 గాలినెచ్చెలికాని కలయికయన
 కడలివెఱ్ఱాటి పో కడఁబెట్టుతఱిదుంత
 యొక్కుడునలుకపే రుక్కులనఁగఁ

గీ. బుడమియెల్లనుదానయై భుగభుగమని
 దరికొనుచుఁదేఱిచూడంగఁ దరముగాని
 బెడిదముగఁగాకలొల్తుచుఁ బుడమిఁజేని
 యెదురఁబొడసూ పెజుట్టువా లెసకమెసఁగ.

106

క. సిరిదొరవేయంచులసురే

తెఱఁగియొరందొడివినిలిపె నింటవాలు
 గరకరిపగఱంగెడపుచు
 మెఱసెందొరయింటఁదనువు మొయిఁకొనిబిరుదై.

107

వ. అనితెలిసిన నవ్వలితెఱంగడుగుటయుచు.

108

ఆశ్వాసాంతము.

శా. కట్టుబట్టము పొట్టకుం గడుపురొ క్కంజేమియుక్ లేమి లో
 నెట్టుదొట్టుచు గట్టుబట్టకడుం జెట్టయ్యనీపేరనక్
 చెట్టుంబెట్టుబలెక్సిర్నుడొలిపి నె మ్మిక్ సాటిదాటించి నీ
 పట్టుంజేరంగబట్టి బిట్టలమునాఁ బుతమ్మునీసామ్యయా. 109

క. గట్టువారపట్టిమట్టలఁ
 బెట్టుల్ వడనెట్టిగట్టి బిత్తరపుజనుం
 గట్టులకోటంజత్తరు
 పట్టిపడవ్వాఁయుచిలిపి యొకపులతండ్రి. 110

మాలిని.

జదలు నెఱులుగుంపుం జక్కజాబిల్లితున్నక్
 పొదిగికుదుటనేఱుం బోటినిమాటియెంతోఁ
 బదిలకఱచిగట్టుం బట్టితోమాటకున్ లో
 నెదుగ వెరపునీకే యొప్పుగప్ప ర్తివంటా. 111

గద్య.

చ. ఇదియపరంజసామ్మపము నింపుగఁగెంపులుచెక్కినట్టులొ
 ప్పిదముగ మిటితెర్వరుల పెద్దల నిద్దర జెప్పుకబ్బమై
 మొదవులపాల తెమ్మలన ముచ్చటలంగల “ముల్లుపాపయా
 రదు” లానరించు సర్వమధు రంబునఁ దొల్టివిష్ణు పంబగున్. 112

ఓమ్

శ్రీ లలితాంబికామైనమః.

నర్వమధురము.

రెండవవిన్నపము.

క. సిరిమలకానలలోనం

దిరుగుచు మన్నీనిపోల్కిఁ దెఱగంటిదొరల్

పరువిడిగొలువఁగబట్లకు

సిరిదొలుకంజేయువేల్పు! చిలువలశాల్యా..

1

గీ. అవధరింపుము జడదారి యంచలకును

నాలుగవ వంగడంపు వి న్నాణియనియె

నిత్రైఱంగున కడలిసం దెల్లపుడమి

నేలుచున్నెడ న్నాకేసి కింపునింప.

2

క. చూతురుతెప్పార్పక సరి

సేతురువలరాజుచెలువ చెలువమునెడలన్

వైతురు రాకొమరులుబ?

గూతురు “శ్రీమతి” యనాగఁ గొమరుదలిర్చుక.

3

శ్రీమతివర్ణనము.

సీ. కాలిగోరులతెక్కుఁ గనవుచుక్కులుపిక్క

లవరంగిబూరతొ ననఁగవచ్చు

తొడలనంటులమించు నడలేనుఁగులనెంచు
 పిఱుదుకట్టరుదుమి పిఱుగురియుఁ
 గానుమింటికిదంట యాను పొక్కిలిపొన్న
 పూవు పొందగటుతోఁ బోలుడాలు
 కేలుతీవెలమేలు నేలుఁ జన్నులుగిన్నె
 లారుకస్సురిశేక శేరుమోము

గీ. గోముజాబిల్లి చెక్కిళ్ళ కులుకుతళుకు
 టద్దములవాలుఁగన్నుల యారెమీను
 లిరులుకురులనరాదెవే యేలకన్నె
 చెలువసోయగమెన్నన న్నులువకగునె.

4

క. అన్నాతిమేన్నడానీ
 కన్న నెత్తాణీగదన్న కన్నెలలోనన్
 వన్నెలచేఁజిన్నెలచే
 మున్నెన్నడుఁగన్నవిన్న ముచ్చటగలదే.

5

క. తామరతలయెత్తఁగలే
 దాముద్రియ కన్నులకు బ యంపడియోలే
 కామోముచందరుండని
 యేమోకాకున్నఁగలుగు నేయివంతల్.

6

ఉ. అంచలుముద్దనం జిఱుత యాటలనాడుచుఁ గూడరావదే
 మంచలజవ్వనింబిలిచి యాగడమాడునటన్న నింక నే
 మంచు నడలోకడుంబలుక నాచడచల్లదనంబకాని ఘ
 ల్లంచనియందెముంచుఁగద యబ్బురఁపుంగడలిన్ జగమ్ములన్.

7

సీ. పయ్యెదమాటులోఁ బడియున్నయెడ మంచు
 ముట్టిన యపరంజి గట్టుఁదెగడి
 మొనచూపి మింటికై మొనయుట మిన్నేటి
 పొందామరల మొగ్గ పొందుఁదెగడి
 జోడుబాయకనిక్కు పోడిమి నేనుంగు
 తలమీది గుబ్బుచందంబుఁదెగడి

గరువంపు నిండు చ క్క-దసమ్మపొగరున

బంగరుపనటుల బలిమిదెగడి

గీ. యెచ్చతగులులేక బ ల్పెనసి నుచువు

దేటి లో వెలి గట్టియై తెఱపియాని

నిబ్బరఁపు గబ్బితనమున నుబ్బగుబ్బ

లాడిచనుగట్టు బెట్టుబో ల్పంగ నెద్ది.

8

గీ. మూడుజగములు వలపింప మొనయు మరుని

కండచక్కెరవిల్లె యి క్కరణిదనరి

తలఁపుసమకూర్చె నోనాగఁ దలిరుబోణి

గమ్మరను కమ్మ కెమ్మోవి కావిదీవి.

9

సీ. ఏడుదీవులనేలి యెగసిమిన్నేటి బం

గరుదిబ్బలెక్కిన బిరుదుబిఱుదు

ఈరేడుటెంకుల నేచి గెల్చిన మరు

నల్లరాపెక్కెమ న్నారునారు

తెఱగంటి చట్టముల్ దీర్చికట్టిన కెంపు

పలకలతమకూటి బావిమోవి

నెమ్మోము జాబిల్లి నిండు తేటలకోడి

యెనసి యొత్తిలు కట్టుటిరులు కురులు

గీ. తొడలుకపురంపుటనటులఁ గడలు కొను

పొగడఁగానాను లేదమ్మి మొగడదోయి

చన్నగవ యట్టియన్నుల మిన్న నెన్నఁ

దరమె కన్నులఁగన్న న బ్బరముగాదె.

10

క. చూపులు మరునంపలకుం

దాపులు తొవలకునుదమ్మి దండుల కెల్లం

గాపులు బామవింటికినా

దూపులనన్ వచ్చుఁ బొగడ దొరకొ నెనేని.

11

క. జవ్వని జవ్వాడెడు నడు

మవ్వెపవిల్తునకు సాటి యగునటునికఁ దా

నెవ్వరివలపింపదు తా

నెవ్వరి డెందముల నిలువ దెఱుంగఁవలదే.

12

క. తానాక సమయినందునఁ

గాను రొదంబొడమఁజేయుఁ గాకతలంపఁ

మాను నెయనఁ జిఱుగంటల

చేనులివున్ ఘల్లురనుచుఁ జేయుఁ బెల్లె.

13

సీ. నవ్వువెన్నెలనవ్వు ననవిల్లుతూపులు

చూపులు గ్రహంబు సుశీయు సుశీయు

చెక్కులుజాళువా మక్కులు నడురేయి

యిరులమూఁకలబట్టి తరుము తుఱుము

కన్నులుకొవ్వలు గన్నులు ముత్తఱుల్

తరగలు మొల్లపల్ దంటసరుల

నేలుకేల్కెమ్మొవి డాలు మంకెన కెన

పొక్కిలి పొన్నపూ వెక్కిరించు

గీ. నెన్నుదురు సామునెలగాఁగ నెన్నుదురు మె

ఱుగు రంగులు మేల్కొను నింగియనుచు

నింతి నింతింతి బొగడగా నెంతవార

మన్నలువసేత సరిలేని దంటగాక.

14

క. లిమ్మెయి నేరెటి దిబ్బను

దొమ్మిది తునకలను నిట్టి తొయ్యలి సరియూ

కొమ్మలులేరనిరెట్టిగఁ

దొమ్ముదులం దెలుపు ననఁగఁ దోచునువీనుల్.

15

క. వలపులిడఁ గొనఁగఁ గలయా

పాలతుక ముక్కెన్నఁ దగియెఁ బొగడు గనుచు నా

కలయదియె నివ్వఁ గొనఁగాఁ

గలవారికిఁ గడుఁబొగడ్డఁ గాంచుటపుడమిన్.

16

ప. ఇట్టిచుచక్కదనంపు టింపునింపునింప నించువిలుకాని మరులుసత్తి
యనన్ బిత్తరంపు జంపుగల పాయంబుడంబు జగమెచ్చుగచ్చులం

బెచ్చుపెరుగ నెక్కిక్కయెడలం గన్నసోగల తఱకులు బెళికి
 నేనిఁ దొలకరిఁ మెఱుగుల రంగు మరంగలింప మామగులందిరుగు
 నెడలఁ గిందిమందికి నచ్చరల మిన్న యనియును నెలమావి తోఁట
 లంజెలంగునెడ జాజి మొల్ల మల్లియ తీవీయలలో నొక్కండని
 యును నబ్రమ్మ సంఠడించుచు తగుమగనిగోరు డెందంబు చిందర
 నెల్లచెయ్యల దొందరబెట్ట పెల్లు చెలులాగూడి యాటలపాటలఁ
 బ్రాద్దగడపుచు సరిలేనియొయ్యారంబుల వెయ్యారులగు రాచూలి
 చట్టాబులు నవ్వలకుదావులగుచు దాగురుమూతలకుం దగుచుం
 దురనిపదుగురుంబుకఁ జిలుకలన్ గోరువకల గోయిలల నెమ్ముల
 నంచలం జక్కువలన్ మఱియు వింతవింతపెప్పుడుపక్కిమూఁకలకుం
 బుడ్లం జక్కెరలం దినిపించుచు నిట్లుమెలగునెడ.

17

మ. ఉలుపాలిచ్చునెవంబునన్ మెఱుగుఁజె య్యుల్ చూపు చందంబులన్
 బలువాలుంబలుకల్ బడింగఱుచు వి న్నాణాబుల స్నేలపై
 గలరాకొండికకాండ గూపులులు ని క్కల్లి న్నమాగోనలన్
 గలయంజూచు మదింగరంగి కపరా కల్ పోకలు జూపెశిన్.

18

క. వారున్ వీరననేలా

పేరుంజడదారులయిన బెల్లగిలుచు నా

రాకేతేనింగనఁబఠె

దారుజనుడెతు రాపె తమిలోనేపన్.

19

మ. తలిదండ్రుల్ గడు దాల్చి నిచ్చులును డె దాబుల ముగ్ధుల్ప న
 ప్పలుగుంతత్తడికాని బత్తిమెయికొ ల్యుల్ సేయఁదాచున్ సిరిన్
 వలపుల్ గొల్పెడి సామిసేతల కతల్ వక్కాణము జేయఁగాఁ
 జెలి వే వీనులనించి నించి తమిలె చెన్ వెన్నునిజేరఁగన్.

20

క. తొల్లిటిన్ మెట్టిదయో

యుల్లం బత్తమ్మికంటి యొద్ద నెచిక్కెన్

మల్లడిగొని నిచ్చు నెల

చెల్లెలిక్ సవతిదనముఁ జెందునుననుచున్.

21

సీ. దాపరం బనుమాట దానెఱుంగని బోటి
తలిదండ్రులక మది దాపజొచ్చె
సెక్కచో నిముసంబు నుండ నైపని కొమ్మ
పలుమాటు పనిలేమి నిలుపుఁజెందె
ననయంబు చెలులతో నాటవీడనియింతి
యెదురబిల్చిన మాట లివ్వదయ్యె
నేమరుల్ గొనక దా నిచ్చునుండెడులేమ
యెద్దియో కోరున క్లెసక మెసంగె

గీ. కుడుపు తడుపులపై నిచ్చ విడుపుబాడమె
నాట పాటల నిసుమంత చోటుసడలె
వలయునేతలపై రోత లెలసెఁగలసె
డెంద మత్తమ్మికంటితోఁ బొందుగోరి.

22

క. చిలుకల కై ననుఁగఱపదు
పలుకులు రాయంచలాట పట్టలఁగనదీ
చలనిమ్ములచెలితోఁ దోఁ
టల విరులక జిదుమఁబోవు టయుమదిమఱచెకా.

23

సీ. పచ్చవిల్లునితొడ్డి మచ్చి కఠమదిగోరు
తఱిగట్టుదానిపైఁ దలఁపువిడదు
పక్కిడాల్వేల్పుపై బాటచల్లఁగ బాడు
తమ్మికంటిఁదలంచి సొమ్మసిల్లు
కఱివేల్పునకునింతి గాఁగోరి మరులీను
మరునయ్యఁ దలపోసి మదిమరంగుఁ
గఱినెచ్చెలి నిచ్చ కొగలించఁగ నెంచు
జుట్టువాల్వొరచెట్టఁ బట్టఁగోరు

గీ. పసిడిపుట్టంబు సామిచే పట్టనేని
బ్రదుకుతుడమటైనని యాస పడుచు బడుచు
విడుచు నెల్లాఁ గురులైన ముడుచుకొనదు
దొంతరల శారువలనంత తో నెలంత.

24

ఉ. ఆయెలనాగ డెందమవి యన్ వలరాయఁడు చిల్క-తేరిపైఁ
గోయనియెక్కి-యార్చి యెలగోలుదళంబులు గాఁగఁజూఁకఁతై
గోయిలదండునాగ జూటు కుంబువుగోలలు తియ్యవింటివే
ప్రేయఁగఁ దాళలేక కడు వేమరునొంది సలించెనయ్యెడన్. 25

సీ. గుడికేగి చెలులతో గుడుసుకై దవవాని
నలుపుకోరికలూర నిలిచిచూచి
మరునియాటల నెడల్ మఱచి యొక్కించుక
దెలిసిజెప్పార్పక వలపుఁజూపు
నాటించి యంతలో నానక్రేళ్లురుకంగఁ
గడగంటిచూపులఁ గలయఁగాంచి
తమ్మిరేకుల కేలు దవులబూన్చుచునిక్క
మగుసోకుసంతసంబలమనెదురఁ

గీ. బుడమిసోకంగఁగ్రమొక్కి పైనడుగులందుఁ
గన్నులద్ది తలంపెపే ర్కలుగలోన
నుడివి వాతెర గదల న వ్వడికిఁదేట
పడునొ యని జంకునారాచ పడఁతివెఱచి. 26

ఉ. ఇంటికినేగి నెజ్జపయి నేకతముండి తలంచి తమ్మివా
ల్గంటికి నబ్బెగాని పెడ కల్కుల కామరునయ్య పొందుచే
కొంటయటంచు నుస్సురని కొమ్మచురుల్ గొని కమ్మవిల్తుచే
గెంటులకగ్గమై వలపు గ్రిక్కిరియన్ బొరలున్ విరాళిచే. 27

ఉ. బిత్తరితమ్మిరేకుపయిఁ బెన్మెయిన్ విరిచేనె గోటిచే
నొత్తుచు వెన్నునికవలపు టాత్తడివ్రాసి చెలిం గనంగసి
కొత్తిలిచూచుచుండు నొరు లొక్కడవ్రాల్సిన యంతఁజైటలో
నత్తఱిమాటుఁ గొగిటికి నబ్బె మగండని యుబ్బులోపలన్. 28

గీ. ఇచ్చనిచ్చలుతనమిది మచ్చెకంటి
తలఁపుఁదలపోసి యెదిరించి వేలసెననఁగ
నెల్లగడలను వెన్నుఁడై యెనసెఁజెలికి
వలపుమేరగనంగ నె వ్వడికిఁదరము. 29

సీ. తెఱగంటిగఱుతేని తెఱవగాఁ గనుటనో
 కన్నుమూయుట లేదు గడియయైన
 సిరిబోటి సవతి వా సితలంచియోకాని
 యిసుమంత యెమ్మెపై నిచ్చగొనదు
 యెనలేనివేల్పుతో నెనయఁగోరుటనేమొ
 జతకత్తియలనెయ్య మతకరించు
 నిండియుండెడువాని నెయ్యమాపించుట
 నో సాపడుటకైన నాసపడదు

గీ. వేయునేటికి వలరాయఁ డేయు నంప
 చిచ్చు మై సోకి మదిలోనఁ జిగురు గొనిన
 వలపునెక వేడిచే వేడి చలువ యనిన
 పగిదిచెలివెచ్చ యిసుమంత బయలుపడదు.

30

క. అక్కల్కి సెక్కువంబుగఁ
 దక్కెగదా చెలువుఁడనుచుఁ దటకాపడి పే
 రక్కుననలముఁ వలపులఁ
 జొక్కెడి నిదురలను దమ్ము సొలసెడి వెన్నుఁ.

31

సీ. తనమీఁది మది కొంత దాచ్చినవారల
 విడువనకొపంతంబు విడిచెనేమొ
 ఏకొలందులకేని నాకొలందినటన్న
 పలుకు నిక్కము మాటుపఱచెనేమొ
 నీవారమనువారు నావారలనునేమ
 మీపట్టునను దాచ నిచ్చయేమొ
 తనకుఁగేల్వొచ్చినం తనబన్నములనెల్ల
 మడపింతు ననుమాట మఱచెనేమొ

గీ. మదియొసంగితి వలచితి వడలనంటి
 నడుఁగుఁదమ్ములవ్రాలితి నకట ? నెనరు
 గొలిపి నావలవంతలోఁ దలపఁడయ్యె
 నమ్మరాదమ్మ మతకరి తమ్మికంటి.

32

ఆ. పులుగుకత్తలాని పొంబుట్టువలదోయి

సెజ్జ సాలయు వాని పజ్జనోంది

సవతువంతుబునుక సవతిలచ్చింటిలో

నత్తు తెన్నడొక్క యనితలంచు.

33

సీ. అత్తమామల ముచ్చ టాయింటిలోలేదు

చుట్టాలకతసెప్ప జూపనున్న

వచ్చిరవాల్లు వదలుటలేదట

కలవట్టు సవతిదే బలిమియచట

కలదాడుబిడ్డయొక్క తుకాసందియటండ్రు

గడియకొక్కొకతీరు గలడుతాను

వేనోళ్ళబిలిచిన వినిపించుకోడట

డెండమిచ్చినగాని పొందుగనడు

గీ. ఎందు వెదకిన లేనివా డిట్టివాడు

నాతలంపెటు లీడేర్చు నో తలంప

నెట్టుల విరాళికడలికి గట్టుసేర్ప

నచ్చిన నెలంత లెవ్వరి నంటుదీర్ప.

34

గీ. ఎల్ల యుల్లంబు లిల్లు గా నుల్లసిల్లు

నల్లనల్లయ్యకిల్లింట ముల్లమెల్ల

గొల్ల కొల్లంగ నిచ్చిన మెల్లడయ్యె

జెల్లెబో తల్లడంబార్చు మొల్లమెట్లు.

35

సీ. ముక్కంటి తలపువ్వ ముద్దులుపైదోడు

వెడవిల్లు డాపెకు గొడుగుగుజ్జ

గండుకోయిలగుంపు చందోలుదిశములు

చిలుకలు గుఱ్ఱముల్ చలువగాలి

యరదంబు నామని యనుగు నెచ్చెలి తమ్మి

కలువలు కోలలు గడుసు తేంట్లు

ననవింటి గొనము గా వున నిన్నియును గూడి

ముడికించినది మోల యోహాశిండు

ఆ. సవతివంకవారు సవతోర్పుదురె నాదు
మంచి వారి కేమి మగనిగాంగ
గోరుతనకుడలంపు కొనకెక్కజేయంగా
వలదె వెన్నుడెంత వాడుకంటె.

36

గీ. కంటంగనుటయెవీనుల వింటిగాని
తుంటవిలుతుండు తానెంత మంటమారి
యెంటమి దలంచి నన్నంత గంటకించి
దంటములుకుల జెండాడె మెంటదవిలి.

37

గీ. నేలతెఱగంటి దీవనల్ నిండెనేని
నుదుటజెక్కిన నలునవ్వా లొడవేనేని
బుట్టునెడ గాముగమిచూపు పొందికేని
గోర్కెకడగన కెడరేల గొరలుననుచు.

38

సీ. పొద్దుపొద్దున లేవ బోవుచోగఱిపేల్పు
నడుగుడమ్ములు డెంద మందునిలిపి
నిలువెల్ల నెలకొల్పి తొలగనీదిటంపు
జూపునాటించి నిల్వోపలేని
తమిజొక్కి సిరికూర్పు దెమలసీని తిరంపు
బలితంపుగొగిట నలమి చెక్కు
జొక్కుననిడి యెడల్ చెమరింప గల్లగా
నెఱుంగని నిక్కంపు తెలమినొంది

గీ. ఎట్టకేలకుదెలిసి క న్దెఱచి నిండు
తమక మగ్గలముగ దాల్చి దండరింప
మెలసి యెల్లమిచే జెయ్య లుడిపికొనుచు
గడపునయ్యెడ నవ్వాలు గంటిమిన్న.

39

సీ. ఒక్కొక్కొక్కయెడతాన మొనరించి మడిగాంగ
మడుగుగట్టు మెఱుంగు తొడవులూని
కంచెలబిగియించి కటెఱబొట్టు నె
న్నుదట నెమ్మగడమ్మి కుదురుమోడం

దమ్మకంటినివ్రాసి గమ్మని గంబూర

గులుకు గండముబూసి యలరుదండ

లిడి దివ్వెలైత్తి బల్విడి దోయిళుల విరుల్

జల్లి తియ్యనిపండ్లు జక్కెరలును

గీ. నారగింపంగజేసి నో రూరదమల

మొసంగి పడకింటిపనులకు నోల మాస

గొలుపు విన్నపమిచ్చి యక్కొమ్మవేట

తలపుగొనిన మరుల్ దాచె వలపుగులుక.

40

సీ. గడగడకొక్కక్క మడుగుసింగారించు

జలువదీర్పించికం చెలులదార్పు

మగతాల రవణముల్ మైనించుగందంబు

పూయు గురుల్ గంపు పొగయజేయు

బువ్వకైత్తులుజుట్టు బుక్కిటనిండార

దమలంబుగొను మీటు దంబురలను

సెజ్జలబవళించు జెలులతో తవళించు

నెలమావిదోటల నెలమిజూపు

గీ. నెప్పుడో చెల్వడైతెంచి యేలుననెడి

తలపుతోనుండు వెలవారి తలపులందు

నెల్లదంబొను దలపన దిట్టివిత

పోడతనమెందుగఱచెనో పూవుబోడి.

41

గీ. దీమసంబెట్టిదోకాని తెలువడెద

ములకు నందని సామిపై వలపుదలచె

నాతడస్త్రోయ్యలిసిరి నాతిమీద

బోటి నిలిపెదనని పూట పూటనలచి.

42

సీ. అన్నాతిమరులు లో గొన్నదిమొదలుగా

గోడండ కత్తగా గూతుననియు

నచ్చుబత్తిదా మెచ్చిన మొదలుగా

జగి రాణివాసంబు జేతుననియు

నన్నెలంత తలంపుఁ గన్నది మొదలుగా
 నిక తాళిబొట్టుసే యితుననియు
 నబ్బోటి తనకూర్చి యాసింపుమొదలుగా
 వలగొందునగ్గి కే ల్పట్టియనియు
 గీ. మరులునఁ బెనంగెఁగాని యమ్మరునితండ్రి
 వేతెతలపడ యద్దంట వింతకొంత
 మదిదలంచవసంబె యక్కొదవయేమి
 వ్రాతసేతలకేలిన వాఁడెతాను.

43

క. కాగలుగు పెండ్లి కూతురు
 గాఁగలిగిన పెండ్లి కొడుకు గారాకూతుం
 దాగట్టుదారియును జత
 గాగడపిరి కొన్నియెడలు గడుసరిమమల్.

44

ఉ. ఆనవలావిరాళి మొల కై చిగురై ననయై తనంతఁబె
 న్నానయి కొండయై కడలి మట్టుననిల్వక నిగియై నిజం
 బై నెఱయంగ డెందమున నంతకు నంతకు నెక్కువై యెరుల్
 దానని వేతెఱుంగని వె తన్ జగమొల్లకయోరసింపఁగాన్.

45

ఉ. అత్తఱియంబరీషఁ డన యంబును గూఁతురు పెండ్లి సేయఁగాఁ
 నెత్తినసొబరమ్మలు ప యింబడి సందడిఁగొల్పఁజిల్కరా
 • తత్తడికాని మేల్ సొబగు డట్టిన రాకొమరుండెవండా నే
 నెత్తునునానికంచు మది నెచ్చినవేడుకబిచ్చులింపఁగన్.

46

క. ఏఁబదియాఱగునాడుల
 లో బలిమియుఁగలిమియుంగ లుంగు నెడయులన్
 దాఁ బరికింపఁగఁజొచ్చెను
 వేఁబరవసమొప్పు నిండు వేడుక నెలమిన్.

47

సీ. తూరుపునాళ్లేలు దొరలలో సొబగులు
 సిరులవీకలు చాలఁ జత్తగించి
 వలిగాలికడపోళ్ళ నిలుచు నేలికలలో
 నుదమ్ము చూదమ్ము నరసియరసి

పడమరవైపుల పాలెంపుబట్టల

యెకిమీడుల తెఱగు లెల్ల వెడకి

విడిముడిదొరపట్టు వీడుల తేడుల

నిద్దంపుగొనముల నియ్యనునెమకి

గీ. నలుగడలకిట్లుదగువారి నలవరించి

పంచిపరికించి వెనుకముం దెంచిమించి

పొరలువేడుక కడలిలోబొరలుకొనుచు

సంబరముమిన్నుముట్ట హె చ్చరికదవిలి.

48

ఉ. ఎఱ్ఱనివేల్పువంగడపు తేలిక కూతురునివ్వగోరె రా

గుఱ్ఱులబిల్వనంపె మది గోరికలీరికలెత్త నెవ్వని

గఱ్ఱయలర్చుకనెనల కాపునగేల్గొనునో యటంచు లో

వెట్టియెఱుంగఁడేమియును వెన్నుని చెయ్యలెఱుంగవచ్చునే.

49

ఆ. తలఁపవచ్చుగాని తలచినట్లులునేత

నసమెప్పుడమినెంత వానికైనఁ

జిన్నికూతుపెట్టి సేతునంచనెగాని

కాఁగలట్టి తెఱుంగు గనఁడుజేడు.

50

సీ. పుడమి యీనినయట్లు పాలుపొంది వేవేల

కాలిబంటులతోడ గములుగట్టు

గలసంద్రముల పోటు గలయకరశృనా

గుఱ్ఱపుఁబొజులా గుబ్బుగాఁగ

బడలిచూపుల మేటి నోడింపగుమిగట్టు

గట్టులోయనచేన్చు చట్టమెనయ

వేడ్కచూడఁగఁగోరు వేల్పులయందలా

బులుంగ నరదముల్ పాలుపుమెఱయఁ

గీ. గడలివచ్చిపుడమి న్నలడలఁనెల్ల

యెడలగాపున్న రాకూన లడలఁజేయు

వెడవిలుతుదెబ్బపోటుల బడలలేక

గొమ్మకొనపట్లగోరిన గుఱ్ఱులట్ల.

51

క. మిన్నెక నెలకలిమిని దన

కన్న ననుజుల్కజూచె గాయనుచును దా

నెన్నో నెలకబల్కిని

గన్నట్టిపుడమిరాచ కందులఁజెలఁగెన్.

52

సి. ననుజూచుపూఁబోణి ననదంపు బెడిదంపు

కఱకుటుపరపాలు గాకయున్నె

నాసారుకును దమ్మి నాటించునంతలో

నెలతనివ్వెఱనొంది నిలువకున్నె

నాకల్కినినెనేని ననబోణి యెవ్వతె

యేని నోరూరిన న్నెనయకున్నె

నాపోడతనము కొం తైనవిన్న వెలంది

పాయమ్మునాపాలు సేయకున్నె

గీ. యనుచుఁ దమతమ బింకెమ్మ గొనములరసి

నన్నెగై కొనుననుదిటు బెన్ననీని

పొడపునూపంగ నారాచ. బొట్టెల్లెల్ల

బలిసిరి యయోధ్య వాడవా డలనుముసిరి.

53

క. ననుగన్న నెలత యడుఁగిడి

చనునేయని బీరములను సడలరుతేఁడుల్

ననుగన్న నెలతయడుఁగిడి

• చనునేయఁ యెవ్వరసరు చనవునఁబుడమిన్.

54

సి. కట్టించె మగతాల గదియంగ గద్దియల్

బలియించె బలితఁబు కలనడములు

నాటించెనఁటిగున్నలు నాల్గుదెసలను

నింపించె గమ్మన గంపుమొగులు

నిలిపించె నల్లడ నిలుపుటద్దంబులు

దోపించెనలిపచ్చ తోరణముల

శలికించెఁబన్నీట సంగళ్లు మొదలిగాఁ

బూయించెనాఁచే భోజినిచేల

గీ. ముత్తియపుమ్రుగ్గు ముంగిళ్ళనత్తజేసె
విరులదండలుచుట్టించె వింతలెసంగ
రాచకొమరులువేనవేల్ రాణదనర
గూరుచుండంగనన్నెల కోడైకాడు.

55

క. టెక్కెములింటింటను మరు ...
జక్కులజాత్రములు వలయు సవరణలును బెం
పెక్కంగనలరించెను నిల
నొక్కంటికి వేలకొలది నెత్తడములుగఁ.

56

సీ. ద్రచ్చునత్తజీమిన్ను దరియకరల్లతోఁ
బొడవుగాఁబొంగెడు కడలియనంగఁ
దెఱగంటిగుంపుల త్తినసంబరమున జు
ట్టిన గట్టుగొంగనిం డినచమరన
సింగంబునెక్కెడు చేడె పెండిలినాటి
గట్టురాయనివీటి గలగలయన
ముజ్జగంబులవారి మొనసెచూపంగనల్వ
బొంకొక్కడుగఁజేయు పోలనంగ

గీ. నూదిమొననాటసందీని సొంపునింపు
గుంపులగుమాది యొత్తిడి కొత్తవింత
గంతులేయ నయోధ్యనిం తింతగాని
సంతసమ్ములకునుమాద సమ్యయయ్యె.

57

సీ. ఒకచెంత నేనుంగు లకడంక గజబిజు
లోకయోర గుట్టాపు టొప్పిదములు
మొకక్రేవ నరదంపు టొఱపువొక్కటములు
నొకదాఁయెలగోలు టొత్తడములు
నొకయిక్కగానీల యొప్పుటాటలసొంపు
లోకదండపాటయ చ్చికలవెంత
లోకచక్కి యంగళ్ళ యందుకంపులవేర్చి
మొకవంక విద్దెల యురువజింపు

గీ. లెల్లయెడలను పెనుసిరుల్ కొల్లవఱచి
 ఝల్లుమన మందిరొడ పెల్లు గొల్లుమనగ
 నిలువునిస్తారమును వీటి చెలువు తీని
 చదరుపోలికఁజెలఁగె నిచ్చలునుబొంది.

58

క. చకచకలై తకతకలై
 తుకతుకలై యెల్లయెడలఁ దొడిబడుసిరులక
 లకలకలై వికవికలై
 పికపికలై వీడువెంత పేర్కొందనరెన్.

59

నారదపర్యతులంబరీషునియొద్ద కేతెంచుట

సీ. కావిదోవతి పింజగదియించి తనగోచి
 కట్టువై బిగియఁగాఁ గట్టినాఁడు
 మిన్నేటిసీటనిం పిన రెండుమోముల
 మంటిబిందెయతోడ మలసినాఁడు
 రానింపనెకదొడ్డ వీణెమీటుచు గోట
 కట్టిపేరులతేనె జుట్టినాఁడు
 నమ్మేనివెల్లుపైఁ గ్రమ్మిరెండవనిండు
 జాబిలియనిపింప సాగినాఁడు

గీ. తాల్మినెయ్యబు డెందమ్ము దాన్చినేల
 నాల్గుచెఱఁగులనొడయలం దరియువాఁడు
 నేమములడస్సియును బేర్చి నెఱపువాఁడు
 చివ్వబువ్వలజడదారిఁ జేరవచ్చె.

60

గీ. కొండపేరిటజడదారి గూడియతని
 నెయ్యములతియ్యదనములు నిండిబండి
 గండుమీఱంగముచ్చటల్ గడిపికొనుచు
 వచ్చె నచ్చెనువెల్లారి కెచ్చఁదపసి.

61

చ. ఇరువురుబాసవాల్ దొరలు సచ్చజగంబులయొప్పుఁగాంచుచున్
 యరువపుసంబరమ్ములఁబవల్ నడు రేయియనంగరాక యొ

- క్కిరుప్రగఁబోదివితగన నెచ్చనినుండియొవచ్చిమ్ముల్
దొరయుచు వారిరాకవిని తొరపువేమక మిన్నముట్టక. 62
- చ. ఎదురుగనేగి బత్తితుడకెక్కినగారవమూటలెత్త న
మ్మునుసలివేల్పుటయ్యలకు మ్రొక్కి పదంపడి యంజతమ్ముల్
వదలకప్పు యందలమునఁగొనితెచ్చి కడానిగద్దియన్
గదియగఁనుంచి పజ్జకొడి కంబుగ దాచుచు గూరుచుండుచున్. 63
- ఉ. ఎచ్చటకేగువారలొకొంట్లుచ్చటకీరలరాకగాంచ మా
ముచ్చటదీచ్చటేకద మిముంగనునప్పటిగోలె డొదము
దచ్చపుందెప్పి సొప్పడియె నన్నట నేమి కొఱంత గానరా
దొచ్చెముదక్క పుట్టుల యెత్తకులుత్తలమందె నిత్తఱిన్. 64
- క. తొలిపుట్టుజేయుపున్నెపు
బలుససి పండుటయెకాదె పదఃపఃమీమీ
వలుద కడగంటి కొన చూ
పులు మాపయివెల్లువలుగఁబొరలుటలెల్లన్. 65
- చ. కనుఁగొనఁగానె యగ్గలము గామదిబట్టినసూబరంబు ద
ట్టిన కడలిగనాగులుగు తేవదనర్చె నెలరైకొరికల్
వినుకులుబుడఁ నిండెసిరి వేమక లూడికలూడఁబాతె నా
యనువికి యోకిగలద యారె నెయూరులు లెక్కఁగాతురే. 66
- చ. అనియిటులాడుతేని తనుపాతెమచూపులఁజేఱిచూచి మె
త్తనినుమలన్ మొగమ్మునగు తాల్లుగ్రమ్ముగఁ జివ్వయోగిరం
బునఁగడుపార్చునయ్యయనెఁ బున్నెపుఁబుట్టువుతేడ ? లేడునీ
కెనయనరాచమానిన బి ? నినుబట్టియనెలనిల్చుట. 67
- చ. సిరులకుఁబొక్కివైతివి స సింబసిపాటలు పాడి యగ్గలా
బిరపుగనీవుగాచుపుడ మిం బఱున్ వినుజాలుబేదలే
డరసిన లేడులేడు నును లును సమల్గనరాదుతొల్మిపె
ల్లెరవగుచూపెఱుగవుగు యిన్వినినీహరునంపవెందులన్. 68
- సీ. పన్ను బుదెలులేవు పాఱులాదెల్లెడఁ
గాపులందఱికోతై కాచిలేదు

పట్టుబాతమునకు బడుపాటు గనరాదు
దురపుమంతనమెద దూఱినీవు
వరదలకొండెపు తెడబాటునై పపు
కలనైన మదిచొచ్చు పలుకుకీర్తి
యొరురొక్క మొరునింతి నొరగంటగనుతెల్ల
వడుగుచోబొంగట్టు వైనకాసు

గీ. ఎఱుక తెరువరులైన ని న్నెఱుగరాని
యెఱుకగలవెల్లకలిమివే యేలనెయ్య
దులకుముంగొంగుఁబసిఁడిచు ట్టలకువేల్పు
టాలమేల్పూటవైతివో యంబోష !.

69

సీ. ఎఱిగికావుమటన్న నేతఱినైనను
విడువపు విను మీఁద విఱిగిపడిన
గొలుపులోననరాక కలయెలునేలలో
నెల్లెడఁగల్గి కీపుచొఱపు
పొగడుదీనులజెర్ప వగఁబడదిసుమంత
యెక్కువవాఁడైదక్కు వనుడి
డెందమయ్యెడఁ గుందు నెందకలోవెలి
నొకనిలుకడఁబాయ కుండులేవ

గీ. తలఁపువమ్మపుఱెఱుగవు వలపునిక్క
మందయాకికుమఱ్ఱుబా టనుటవినము
కలిమికినినుబ్బు బలిమికి గరువతనము
ననుటనున్నగదన్నయో యంబోష. ?

70

సీ. నాల్గుసంద్రంబుల నడుమనాడులనెల్లఁ
జాటించి యేకాసి నాటిసేమ
మందఱితోఁగూడ నబ్బురంబొలువ గు
ఱ్ఱములు నేనుఁగు లాలగములు మొదలు
కనవునంటకీ యూడఁగాచ్చి యమ్మర్చునాఁడు
పాఱువారలఁదన్ని పాఱుదెఱిగింప

పసల భుటులందన్న పొసగించిపడవడి

వెన్నునకొసంగివే వేగమెసవి

గీ. యెల్లయెడలను బెగడొంది యిట్టిసేతఁ

జెఱుపఁబూనినజడదారి చిలిపినోర్చి

కిందుమీఁదును జేదమ్మి నందితీవు

సంబరంబిట్లువలవదే యంబరీష.?

71

సీ. ముపురవేల్పులలోన మొదటిసామినిబట్టి

ముంగిటనిడుకొన్న మురువుగలింగి

యైదెదులకుమీఁది దైనదెద్దియొదాని

నిజమెల్ల గనునట్టి నేర్పుగల్గి

తానయెంతయు వేతె తనకన్న లేదను

నిందుతనంబెద నిలుపుగలింగి

యేమియులేకపై యెఱుకకుమీఁతిన

యెఱుకవై వెలుఁగొందు నింపుగలింగి

గీ. తెలిసి తెలియక కలయక కలిసికలుగు

సంతపట్టునునెపముగా నరసినీవ

యగుచునీవునులేకయే మగుటగాక

యలరితివి నిన్నుఁగననానయంబరీష.!

72

వ. అనియిత్తెఱంగునఁ బోరటఁపుటోగిరంపుటయ్య పలుకునెడంబుడమి

దాల్పుపేరింటి సతాసారి యిట్లనియె.

73

చ. అడుగిడకచ్చునీవులహోయలే వలరాయలగేరునందమున్

బెడిదఁపుఁబోరులక బగఱ పీచమడంచెడునీక నెల్లెడన్

గడుదెసలందుసందిడని క్రమఁపునుమ్ములవమ్ముసేయును

త్తడియసముం గొనంగ నిను దప్పకనొండెడఁగల్గఁజూతుమే.

74

క. కననియెడలేదుపుడమిన్

గనుదొరగములందు నిన్ను గనుగనుదమ్ములే

గొనుదనుపు దనుపు నీచద

ధన నిలుచుట నిలుచుటెడయె యొగఁగఁజూతుమే.

75

క. రాపుట్టువులకా నీకెన

రాపుట్టువులందు బుగ రా మలయగఁదా

యేకట్టునఁగూడెట్టిన

రాపడనీ వొరులసిరుల రహినింపితిగా.

76

సీ. పుడమిఁజూడఁగవచ్చు పుణుకుమానఁగరాదె

నీయివిఁవియెం తేనిఁగనిన

వెలుఁగుల యెకిమీని వెక్కిరించు నటంచు

నీవీక పెనుఢాక నెఱపరాదె

యల చందమామత్రోఁ గలపడం బగునంచు

నీయంద మిరవొంద సేయవచ్చు

గొనపునిండాదులోఁగనిన యంతన పొంగు

మున్నీటితో సాటి మొనపనగును

గీ. కడిదిరామగతాపోల్కి గాఁగ నెన్న

వలెగదా నిన్ను నెడయమే ల్బంతి బులి

పాపతేనికినైన నీ పరువుఁ బొగడ

నొనె తగుదయ్య నీకనీ వంబరీష.

77

వ. మఱియుం గడిదిసేతలం బలుమగలరోసినన్ నీసరి మింటివిరివడుపు

బాడఁట్టగదానడువులుం కేలుకొనుటలు జన్మంబులుం జెఱువులున్

బావులు దారులసిరుపోతలం బాటులకుం బోనంపుటివులున్ మొద

లుగానఁజేయు పుడమి యొక్కెడ గడమ పడు నెలవుగల దనుట

వినుట కనుటలేదే. మీచేనులు పాలందఁ యని విదైలవారెదైనను

గలరనిన నుడి తడివివంగనాబడకు. తోటలుతూరుపుమన్ననితోట

మాటలునుడువనోర్చ వనుటమేలు. కొడుకుల కూతురుల మను

మలఁ జుట్టబులమొల్లుపువెల్లునఁ జుట్టతామరతంపరై సొంపునింపఁ

దునుకలయ్యను గానిచొప్పునం బుడమినాలుమూలలుం గలయనేలు

చున్న నీకుం బాలవెల్లి వెలదిబ్బ నుబ్బుగుబ్బతిలు గుబ్బలితాల్పు ని

బ్బరంబు జబ్బుపడఁగ నోపునని పొందునుడువుల కొంతపొద్దుముచ్చ

టించిన.

78

జి. ఆయె కనంజరీషును బయల్ పడి వెలువగట్టుబట్టిపో
 రాయపు సాద్రపూదరగ లాబజిముగ్గుచు బాసవల్లన
 దోయపువిందులందనపి తోట్రీలు తీయ్యదనంపుమాటలన్
 బాయకగొల్పుచున్ నిలుచుకట్టున శ్రీమతి" వచ్చి మొక్కినన్. 79

మునంగ్రులు శ్రీమతినిగాంచి మోహించుట.

సీ. చిలుకలేజవరాండ్ర చెల్లాటము మఱిగి
 నడయాడు ఎలరాజు పడఁతి యనఁగ
 మెఱుగుఁబూఁబోసుల మేలపుటాటల
 మెఱుగు మజ్జెలఁజ్చి మెలఁతయనఁగ
 జతమింట నాగవా సము గూడి యాడెను
 జడదారి తొడబుట్టు సకియ యనఁగ
 సాటిబోటులకు స య్యాటాబు సవరించు
 రారాచఱికపు బెన్ లచ్చియనఁగ

గీ. నిరుగడల వేనవేల్ చెలుల్ దరం యలను
 నీటు లొయ్యారములు కుల్కు తేటచోయలు
 బయల బరువులు వారగ బాటుదెంచు
 రాచిటుతఁజూచి జడదారి రాచదోయి.

80

క. వెనుకయు ముందుం దోచని
 ననవిల్తుని దాడిదవిలి నానదొలఁగి తా
 రనువెఱుంగని యడరున ర్పు
 ల్లని గుండెలునెదరి బెదరి యాగట పశుమక్.

81

సీ. ఎదుచిచ్చులు చుట్టు నలము దానిననారు
 మరునికాకకు బిట్టు మలచువారు
 కొండల తిరుగుళ్ళు గొమ్మ చన్గొండలు
 గాంచి యొక్కఁడు గైనఁ గదల రైరి
 యెదులొక్కటఁ దిరంపు కునుట నాటెనువారు
 మారుమోగినల బోవ మలపరైరి

కట్టినెచ్చెలిపేరు గఱచునోరుల గొమ్మ
మోవి కోక ద్రిప్ప మొనయరైరి
గీ. నానదిగదావి లోజూపు మాని మీదు
జెడుట కోడక తగవు బో విడిచి తమకు
నాదికకురాని జోలిపై నానదవిలి
పడఁతి వలవంతగుమిలి ర జ్జడలవారు.

82

క. పుట్టినది మొదలు వలపుల
పుట్టుకని బడుగు జడల పుట్టుల నయయో
కట్టి మరుఁడేడుటచే
నట్టామ్మలకాక నింగి నేలయునుడికె.

83

క. బంటిగఁ గొండలచలులం
దుంటకు నివ్వాలుగంటి తోడైనను మా
తొంటియొన్న పున్నెపు
బాటగదాయంచు దలపు పాలై రంత.

84

సీ. ఒడలదమ్మ పూస లుదుట బూడిద పూత
జడల జూజరుగాంచి జడిసి జడిసి
కరకకాయలమెక్కి కనరుగడ్డలుగ్రుక్కి
ఎను బాడలసాట వెఱచి వెఱచి
వెన్నుటి డొల్లలై వెనుక కేగినబీద
కడుపు లొడుచు లోనఁ గమలికమిలి
దొమ్మర్ల గడవాళ్ళ దొరయుపేవులజీర
గముల దలంచుచు గాగి కాగి
గీ. మగువ నునుసోయగమునకు దగని గోడు
బాడమెగాయని డొదంబు లడచి కొనుచు
బాడకున్నను బ్రతుకక చూచి బ్రతుక
లేక చీకాకుపడి మరుల వేచ వారు.

85

క. ఎమ్మెయిసేసిన దెడలునె
తమ్మికడుపుసామికె నఁ దారెంతటివా

రమ్మెఱు తెగి మ్రొగుటకల

దెమ్మెరలం బడలి రపుడు తిరుగుచువచుచు.

86

సీ. నాల్గు సంద్రంబుల నడిమినాడుల కాపు

రంబు రాగుంపు ల బ్రాబుమీఱ

కలుములు బలుము ల గలముగదావారు

ఓవి లేవలకెల్ల దావలములు

ఎవ్వని కబ్బునో యీయుంతిమేల్చింతి

కొంగిట దక్కున క్కర్జమింత

చొక్కంబుగాఁజేయు దిక్కులుటదోచ

దిట్టివిన్నానికి నిచ్చుడెంద

గీ. మెట్లుగల్గునో యీతని కింతపున్నె

మెవరు దెల్పుదు రూరక యెల్లుదెలియు

ప్రాజదువులందు నాబోటి పజ్జఁజేర్పు

కొంచెమైనను దొడ్డగా నెంచుగాదె.

87

గీ. కొంగముక్కులట్ల గోళ్ళను బెంచుచు

గన్నదోయి గలుపు కతన సాట

చూపు మరపి సాబగు చూపుబుచ్చుచుమోస

పోతి మెట్లునేడు పొసఁగుఁదలఁప.

88

ఉ. ఆకులు గాయలు మెసవి యందము కానలపాలుసేసి పే

రీకలుదీయుకోడివలె నిట్టలవీటడిఁబోతిమిక నె

ట్లకడఁజేరువాడ సాబ కారెఱిబోయెను బుట్టుబమ్మయే

లా కలిగించెనీదదెగ దాయెగదావలవంతవంతున్.

89

క. ఈతనివారి నడిగిన

నీతని తలంపెకాద యేనియునిలవం

గారాని చలువవెన్నెల

లేతనికిఁ దాఘిల్లు లేలంజాలన్.

90

క. బడివనులునేయువరవుని

వచువన నాచూపుగొనల వచ్చుమరుండే

యెడనెడరు వెల్లిముంపగఁ

బడవలసెగదా విరాళి బాపుటకోపన్.

91

ఉ. ఇంతికినింపు లేదు వల పింపక యమ్మగవారి మీఁద నా

వంతయు నట్టిగోడెఱుంగ నానవలా నెరజాణపోల్కిగా

నెంతయుఁ దోచుచున్నయది యీనయగారము లీయ్యెయారమున్

వంతునకింక నొక్కమగు వందలపించునె వేడ్కనించునె.

92

నీ. తెఱగంటి చదరంటు తెరపు చక్కఁగఁబట్టి

వేల్పురాఁగననైన వెడలనైతి

పుడమివంతలఁజూడఁ బొడము డెందముతోడ

నీనాటికరుదెంచు శేలవచ్చె

నాడునాడీయెకి మీడుమన్నింప నే

డేల యీయింతిని నిందుఁగంటి

నింతతోనిబ్బరం బెడలి యీవలవంతఁ

దగులుట కేమిక తంబు గలిగె

గీ. నెంతవారలఁ దలకించఁ డించువెల్తుఁ

డంచుఁగొమ్మానకున్నది ముంచుకొన్న

వలపుదమి డెందమిసుమంత నిలుపుగొనదు

మనిచనిన వాసి యయ్యెనే మనఁగఁ గలదు.

93

నీ. సాటిబోటులనన్న సన్ననిసైగలు

నెగిఁగాంచి యేమంచు నగుదురొక్కొ

రాణివాసఁపుఁ బూవుఁబోలులంతటిమీఁద

నిలుఁజేరగా సంది యింతురొక్కొ

రాలెవ్వరైన నారాకకుప్పొంగుచోఁ

దొల్లింటివలె మ్రొక్క నొల్లరొక్కొ

యిందేమి యందేమి యెల్లవారలలోనఁ

దలయెత్తరాకుండ వలయునెక్కొ

గీ. ఇన్నియఁగాక యిక్క-న్నె వన్నెలాడి

మిన్న మన్ననఁ గన్నంత కన్నమేలు

కన్నవిన్నను లేదెన్న వెన్నదిన్న
కన్నె యన్నకు నెనరున్నఁ గలదుబ్రతుకు.

94

గీ. గఱికివేరులు గలిజేరు గారపిండి
కరకకాయలు మొదలుగాఁ గఱచినమలి
యొడలుచెడు చెయ్యలెల్లఁ బో నడచి గడచి
విడిచిననుఁ బోవదయ్యె నీ వెట్టియెట్లు.

95

సీ. ఈనాతికమ్మొవి తేనియల్గోలక
మరుకాకనీర్వట్టు మానుకెట్లు
యీయింటిబడిపనుల్ సేయక వలరాజు
వేడికి లోఁగాక వెలయుకెట్లు
యీనెలంతుక వైట లోన డాగకయున్న
వెడవిల్లుతూపు పో టడగుకెట్లు
యీలేమకన్నెగ నిటరమ్మనకయున్న
విరివిల్లు చెఱకట్టు విడుచుకెట్లు

గీ. ఈకలువకంటి కౌఁగిట నిముడకున్న
వలపుదొరచేతి యీడుపుల్ వదలుకెట్లు
కసపుసరియైన విరివింటి కాని బ్రతుక
దింతయై యంతయై కొండ యంతయయ్యె.

96

గీ. వేల్పుటింతులమలగొంగ దెల్పు నీమ
మెడలసేయంగవచ్చిన నెందఁతేనిఁ
జూచితలకుటలేదు నే డూచముట్ట
దిట్టతనమెల్ల గెడవె ని తైఱపుసొబగు.

97

ఆ. పోతుటిఁగై నఁ బాలయంగరాని యీ
యంతిపురములోని యాగడంపు
వలపు తేఁడెఱుంగ వచ్చుమోసమనాక
పెద్దతనముసంచి పెట్టినారు.

98

సీ. తమకమగలమైన తందర తెగువచే

బైబడి కొంగిటఁ బట్టుతలఁపు
ముచ్చటతీరంగ మోము గెంగేలున
నిమరుచు లాలింప నిగుడుతలఁపు
వలపులువ్విభులూర వాతెర మునిపంట
నంటిపల్కాఱు ము ద్దాడుతలఁపు
జిలిబిలి ముచ్చటల్ గలిపి సయ్యాటలఁ
జేరికన్గొలుపంగఁ జేయుతలఁపు

గీ. ఒంటిపాటిల్లునమకూరు నోపనంటి
వంటిచంటిహూయల్ కేల సంటిమింటి
పొడవు సంతసమంది మే ల్బడయుతలఁపు
పొడమఁ బెక్కుతలఁపుల నిడుమఁబడుచు.

99

క. పడుచుఁదన మెన్నఁడెఱుంగక
పడుచుంగని మరుని యలఁతె పాలొచు తడం
బడుచు జడదారికవ లోఁ
బడు చుల్కుదనంబునకును బట్టె యంతన్.

100

వ. కురంగట పెరింగుచున్న కన్నెకొమరు గన్నలారంజూచుచు సేయు
సదిలేక చీకాకుపడుడొదాబులం దందరపాటున రాణివాసంబని
యును బిరుదురామగతాచేరువయనియును దమకునడవడికింగాని
చెయిదంబనియును గొమ్మనెమ్మది యెమ్మేరనిలిచియున్నదో యని
యును వెలిబొంగసిని వలపుచిచ్చు పెఱిగి లోనెల్లంజుట్టుకొని వెలు
వడు మంటకాసలవడువున నిడుదలగు జడలుజీరాడు యొక్కపెట్టె
జుట్టుకొని బూడిదసేయఁదలపించు నచ్చిచ్చు తెఱఁగున నొడళ్ళునిండ
గావిదోవతులుగప్పి యీకర్జంబు లేళ్ళోవలన్వదకినం దమకు
మెడబడ దింక మేనిలుపుగాడుపులనూడనిబాడె యొనర్తు మన్న
యట్లు పెద్దపట్టారప్ప వెడలించుచు దిగునపీటలుడిగ్గనుడికిన నొడ
యండంజల చేరువఁజాగిలిమ్మిక్కి చేతులుముగిచి నిలుచునెడ
నారదుం డతనికేలు గేటంగీలించి యాదుకన్నులకుంగాని యొక్క

విన్నపమాలకింపవలయునని యోలంబుసేర్చి యిట్లనియె. 101

ఉ. వేలకొలందిజన్మములు వ్రేల్చితఁ జేసితిఁ బెక్కుపున్నెముల్
చాలగ నేలవేల్పులను సాకితివోగిరమిచ్చిన లడన్
దాలిమిగల్గి కఱ్ఱిచెలి నర్చిలిఁగాంచితి వేమిసెప్ప మ
మ్మాలముసేయ కొక్కనుడి యానుమువీనుల నిండుమాలిమి. 102

గీ. పుట్టుమొదలెన్నఁడిటువంటి బుద్ధులెఱుంగ
మేమియోకాని నీకూతు నెలమిఁగోరి
డెంద మందమ్మునొందె మా యందపేర్చి
కూర్చినర్పించి కెంకేలగూర్చవలయు. 103

అ. మమ్మవంటివారి మన్నన నేలకు
నింగి కెల్లబొగడు నెఱపుటనియె
కాదెప్పారెబలుకు కట్టిడియనిచాల
జాలిదూలి పలుకు లోలిఁబలుక. 104

క. తెఱగఁజితపసి నుడివిని
దొరయబ్బరమంది తెఱవ తోనగవుసిరుల్
దొరసి మొగమందగింపఁగ
వెఱపుంగదురంగఁబలికె వింతయెలర్పన్. 105

ఉ. వింటివెయయ్యవారినుడి వేడుకగూర్చెను నాదువంగసం
బంటిన దోసముల్ నులియ నాడిరి యంతగుదొడ్డమేలుగ
నొంటగలాదె యిచ్చెదమె కూతురి నిట్టిదకాదెకోరకీ
వెంట సిరుల్ ఘటిల్లుటని వేమరుసంతసమంది రిర్వురుక. 106

గీ. అంత నొంటరిరాఁదీసి యతనితోడ
కొండపేరింటిజడదారి కూతునడుగ
మదినినివ్వెఱపాటు ను మృలికగూడి
సందడింపంగ సందియం బందివెఱచి. 107

అంబరీషుఁడు స్వకుమారీ స్వయంవృత్తుఁడగు
వానికే తన కుమారి నిచ్చెదనుట.

ఉ. కానలఁ గోనలం దిరిఁగి కాయలు నాకులుమెక్కి బాహిరం
బైన చెనంటిసేతకిటు బాల్పడ రెన్నఁడు నిట్టివారు నా
దైన కడిందిపున్నెమున నయ్యెదలంపిటుపట్టి పుట్టువుం
జేనగునైనఁ దెప్పరపు సేతపాసంగ నికేమిసేయుదున్. 108

ఆ. రాచపుట్టువులను రాణివాసములందుఁ
బుట్టరాని వింత బుట్టె నొకఁడు
మగని కిరువు రెందు మగువలుగలరింతి
కిరువు రెందుగలరె యిట్టిమగలు. 109

చ. ఒకనికిఁగూఁతునిచ్చి మది నొప్పిదముంగనెనేది దాన వా
రొకనికి నీసుపుట్టిన న యోసిరులెల్లనశించు పాటునా
స కడిది బన్నముంగొలుపు సై చుటయానది కీడుపుట్టువో
నుకొ యరదంపుబుడ్లనడి యొత్తడితత్తడమయ్యె నెట్లాకో. 110

చ. అనియొకయింతసేపు వెత నందుచు నిక్కముఁగాంచి వారినో
య్యనఁ దగుమన్ననంబిలిచి యయ్యలుమీరలు నిందునందుమా
కొనరిన నేడ్గడల్ తమకు నొప్పమిఁజైదముపుట్టె నోర్చి నా
మనవి యొకింత వీనులను మన్నఁనజేసి వినంగఁగోరెదన్. 111

క. ఇరువురు నొక్కతెఱంగునఁ
దెఱవంగోరితిరి తగని తీరొదవెం దా
పరమేల నోర్తు మీకి
ర్వరకిచ్చుట జగముదెగడు రోయకయెపుడున్. 112

సీ. పొద్దువంగడమునఁ బొడము రాబునుతల
లోన వేడినయంత లోననడుగు
గదలక యివ్వని కట్టిడినింగికి
విరియనుమాటసీ వినికిగాదె
మీకోర్కెదీర్చుట మిగులఁడెదములోని
గడువంగరాని చొక్కంపుఁదలఁపు
గాననెల్లరుమెచ్చు గజఁబు సమకూడ

నేనొక్కవిన్నపం బిత్తువనుము

గీ. కన్నియకుమెచ్చు నిర్వర గన్నయంత
గలుగునెవ్వనిమీఁద మా కన్నె నతని
కీచ్చువాఁడ మెలుగక మెచ్చినాడు
కోర్కెదీర్చుటకే మిమ్ము గోరినాఁడ.

113

గీ. వేతెరిలఁపక యారడి వెఱచినాడు
మదికిసంతసమొదవ ని మ్మాటకీరు
మెడఁబడంగఁదగుంగాదె యడుగులంటి
వేడితినటన్నఁ దపసులు విన్నఁబోయి.

114

మునీంద్రులమనోవ్యాకులత.

వ. బుడూరులు తమడెదముల నిట్లని తలపోయఁదొడంగి రెట్లనిన. 115

ఉ. ఎక్కడిగోడువచ్చె నితఁ డేటికి నాజత నేగుదెంచె నే
నెక్కటిరాక తక్కితిని నీతలఁపూడనిబాడియయ్యె ని
కెక్కడఁజొత్తు గర్జమిపు డెవ్వరులెస్సఁబాసంగఁజేయువా
రక్కట యేమిసేయఁవలఁ పయ్యెనొ చొమ్మిడికెట్టుగదా. 116

సీ. ఇరకటుంబునదొంగిని యేలిక చెడఁగదా
కర్జమ్ము తలపెత గాసియయ్యె
మమ్మునిర్వర నొక్క మారుపీటలనుంచి
కన్నియరావించి కన్నతండ్రి
యిర్వరలో నీకు నెవ్వనిపైఁ దమి
గలుగునో పేర్కొగ వలయు ననిన
నొక్కనిఁగోరు నాజక్కవచనులఁడి
యారసి ననుఁజెందు టైనబఱపు

గీ. పడినచోనుంట మెంతైన బ్రదుకుగలదె
యింతకొడబడకమ్మను దేనిమొఱకుఁ
దనము తనమీఁద నిలుచునేమనఁగవచ్చు

నేమనఁగనానె నగుబాటు లింకనిజము.

117

ఉ. నూలిమి జాలిదూలి బతి మాలిననిత్తురె కన్నెనెందునీ
యేలికసింగ మబ్బురపు టెత్తుదలంచె నికెట్టులొక్కొ పో
యాలికి నాయెడఁవలపు లగలమాటకు వేడుకొందు జే
జేలనటంచు నుమ్మలికఁ జెందుచుఁ గందుచుఁ గుందుచున్ మదిన్. 118

గీ. ఎట్టకేలకు నొడబడి దిట్టతనము
మట్టుమల్లాడివిరియంప కట్టియలను
గుట్టుగెడపఁగ వలరాజురట్టమలకుఁ
బట్టులైలేచి జడదారి పుట్టులపుడు.

119

క. ఎదలందోచినదెద్దియొ
కుదిరికగల నేర్పుకలిమిఁ గూడిన ససడై
యొదవినసంబరమగ్గలి
కందడంబడ నొడయ పొద్దు గనిపల్కిరొగిన్.

120

ఉ. ఎల్లియవచ్చవార మెడ యీచుకలేదిదినిక్కువంబు నీ
యుల్లమువేడ్కయే వలయు నొప్పితిమిప్పుడు పోయివత్తు మీ
వెల్లపనుల్పొసంగ మది కింపుగ వే సమకట్టగావలె
జల్లగనుండుమంచు దొర చందురుఁగనొని మేలుఁబల్కుచున్. 121

నారదపర్యతులుముకుందునిచెంతకేగుట.

క. నింగికయి యెగసియిర్వరు
సంగాతమురోసి విడువఁ జాలక యెడమో
ముంగదుర సోకుమూఁకల
గొంగంగనఁగోరి యతని కొలువునకేగెన్.

122

సీ. తెఱగంటితపను ల తైఱవపై వలవంత
గుమిలివచ్చుట యెఱుంగుట మొగమ్ము
నవ్వుసందడిముగ్గ నాణెపుడగి బయల్
గానీక యెఱుగమి గాకనిండు
కొలువుగి తగులేవఁ బిలిపింప నెక్క-43

చనగోరియును లోన మినికిమినికి
జతగూడి లోలోనఁ జదురున సిరిగూడ
రాశింప బాసవాల్ రాయలెల్లఁ

గీ. దొలినుడులనెచ్చరింపఁ దో దోపులాడు
మందిపెల్లన సందీక మలయు గదై
చకచకల మేనినిగనిగల్ సన్నపటుపఁ
జెఱకువిల్తుని కన్నయ్యఁ జేరిరపుడు.

123

విష్ణు స్రవణుట్టము.

క. కనిదండనిలిచి కన్నులు.

ద నివోపంజేసి కేలు దమ్ముల జేజే
పెనురాయలయడుగులపై

మొనపి జోహారనుచుబత్తి ముసురుకొనంగఁ.

124

వ. పొగడంజొచ్చిరితైఱంగున.

125

దం డ క ము .

జేజేలతేడా ! పరాకేల జేజేలఁజేకొమ్ము వే కొమ్మునంగుమ్ముగాఁ
జాపవై సాపరాయెమ్మెకాడెక్కు గుఱ్ఱంబులంబట్టు రాకాసిఁబో
కాచ్చి, తారాకటంగ్రున్ను వేల్పుంగమింగావఁగాఁ బాలవెల్లిం గడు
ద్రచ్చుచోఁ గవ్వ పుగొండ మున్నంగొనంజాలు తాఁబేలవై వీపునం
దాల్చి యచ్చెవెడల్ వెన్నచే వారలాదన్ని, సంద్రంబు లారొక్క
టిక వెల్లివెట్టంగ నేలంతయుంజంకలోఁ జుట్టగాఁజుట్టి పెన్దిట్టఁడై
పెట్టునీటన్ మునుంగన్ గడుదొడ్డమకా వెల్లడాల్పొదివై వాని
మాయించి తొల్లింటి చందంబునన్ ముజ్జగంబుంచవే సాము
సింగంబునన్ సాముబల్లెటిచందంబుగా నుక్కుగంబుంబునంబుట్టి పెన్
సోకుతేనిం బడందొచ్చి నీవానిగాఁ బిల్లనింగావవే పెంచవేయొక్క
రాకాసివై కిందుమిదెల్లగన్నిపంపరాకుండ నీమేనువేఁబాటిపారుండ
వైగండగొడ్డంట ముయ్యెడుమాఱుల్ కసికరాచగుంపెల్ల జక్కా
డియన్నలనేన్నుప్పులంజేయవే మున్నుమున్నీటి పెన్నీటి కడ్డమ్ముగా,

గట్ట గట్టించి వేవెలుఁ గురావగడంబెన్నికం దుల్కుఁజుల్కుంగ
నాల్గారు మోముల్ గలుగబ్రచుం ఒ చిత్రేని బడందోచి
యత్త మ్మునిహ్మాసిరిందాచ్చి యేలించవే యన్న ? వీడాకసంబంత
యిల్లాలికేలూని రేలుబవల్ నిండుసయ్యాటలక నీటువాటించవే
కట్టితో నెయ్యముల్ సల్పివేగల్ల మాయించి నేలం దిరంబానటు
న్నిల్పవే మున్ను మువ్వీటిదాదోటుబల్ రక్కసుల్ మింటికిన్ మంటికిఁ
గొంటులైనంత బ్రాబల్కుతోవల్ జెడంబాత్తముల్ వెక్కువత్తించి
యయ్యాడువాఁ గడందొక్కగాజొన్ని యక్కీడునన్ వాగినీశ్వసి
బాబాపయి బాపుడాల్జూపి యప్పుంటి కప్పంటముత్తై గునక సందు
లేకుండు కైలాటకాంక్షక విను జూడలేకుండఁ జక్కాడి వాడిగ
నాజేతు వీసేతి లేబాత్రిసిబాజ్జలో గాదెయ్యన్నంతయున్ వెజ్జలై
యెల్లనాకిన్ మదిన్ మేనిలోనా దెవుల్ మాన్ప నీవే నెరానమ్మికిన్
మాబోటులన్ వేటుగాఁ జూచుటెన్నంటికిన్ లేదు
మాబాములుబాపి కాపాడవే కల్గియిల్లాలిఁ
జేకొన్న మాంసత్తాడీ? నినుంటిమోతమ్మికంటి? మముంజూ
డు బుగారుదుష్టల్పవేల్పా? 126

గీ. అంజగవదండమొక్కి యెట్లరుచుఁబొగడు

జడలవారల నెనరొల్కి చనవుఁజిల్కి

పసిఁడిపుట్టపుసామి వె క్కనవుఁదీపి

దొలుకు పలుకుల ననియె కం దొవలనగుచు.

127

ఉ. ఎచ్చటచుడివచ్చితిరి యిచ్చట నిచ్చలు నిచ్చువారలే

నిచ్చలచెడుఁబోతిరోకొ యెచ్చట నెచ్చట నేమింటిరో

నిచ్చుచోఁ మీకనిన ముమ్మరపుక మదిమెచ్చువిత మా

కచ్చముగాఁ దెల్పుచుగు నంచని పల్కిన వెన్నతోడుతన్.

128

శా. సామీ మీకనరానిదెద్ది జగముల్ సాకంగఁ బాల్పడ్డ నీ

కేమేమో యొకదొడ్లవిత వినుగా నింపుట్టఁజేయంగలా

మేమేమీ జడదొడ్డుజేసియగుగన్ మేలయ్యె నయ్యారె చా

- లామామెప్పుబొసంగునొండువినుడెల్లర్ విన్నవి పుగడున్. 129
- గీ. కలదయోధ్యయనాప్రోలు కలిమిపట్టు
వెలయునం దగబిషుండు వేయునోళ్ళు
బొగడు నెగడిన తేడు నీ పోల్కివాడు
పుడమిగావంగగలడెయ బోటిబిరుసు. 130
- క. ఆతేనికి రేతేనికి
మాటగునెమ్మోము సొబగు మాటలు వలరే
వారువములెయగు కూతురు
గారాబపుర జెయ్యలకును గనిశ్రీమతినా. 131
- క. పలుమాటలబనిలేదిక
నలుమోములవేల్పుసేత నాణెము ముచుపెం
దలవడదికలేదాచెలి
తలనేయనుటొప్పు మెప్పు దలకొనినచ్చో. 132
- ఉ. అన్నవలూ కయిగొనంగ నాయితమై చనుదెంచె రాగుముల్
కన్నులపండువై పుడమి గన్నుచున్నది యేము చూచువే
డ్కున్నగుమోములంజని ప డుతిని గాంచితి మేమిదెల్ప నా
యన్నుహొయల్ మొయల్విడుచు నట్టిమెఱుంగుసుమీ
నిజంబుగన్. 133
- క. ఏమోచెల్పుటగాదిది
సామీ జడదారులకును జక్కెరవిలుచే
బాములుగల వాచెలిగొన
నోములుతోలుమేన నెవడు నోచెనొతెలియన్ 134
- ప. అనియివ్వకువున నవ్వడుగులు నాటితమిగొమలు మిన్నలముతలపు
నిలుపున మరులుగొలుపు సొలపునుడిసడిం దెలిసియుఁ దెలియని
తెఱంగున బుగరు దువ్వలువతా ల్పిట్టనియె. 135
- మ. కలవేయబ్రము లిట్టివెందు నగరే కచ్చల్ బిగంగట్టి యా
కలముల్ మెక్కుచు నిచ్చడెందములు జి క్కంబట్టి లోఁగాంచున

య్యల కిట్లాటకలుంగునే పడతియె య్యారంబుమెచ్చయ్యడిన్
వలవంతల్ సరిడుయీజోడునగదా వారెందు నిట్లాదురే. 136

క. అనిగీటునబుచ్చిన త

చ్చనఁగాఁ దామాటుపజచి సామి యసదా
మనవిగల దనుచు వెన్నుని
యనువున నోలమునఁజేర్చి యల్లననగుచున్. 137

క. జగడపుమేలరే పడఁలకి

మగఁడ నగుదు ననుచుఁ దగవు మఱితి వలరా
తొగఁయంపర కోరువ లే
క గడుం దావలమునైతి నయ్యా ? తాతా ? 138

మ. నగవుఁగాఁదలపోసె దేమనమిడం గారాబమి కెద్ది యె

ట్లగునో యావల నాపెత్తొడి చెలియీ యండెదమందొప్పిదం
బుగ వక్కాణమొనర్చె నైన నొకలిమ్ముదాచ్చినా డీవెనా
కుఁగ నెట్లో వెరవేర్పరించుమని మ్రొక్కుట్లోడుగావేడఁగన్. 139

క. చుట్టుగైదువుజో దది

యెట్లోపలుకుమనఁ దపసి యిట్లనియెను నే
నెట్టుడ నాకు జోడగు
గట్టుబేరింటితపసి గానింగూడన్. 140

ఉ. గద్దియనుచి యర్దురను గాదిలికిన్ విరిదండయిచ్చి యీ
యద్దటిలోన నెవ్వరిప యిన్ వలపున్ననుదెల్పు మీఁద నా
మద్దియనాతనిగిలిపి ముచ్చట దీర్పదలంచి నాదు వా
డొద్దిక పిన్నవాఁడు చెలి యొప్పిద పెట్లగునో పదంపడిన్. 141

క. ఏతెరవుట్టిపోవును

నేతెఱగున నోర్పువాఁడ నింకినెమరన్
గోతివలె నుండఁజేయ వె
యాతనినని యడ్డుపడయె నడఁగఁదండన్. 142

ఉ. అంతట వెన్నుండెత్తి గొండ లారసి యంతననేల నీమరి
సంతసముండఁజేతుమిక సందియమేటికి వానిగోతి గా
వింతును నమ్ముమంచు సర విన్ నెనరుట్టఁబల్కి పంపఁ దా
నంతయునుబ్బి తెల్లజడ లయ్య చ నెన్ దొరకల్లుఁజాటరున్. 142

గీ. ఒంటినున్నాడుగద తమ్మి కంటియిప్పుడె
విన్నపముఁజేసి కర్ణమ్ము గన్నపిదపఁ
బొరుగిండికి దరమె యబ్బేటిఁ గొనఁగ
ననుచు ననిచినఁ దమి వెన్నునంటఁజేరి 144

నీ. కొండపేరిటి యాకు దిండి కెందమ్మిడా
ల్నిండునం దలదండ నండమిడుచు
కొండయెత్తినవాని యండగోరిన పిన్న
కొండికవాని న న్నొండుకీడుఁ
జెండునేయని కేలు రెండు మెక్కఁడుగాగ
నుండులోనవిరాళిమెండుకొనఁగ
దండిదేవర వీడు దుండగీడనక గ
స్పండువైతివి కోర్కి జండఁజేయ

గీ. నెండయును వెన్నెలను దావి గుండులందు
గండులందును బనళించి యొండుబూయు
చెండులకు మాకుదగనిదొ క్కండుదవితె
లెండు బోలివంగ బంగారు కొండతండ్రి ! 145

చ. పుడమినిరాచయింట నెక బోటి కనుగొనునాటినుండియున్
వెడవిలుతుండు వెంటఁబడి వెన్నున డుస్సిచనంగ నేయుపూ
బెడిదఁపుఁగోలలన్ బెగడి బెట్టు దొలంగి విరాళివెట్టలన్
సుషివడితిక దొసంగనుట సున్నయి నానయు నీగితింగడుక. 146

క. లో వెలి నిండిన సామివి
గావున నీతెలియునదియుఁ గలదేకావక

దేవరవని విన్నపముక

గావించితి నింతమీద గాంగలదెటుల్.

147

శా. గోరంజీత్రమహోద ధావనిగా గొడ్డంట జీతంగ నే
లాతేఁడొక్కఁడెఱుంగు నది చాలకగూర్చెఁ బెన్నదియక
బేరానెఱ్ఱెఱుచ్చి కుంపపు మీబాటునొనన్ననుం
గారాపుఁ జెడికి గనుబజుచి జో కమెచ్చలేగోరుటక.

148

క. కొన్నింట మిన్ననొరుం

గొల్లెగొల్లె బులను కతల గొనకొనికనెనక

గన్నాకగున్నెత్తక

గన్నవి పెన్నయవి కొన్నికతలేంగుటక.

149

సీ. వెద్దమానదిమొడి ద్విద్వలకడనుంట

యాకలి దప్పల కాగంగనుట

యొంటనై కొండల నుడి వ్రేగొందుట

యొంట వాసల కోర్చి యిమముగనమి

యెనువెట్టలవేడి కాగిమేన్మఱచుట

ప్రాబల్కు గమిలోతుఁబాటుగనుట

యూర్పుగాడ్పులలోన నునిచిబిగించుట

తాలేకనడయాడు తలఁపుఁగొనుట

గీ. మీకుఁడాసినవాఁడొట మిగులబలిమి

కలిమియబ్బోటి విరిదొడ గట్ట జూచు

నతనికుత్తుక నెల్లైన నంతమీద

లాతి నెతిఁగదా యెగులగులందు.

150

క. మదిఁదెగువఁదలఁపముద్రియ

యొదవమి నాలేమ నిక్క మొండేల మరుం

డెదనాటిన విరికోలల

కొదువ యునిచి బ్రదుకుతెరవు గొల్పునెయింకక.

151

ఉ. కావున నన్నఁగావ మది గల్గినయేని పడంతి యిర్వురక
 ఓవిగనించి యొక్కని క డింది మగంటిమి మెచ్చి చేకొనం
 గా వలపూనునప్పు డల కయ్యఁపుఁడిండిని గొండముచ్చుగా
 నీహనరించితేనిఁ బను లెల్లనుదీఱుఁ దలంపుమట్లుగక. 152

క. అనిపల్కు తపసిగని మోమున నగవొదవంగ సోకుమూకలగొంగం
 డనియెదియొత సేయునుఁజనుసందియమేలనీకుసంతసమొదవున్. 153

వ. అనియిత్తెఱుగునఁ దపసిదోయితలాపులొనఁగూర్చి వారి తెలియమికి
 నబ్బురంబుదునుఁ గడానివలువదాలుపు నెలవొసంగి యంపించెనని
 చెప్పుటయు నవ్వలికత తెఱుగెట్లులని యడుగుటయు. 154

ఆశ్వాసాంతము.

శా. కేలన్ ముమ్మెనవాలు మేనఁ జిలువలెఁగఁపారు బారుం జడ
 ల్లాలు పెంజరగండపెండెరము ము క్కన్నుల్ మొలక గారుబల్
 డోలుం జంకనుజికపిల్ల తలనేఱుక్ వెల్లయా రేని బా
 బాలేజుదురువంకయాదలయును ప్పక వెల్గుపెన్నేలుపా ! 155.

అ. మంతకాతుఁగెల్చి తుంటిల్లినిగాల్చి
 మిత్తినెత్తి మొత్తి సత్తినత్తి
 కొండపిడిసేయు కొడుకుఁగుర్రనుగన్న
 యేటిదాల్చు ! కొండవీటివేల్చు ! 156.

భజంగప్రయాతము.

కడాసీమలక్ విల్లు గాఁబట్టిబట్ట
 కడల్ గాఁగఁ గాల్చిచ్చు కిన్నేయునీకుం
 గమం బున్నెముల్ చాల గాలేనిమమ్ము
 గడందోయుఁపెతయ్య కన్నుట్టుదాల్చా. 157

చ. ఇదియపరంజసామ్మపయి నింపుగఁగెంపులు జెక్కినట్టు లొ
 ప్పిదముగ మిటి తెర్వరులఁ బెద్దల నిద్దరఁ జెప్పుకబ్బమై
 మొదవుల పాలతెమ్మలన ముచ్చటలాగల ముల్గుపాపయా
 రను లొనరించు సర్వమధురంబున రెండవవిన్నపంబగుక. 158

ఓమ్.

శ్రీ మద్ధను మతే నమః.

న ర్వ మ ధు ర ము.

మూడవవిన్నపము.

క. సిరిమగనికిఁ గందామర

విరికిఁ సుడివాలొసంగి వేల్పులకెల్ల

దొరవై యెల్లెడవెదకిన

దొరజెప్పఁగరానిమొగులు తోవనిగయ్యా !

1

గీ. చిత్తగింపుము బాసవాఁ సింగములకు

• నాల్గవకొలంపుఁగతల వి న్నాణియనియె

వేల్పుఁదపసులు పుడమికాఁజ్యేరమునను

వలపుదలకొన వేవేగ వచ్చునెడల.

2

చ. తపసికిఁ గూతునిత్తునని తప్పనిమాటలవాఁడుగాన న

చ్చపుమది నెల్లజేడఁలకు సాటఁగబుచిన వారుసాదులై

నెపమునఁగొందఁజేగి రత నిగడు దొడ్డగఁ గొందఁజొచ్చి ని

క్కఁపుదమిఁ బెంజిలింగనఁగఁ గ్రందుగనిల్చిరి వీటనయ్యెడన్.

3

ఉ. ఆనుడులలకించి చెలి యక్కట వేయెలమావి తోటలోఁ

దేనియకాల్వవెంట మిడిదేస కప్రపసంటపొళ్ల పె

- దీనియబవ్వళించి మది దిట్టతనంబొకయింతలేక లో
నూనిన జాలిదూలి యయ యో కతలే వెతలాయె నంచొగ్గి. 4
- ఉ. రమ్మనిచీరితిం శమితి రమ్మనిచేరితి రావడేమి నే
రమ్మనిదూరితి గనిక రమ్మనికోరితి నితయేల బీ
రమ్మనిగేరితి వెతక రమ్మనిదూరితి గూడదింతవే
రమ్మనిపోరితి బెడన రమ్మని జెల్వొడు మోసపుచ్చెగా. 5
- క. నేనొక్కటఁదలఁచినచో
దానెక్కటిఁదలఁచి జాలి దలకొలిపి దమిం
బూనక గట్టశితనము
మానక వెన్నుండు నన్ను మఱచెనొకట్ట. 6
- ఉ. తల్లియుఁ దగ్గఱియు మఱనఁ దామయి కూర్చుండ గూర్చి యార్చి నా
యల్లము తల్లిడిప మనుఁ డూరట కన్నడశివ పూసె
ల్లాల్లగనింప బెగ్గజిల్లి కూర్చుండ నోయనఁడాయె ని
గల్గరిచిల్కదాడి వడి గామపు వేడిరహించె నెట్లకో. 7
- మ. కలికీ ? నాకటివేల్పు నవ్వుమొగము గన్నాటఁగన్గొంచు శా
గిళులంజొక్కుచు మోవిమానికము ప క్కింగాన్కగానిచ్చి చె
క్కులయద్దబులునిల్చి డెడమునఁ గోర్కుల్లీ శెప్పాకంగ న
వ్వలరేచివ్వలచిత్వనందుముకి నె వ్వడవ్వలకొమారగ్గ. 8
- శా. చుట్టునై మపువేల్పున గలసి యు చుట్టొగ్గగా గిబ్బచ
గ్గట్టనొ ట్టలుదేటఁ గొగిలిడి ముల్కులొత్త వేబుల్కు
గుట్టలూ పెడు చిల్క గోయిలలయుక్కువాడి యుకొమాన్పియు
పుట్టజేయుచు రేబవత్తెరసి లేకుండంగబొగింపనే. 9
- చ. సవతియటంచులచ్చి కను నొకగూడఁగ నేల బాగరుం
దివియలకంబముల్ని నొకగూడఁగ నేల బాగరుం
సవరణసేయుచుండనొకొ నొకగూడఁగ నేల బాగరుం
గవగొనిపోవునంత వెను కాలిడి బేలతనమ్ముగందునే. 10

- ఉ. లచ్చికిఁదోడబుట్టువు చ లమ్మున నన్నిటవేచెనంచు నే
నొచ్చెముజూపి చందురుని యోర్వమిపాలుగ సేతు నే తమి
బచ్చువిల్లు తండ్రికయి పట్టిన పున్నమపొద్దునుండి నే
నచ్చపుబత్తి సల్పఁజొకొ యాతనికిం బొరపుట్టసేతు నే. 11
- ఉ. పేదతలంపులట్లు మది బెట్టిన నాదుతలంపులెల్ల న
మ్మై దజ్జేబట్టకుండునొకొ మాటలికేటికి నెట్టులైనఁ దా
సాదులపాలివెద్ద గని సామియనాపలుకేలచెల్లు నీ
వైదలిపైదలిర్చుతమి పట్టుగనిల్పకయేలమానెడిక. 12
- ఉ. గోనెల గాదెలం గొలుచు గూర్చుచికెట్టుల పెట్టెలందు రో
నూనుచు సిద్ధురుంజెలువు నోలముఁబట్టంగఁజేసి రయ్యయో
యేనునెలంతనైనఁ దన కెల్లది కొల్లలెసంగనీక జే
రానగుదిచ్చి కాపురపు టందికకేలికి నందఁజేయనే. 13
- చ. నిలువులఁబెట్టఁగాఁ దలఁపుఁ జేరిచిలేజగురాకుబాకుపూ
టలుగులు జేరిమూఁక లెల యంచలు కోయిలబీడురన్నియున్
వెలితియొకింతలేక వెడ విల్లుఁడుగూర్చి గలంపఁజొచ్చె నా
తలఁపొనగూడుచోఁ దనకుఁ దల్లినిగానె తలంచఁడేలకో. 14
- చ. చెలులనెఱుంగనీక మదిఁ జేచ్చిచయీవలవంత సన్ననై
గలఁ దలిదండ్రులుం గనరు గానకడంగనదంటయేల య
వ్వలముఁదొల్పెఱుంగఁ డన వచ్చునెయల్లదిగాంచువారు నా
నలసినయేనిరాఁడె నలవంతకు మేరకలుంగుపెట్లొకో. 15
- సఖులసంభాషణములు.
- చ. అనితలపోతలంబాగులు నయ్యెడ నచ్చెలులింతమేడలో
గనుగొన కింత నంతఁజిలు కంబలికించెడుచోట నంచకుం
జనవుననాటనేర్చునెడఁ జయ్యననోసియుఁ గాన కచ్చటన్
మునునడయాడుమెచ్చపుట మొల్లమితో నెలమావితోటకున్. 16
- క. మెల్లననే తెంచిచెలుల్
మల్లియలం బోదిగనిన మాపులకేవన్

- మొల్లలనల్లినపొదలం
దెల్లను నారయుచుఁ దెటవఁదెరవల్లనుచున్. 17
- వ. వారలు తమలోఁ దామిట్లుచుకొనిరి. 18
- ఉ. ఎన్నఁడునొంటిపైఁ బడఁ తి యిట్టుల దాఁ బటలేట దేమొకో
విన్నఁదనంబుపుట్టెనొకొ విన్నటగోలెను పాటువారిపా
లన్ననుఁదండ్రొదొయనని లజ్జపయింబడి చుట్టఁబోలుఁగా
కున్నఁ గడిందిచైదములఁ గూల్కొనునే యింక వేయునేటికిన్. 19
- ఉ. వింతగదమ్మ తండ్రయిటు వెట్టిమదిందలపోసి యిమ్మనా
నంతటితోన నజ్జజడ లాతనికిచ్చుట యొర్పరాదు సీ
యింతియటమ్మ మిం మకస డెంచు నొయారిగదా బలారెయ్యె
తెంతలులేరు రాకొమరు లీపుడమింగనఁదప్పుఁజూచెఁగా. 20
- ఉ. రానననేమినల్వమది రాఁగలిగించినచేతయిట్లుపై
రాననఁబోఁచివారితయిటు రాకత మేమికఁ బెక్కులాడఁగా
రాననుఁ బెంచియామచువు రాజటుసేయుటకానవెన్నెకా
గానఁగనుంగొనన్ వలసెఁ గా మచకేటికిఁ గంటిపుట్టువుల్. 21
- మ. సరిరాచట్టమరోయఁ బుట్టఁపుగముల్న న్నన్ నగం దల్లి దా
సరిగన్నందుకు జంగవెత్తుకొని దాఁ జన్నందుకున్ సాటి యీ
వెరవంచున్బది నొవ్వ న్నిట్టిసడిగా విఁచెంబువునబోడి ము
న్నరహింజేసిన నోముబల్కియెటుకా నో కాదా నాకేటికిన్. 22
- క. అని గుజగుజలాడుచుఁ జెలు
తెనసియిదేమమ్మ ? యెంటి నిచ్చటఁజేరం
బనియేమి కేఁడువిన్నం
తన మాపయివచ్చుఁగాదె తలఁపిటులేలా. 23
- మ. గడయైన న్మము వీడఁజాల విదియే కర్ణంబుగాఁదొంచి యీ
యడవిం దోడుఁదలంప కోర్తువయయో యారాటపురాజేతకై
వడిసేయందగదమ్మ మాచెలుముల న్నమ్మైచనంజూతురే
పడఁతీ ! పెండిలిడాసె సంబరముఁ జె పున్నచ్చినామిమ్ములన్. 24

గీ. బా మృదేవరతో నుద్ది పొసంగునంత
తపసికీజొప్పడియెఁ దండ్రి తడవులేదు
ఎన్నినోములునోచితో యిట్టిదేవ
రంతవారలఁజేపట్టె దట్లువలదె. 25.

క. నానుడివిని వినమియకా
యానుడుఱాలించి డెంద మందుఁ జిలువరా
పానుపుదొరపైతనమది
నూనుట వెలిఁగామిఁ దెలివి యూల్కొనియంతన్. 26

ఉ. కన్నులకింపునింపు నెక గడ్డటిరాజులుకం దటాఱునం
గన్న మొద ల్తలఁపువిడఁ గానకయే యడియాసదానిబ
ట్ట న్నులిరేగి గొజ్జగుల ధాకల పోకల వెంటనంటి పో
వ న్నుదుదప్పరించి యెటు దాటెనె చేపడదేమిసేయుదున్. 27

గీ. అలసి చెమ్మటలూరి మేనల్లనల్ల
సాగయనీచల్వచెంగల్వ సొలపు వలపుఁ
దెమ్మెరలదోగుచును లోని యుమ్మల్లికలఁ
బాయకిట్లున్నదానన పులుకుఁబలికి. 28

శ్రీమతివిష్ణునిగూర్చించింతించుట.

ఉ. దిగ్గునలేచి నెచ్చెలులు తియ్యనిమాటలఁదేల్పుచున్నెడ.
• న్నగులు వెల్లగౌరు నెక సక్కెములాడఁగ మేడలోనికిం
వెగ్గలమావిరాళి నెక వేసటగామరు బెట్టుసెజ్జమే
నొగ్గి తలఁపు కట్టిచెలి యొద్దనపాయకనిల్పిదిట్టయై. 29

గీ. ఏనుతలపొందుఁదలఁచిన నీవువేఱ
తలఁపుఁజేర్చితె నీకెద్ది తెలియరాని
దింక వెఱపేల నొక్కండు జంకుఁగొనిన
తీరునేయనితెగువమ్మెఁ దెలివిగొలిపి. 30

సీ. తగుదమ్మికంటికి తలఁపునమ్మినవారిఁ
జెడఁజూచుటయకాదె విడనిగొనము;

తనపల్కులందయా తగవుకట్టికేదెల్పె
 వినమెయేపెద్దలు విననివారు
 నీటిలోమునిగిన నేలలోదూఱిన
 నడవులఁబడ్డ మి న్నలముకొనిన
 కనలగ్గలంబైనఁ గడిలిలోదూఱిన
 వెలవెలబాటిన వేఱువ్రావ!

గీ. బట్టిననుఁ దేజపై నెక్కి పరువులిడిన
 విడుతునేయుంక నూరుపుల్విడుతుగాక
 తనదుసొమ్ముగనొడలిట్లుదాచిదాచి
 యెరులకొసఁగెడివెట్టినా కొదవుఁబెట్లు

31

క. ఎఱుఁగుదునిన్నెప్పంటికి
 మఱుతున్నెవేతలహుళక్కి మాటలనెంతో
 మఱుగించికూడముట్టిన
 సరమక బలుబామ్మసారె వైతివిగాదే.

32

చ. ఇదివఱ కేమియయ్యె నిక నింతటనేమియుఁజేయకుండువో
 కడయనుకొంకుమీఁదఁ గొఱ గాదిదెడెందముదెల్పుదానన
 న్నెదగదియించి నేలుకొన వేనియుఁ బుట్టువులెన్నియేని నె
 త్తెదఁ దుదకీవె చేర్గడగఁ దీర్చెద నోర్చెద మీదియాసలన్.

33

క. మగనియెడ మాటగెలువని
 మగువలబ్రతుకెంత బైసి మాలినదొక్కో
 మగువయొకసత్తెసికం
 దగుచెట్టునఁగట్టివేసి తగుపనిఁజేసెన్.

34

సీ. సరివారునగుదుర న్వెఱపుమున్నేలేదు
 సాటిఁజూచిననీకు సాటిగలదె
 చుట్టముల్వినిరేనిఁ జుట్టసేతురటంచు
 నున్నదే చుట్టమఁ చొకఁడుగలఁదె

చెలికొండగన్నమ చ్చిక్ బోవునందుమే
 నీతోడనెయ్యంబు నెఱప నెవఁడు
 కూడియాడెడువారు కొఱత సేతురటంచు
 నందుమే నినుఁగూడి యాడనెవ్వఁ

గీ. డిరుగువారలెవ్వ రెచ్చోటనుందువు
 పేరుపెంపుగలదె పెద్దలనిన
 మూలనెదిగియుందు వేలబేలనుబట్టి
 యాటలాడఁడెద మయ్యెనొక్కొ.

35

మ. తగవే నీవనికూర్చిఁజెందిన నెలు తంబట్టిపాలార్చగాఁ
 దగదే డగ్గఱదీసి డాసివలవం తందోసి చేపట్టనా
 నగుబాటెల్లను నీకగాకనొరులందా టెట్లువేయేలంబూ
 యగఁకుంబాపక మానితేని యుసురే లామానునిప్పట్టునన్.

36

క. కొమిరెలనేచుటయిదె నీ
 కొమరునియెడఁగనుట మాకు గురుతయ్యెనుతె
 ల్లముగాదె గర్జములు తమ
 తమపుట్టినచోటుగానము తప్పటగలదే.

37

ఆ. ఎఱుఁగువారలెవ్వ రేనాఁడో యేయూరొ
 తలఁచరాదుమదికి దండలేదు

• యుంటిగాకవంతయుల్లమందారసి
 మోసపోతినరుదెముద్దియలకు.

38

ప. అనియేలినవానిఁ దెగఁడునడుపున నిక్కంబుమాటలాడి దిటుంబుదెచ్చు
 కొని లేచి నెజ్జపయింగూరుచుండి పడిపనులనెపంబుననుడుగరఁపుఁగ
 త్రియులంబోవఁబనిచిగొజ్జగివిరులదోయిల్లఁదనకు నెదురఁగఁజొక్కను
 తఱిగట్టుదారిచిత్తరువున న్నల్లి డెదంబులోనికి న్నొనిపి యందుదామర
 రేకులపఱువునం దలపోయుచెలుపునందీలుపులనెలగొల్పుటనువుఁజూ
 ప్పడంజేయందలంచి వేవేలపుట్టువులొందియైనఁబుట్టువాలుదాలుపున
 కిల్లాలనైచిగురులంబోలు నాసామియదజలకడనిలుతుగాక యనునంత
 తోన.

39

చ. చెనోయోసోయిటుమేలువాడనయివి చేతు న్నినుంగోరి నా
తలపిట్టుటయెఱుగ వే కడిదివిం తంజూపనేబన్నితి
స్థలిదండ్రులృణమీచునేతవలన న్నవ్వుబుగాబోద ద
వృలనేగల్గ గొఱతలేలనుచునార్పు ల్నింగి మోయించినన్. 40

ఆ. కన్నుదొగల నగవు గ్రక్కునెమ్మొముచే
సామిదిటమొసంగసందియంబు
వలవననుచు బోటి వలయునేతలతోడి
చెలులఁగూడియాడి మెలగుచుండె. 41

ఉ. అంతట వేలుపుంధపసు లాచలనెక్కుడువానితండ్రి గో
రంతయుఁ గోర్కికి గొఱత యందకయుండఁగజేసె నింక నా
పంతముఁజెల్ల సేపడియె బైదలిపై దలిరాకుబాకు వా
డెంతయునన్నునోర్వఁగలఁ డేబ్రనుకొందుసిరుల్ పొసంగెనా. 42

గీ. నలువ్రవాతకునడ్డుబు గలదెయొదు
ముదిసిముప్పననిటువంటి ముగుదనంటు
సంటునాపాలిసామ్య మైనది యపాయ
ముననుగల్గమికడమయై మొనసెఁగాని. 43

ఉ. నేమముపెల్లనం గద గ నింగనుపేదయ యట్ల యేను మా
సామి యెదుగరంచి కడుఁ జక్కని రాచపడూతిఁ గొటకీ
డేమియులేక యెల్లపను లిచ్చకువచ్చినయట్ల యెవఁబో
రామిదలంప కిత్తపసి రామల కోపక యుదయిచ్చెనన్. 44

ఉ. ఇచ్చెదనంచొడంబడిమ తెన్నగు బూచులవంటివారికే
మిచ్చుటయను నడ్డపలు కెత్తిరదప్పునె తత్తరించడే
యిచ్చెదనన్నచో మఱచి యెల్లియటాటని మించెనత్తటి
న్దుచ్చియవింతలంచు నను కొంగురు తేఁకులఁట నెల్లరున్. 45

ఉ. మంచియెఱెట్టులైన దన మచ్చెఱుంగండొకొ రేడు పట్టిసా
వీధిచమి పీచునాడునుసి నెల్లగునెట్లటులేలకల్లురా

యంచలమేలుబంతి పలు కాడుట తప్పుట లేదెఱుంగనే
కొంచపువాడనే దపసి కొండకు నిల్లు తలంపుకొనుకో. 46

గీ. కలఁడు నాపాలిదయ్యంబు గట్టుదారి
యనుచువేడ్క నయోధ్య సంతతంజేరి
వీటుసంబరముగఁ గొంత నాటుతమిని
నారయుచుఁ బెండ్లియొడికంబు లగుటఁబొంగి. 47

ప. వచ్చుచున్న యెడ. 48

ఉ. రావరువుల్లచేత మదు రాకపుడాయెకిమిని కేర్పడ
నావినిపింప సంతసముఁ గన్నడఁ దానెదురేగి వారలం
జేవఁడలిర్చు బత్తిమెయిఁ జేగవ యాదలఁజేర్చి మ్రొక్కి మ
త్తావెలిగారులందిడి జ తల్లొనుబూరలుబూరటిల్లగన్. 49

ఉ. అచ్చర గుంపులం దెగడు నాటల పాటల నాగపాసముల్
హెచ్చరికమ్మఁ జూపఁగఁ బ యింబడి చూపఱ మూక లొత్తలొ
నచ్చెరుపాటు తోరపు టా యారులు మేడలనెక్కి చూడఁగా
నొచ్చెములేని బత్తిమెయి నెయ్యన దోడుకవచ్చి యిర్వరన్. 50

గీ. ఏనుఁగులడించి తపసుల నిరుగడలను
నింతులు నివాళులిడ నంత సంతిపురికి
దోడుకొనివచ్చి యపరంజి గూఁగుగట్ట
మేలు రాచెక్కఁడపు గద్దె మీదనునిచి. 51

మ. మగతాలం బలుకెంపుమొత్తముల డంబో పచ్చతాగుంపున
న్జగజంపొరవణపు సొంపు సొగసె చ్చన్నేనులందీచ్చి గొ
జ్జఁగినీటం గలపంబలంది మిగులన్ సన్నంపుఁ బుట్టాబులొ
ప్పుగఁగట్టిచి కుదిర్చెఁ బెండ్లికొడుకుల్బల్మేలిసిగారముల్. 52

గీ. జడల నూడల మఱుల సాటిమీటి
మేనితొడవులఁ బొంగట్టు మిసిమినుసిమి
కభుకుబూదుల ముక్కంటి గట్టునెట్టి
చాయనలరిరి తనుపారు జడలవారు. 53

సీ. ఎటుల దాపరమయ్యె నింతికికాపురం
 బెట్టినోములు నోచి తేపడంతి?
 బడుగు లెచ్చటనుండి పట్టుకవచ్చిరో
 యింతకట్టడి తేని నెఱుంగమెచట
 యీతల్లి తానోర్పు టెట్లాకో కన్నులు
 తెరువని కూనకీ తెర్లవాడమె
 యడవిఁగాసిన వెన్నె లయ్యెనీపె యెయార
 మయ్యయో నలువ వాయనిదిగలదె

గీ, యనుచు నంతిపురంబు వారందఱెదల
 ననుకొనని వారు లేరు లే రైరియపుడు
 పంటనవలామగండు లోఁ గంటిగించు
 ననుచు బయలు పడంగ నీ రైరిగాని.

54

గీ. ఆలగాపరి మొదలు గా నందఱుండు,
 బొసంగు పెండిలి ముచ్చట ల్కనరివినుట
 కోర్చకుండిరిగాని తీ రొప్పుఁగనునె
 గాఁగలుగుసేత యెవ్వారు గానరైరి.

55

అంతఃపురకాంతలుశ్రీమతినినలంకరించుట.

క. రేచందమామయానతిఁ
 దోచానలు రాచపట్టిఁ దోడ్కొని కసటు
 ద్దోచిన మగతాగద్దయ
 పైచక్కఁగనిల్చి మేల్చి పల్లెములతో.

56

శా. మెచ్చుంబాటలతో నివాళులిడి పేర్ని బచ్చబొల్బాల్లల
 న్నచ్చుంగుప్పరొ ? నీవునిచ్చులుసిరి న్నల్వొంది నీచెల్వుతో
 నిచ్చుంగూడిమటంచు నించి మురిపెం బెచ్చగ ముత్తైసువు
 ల్వొచ్చుంగాచిన కమ్మనూనియ మరుల్ నిండాఁగఁడన్నచున్. 57

క. తలయంటి పసపుబొళ్ల
 న్నలుగిడి పస్సిటముంచి నలినన్నపుడు

వ్వలువదడియాన్చి ముసుగిడి
వలపుంబొగబొగించి చిక్కు వదలించికురుల్.

58

సీ. పట్టుకంచెల గబ్బి పాలిండ్లగురువంబు
మూలకొత్తి బిగింపు మొనయజేసి
కుచ్చెల్లగుంపు ముం గొంగు జీరాడంగ
సరిగంచుకోక మే నెరయగట్టి
వలిపంపు జరి బాబు వలెవాటు సారించి
సందిల్లకవ బాజు బందులునిచి
కళుకు టందెలు నాను గంటలుమొలనూలు
చేర్చుక్త బేసరి చెలువమర్చి

గీ. ముత్తియంబులబలుసరు ల్కొదలుగాంగ
నెల్లదొడవులదొడిగి తా రుల్లములను
విన్నదనమున నొగులుచు నున్నకన్నె
మదిమరుగదయ్యె వెన్నుని మాటకలిమి.

59

క, ఉంగరముల తళతళలన్
బంగరుకడియముల నిగ్గు బాటునఁ జెలి తా
నింగియలమి తనమగనికిఁ
బొంగుచుఁ గాల్చిసుకు ననెడు పాలుపుండలివెన్.

60

క. వలరాజు సింగిణినాఁ
జెలిసొసలజాజుదీప్తి జక్కంగ గందం
బలఁది విరిదండలిడి నె
చ్చెలులిటుగైసేసి దండఁ జేతికియిడఁగన్.

61

సీ. మొయలఁబాసి ఝరాల్ప బయలికి నేతెంచి
పోకనిల్చిన మించు బొదయసంగ
నెరమరుంగెడలి మి న్నిరసి తళుక్కును
తుంటవిల్కొని కై దువయసంగ

కట్టిపూయుచుఁ దీన్చి పెట్టిపూన్చిననాటి
మెచ్చైన పండువు లచ్చియనఁగ
పటికంపుఁబెత్తుఁజే పట్టి నేలగనఁగ
నడతెంచు చదువుల పడఁతియనఁగ

గీ. నీటియిటుబాసి తడియార్చి నిండదిద్ది
తండ్రిచెంగటకేతెంచు తఱి పడఁతి
మోముపున్నమ నలచంద మామనోము
గోమునఁజెలంగెఁ బూచిన కొమ్మఁబోలి.

62

ఉ. కన్నులపండువై దుసిలి కాటుమెఱుంగున జాలువారి లేఁ
జన్నులఁ బైటయొరసిలఁ జందురుకావిరుమాలు కేలదూ
ల న్నడసాంపులంచలకు లాలలుఁబాడఁగఁ బాటుఁజెంచి దా
మున్నుగ వేల్పుటయ్యలకు మొక్కి తనంతనఁ దండ్రియొద్దకు. 63

ఆంబరీషుడు తనకూతురిని నీమునీంద్రు లీరుపురలో
నుకరిని వరించుమనిచెప్పట.

క. వచ్చినకూతుంగని తేఁ
డచ్చికబుచ్చికలఁదెల్పి యమ్మా నీఁం
పెచ్చెన్ దొసఁగులువిచ్చెన్
మెచ్చెన్ నీపాలివేల్పు మేల్పెట్టిదొక్కో.

64

సీ. నీగొనంబులలోని నేవళంబెల్లను
నెల్లవారికిఁ దేట తెల్లముగను
తొలుపుట్టువులఁజేయు పలునోముపంటల
కలిమికొంగున మూట గట్టుటకును
మావంగడపు రాచ మానిసుల్కొనరించు
పున్నెంపుగుంపులు పోడిగాంచ
తపసులిర్వరలోనఁ దడయకనీడెంద
మేయయ్యపైవ్రాలి యెసకమెసఁగు

గీ. నవ్వలంతికి నిన్నిత్తు ననితలంచి
యున్నవాడను నీకోర్కె గన్పపిదప
నీదుచేవిరిదండ యీ నీదుమెచ్చు
తపసి మెడనిల్పి మొక్కుమా తల్లియనిన.

65

సీ. ఇన్ని యేడులు పెంచి యీబీదబాపల
పాలవైచెదవె నీపట్టిననదు
నేలనేలెడు రాచ నెలకూనలకునాకు
దగువారిగూర్చదే తండ్రియనదు
అడవిగాసిన వెన్నె లయ్యెగా నామేని
యందంబు తలిదండ్రు లార? యనదు
ఈవ్రాత మెసట నీ వేమనివ్రాసితే
హ బమ్మదేవర యనుచు ననదు

గీ. దిట్టదనమేమి సొబగేమి తెల్వీయేమి
తాల్మీయేమి రవంతైన దగ్గనీదు
డెండమాపక్కిడాల్వేల్పు నంద దవిలి
వదలకుండెడికతన న వ్యాలుగంటి.

66

సీ. వలమురిదాల్పు నా వలన గాపరియయ్యె
నను గోరికొనునంచు నారదుండు
బంగారుతగటు దు పుటిసామి గలుగంగ
బుతమిగిలినంచు బర్వతుండు
పచ్చవిల్లునితండ్రి పట్టుగట్టిగల్గ
గోచయేటికటంచు రాచపట్టి
ఏరికోరికలెట్టు లిత్తునట్టులువేఱ
మోమోట యేలంచు మామమామ

గీ. చూచెదము దోయియందురా చూలియెవని
కత్తలిరుదండ వేయునో యనుచుననుచు
గూర్చి బ్రేరేచ నెల్లారు గూడియాడ

బాగడపుపుదండఁ జేబూని పూపుఁబోఁచి.

67

సీ. తనపంపు మదిలోనఁ దగనిదంచును బిడ్డ

కొంకునోయని తండ్రి కొడువవిడువ

మదికిఁబట్టనిది యీ మనుమఁచుఁ దండ్రిపై

నలుగునోయని తల్లి యభికువిడువ

కూడియాడెడుబోంట్లు కోడిగమ్ములుసేయఁ

దలవంపుతొనన్న తలఁపువిడువ

తపసిపెండిలిరోసి తాను దానను నన్ను

నలమునన్ తేఁడుల యాసవిడువ

గీ. నందియలుఘల్లనంగ నొ య్యారమెంచుఁ

దపసిగుండెరుల్లినఁ దరసియిచ్చు

నెల్లపాఱుల దీపనల్ ఘోల్లురనఁగఁ

గదతఁజనువేగునను మొగ్గి గద్దెశిగ్గి.

68

ఉ. ఎక్కడినుండిజోడుబడె నీబలుదయ్యమటంచు సేండ్వారుల్

పుక్కిటిబాటిగాఁ గనలు పొంగులువాఱఁగ వేల్పుటాకుదిం

డ్లక్కునఁ బూపుటెత్తు చెలి యప్పనసేయుట యెప్పుడోకదా

చక్కెరవంటివాని యెక సక్కెములాడుట యెప్పుడోకదా.

69

క. జేజేచల్లనిదేవరఁ

జేజేలఁ మేలుబాతి సిరిమగఁడుకలం

డీజతనంబీడేర్పడె

యీజడదారికి నటాచు నిర్వరుఁడలఁపఁ.

70

గీ. రాచిలుకక తల్లానిపై రహిచెలంగు

మరుగొలుపు లచ్చిపోలిక మగువనగుమొ

గమ్ముతో గమ్మర నెడు గం దమ్మువలపు

పుడమిసరియెద్ది లేదను పాలుపుదెలుప.

71

సీ. తలిదండ్రు లిరుగడ నలమిక్రెదండగా

నేనుగుదోయినా నెలమి నకువ

నెచ్చెలుల్ మచ్చికల్ నెఱపుచు సందీక
తెఱగంటి తెఱవల తెఱగఁజూప
నగకుల్కునకు బెళ్కు జడచిల్కు విరికళ్కు
బెరసిచూపరుల క బ్బరము నెఱవ
తొలఁగని డెందుపు నిలుకడబాసవాల
సాములగఱచు ము చ్చటలఁదెలుప

గీ. మెల్లమెల్లనరాయంచ లెల్లనడుఁగుఁ
దమ్ములకునాసగొలుపన త్తెనిగన్న
వేల్పుడపసులపై నించువింటివాని
సత్తియోనాఁబఱతెంచె జక్కటికిని.

72

చ. ఎదురుగనేగి చేతివిరి యెత్తుపయింబడి కేలుసాచి నే
నెదగదియిగుతునో వెఱువ నేటికి నీపనిచక్కఁ జేతున
న్నదిరిచెల్మికాడు మది నానఁడొయేమగుదేమిసేతు నె
య్యదికడయొందుఁజొత్తుమని యారటముల్ తపసుల్ పడంపడఁ.

73

క. అరుదెంచిచూపటిప్పని
యరుదరుదన గలువకంటి యత్తపసులపై
విరిసిన తొవవిరిసోనల
పరుసన దనచికిలిచూపుఁ బఱపుచునంతఁ.

74

శ్రీమతి తాపసులఁజూచి భయంపడి పరుగెత్తితలుపువేసికొనుట.
ఉ. కెవ్వనకేకవేసి కను క్రేవల ఝల్లువ సోనజాఱ తేఁ
డవ్వయుఁబట్టినన్నిలక హాయనుచుం బరువెత్తి తోడచిల్
చివ్వనవచ్చునెచ్చెలులఁ జేరకయుండఁగఁదల్పుమాసి య
జ్జవ్వనికొనుదూలఁజెడ సందరతందరఁ జేరి యూర్చుచున్.

75

క. వలిగాలిఁ గఱఁగివీయ
పొలుపున మేనెల్లవడఁకఁ బొలుతులు బిలువ
బలుకక తలుపుఁదెఱవక
పొలుపున సటమాటముఁజెంది సొగయుచునుదిలో.

76

శా. ఏమీ తల్లియుఁ దండ్రియుఁడెలియరే యింకేరు గన్గొంట తే
 దేమో రక్కసిసేతబోలె మదికె తే బీతుపుట్టె సకి
 యామేలంబున కెద్దియో మొదలు మున్నెన్నండు నీవితగ
 న్నామే వింటిమె యెంతయల్లరికి న న్నా తావు నేనైతినే. 77

క. తల్లీ ? యాయారడిబని
 కుల్లంబెట్టయ్యె నెట్టు లోర్చితిపుట్టె
 గల్లరిపాలేసి తెయని
 ఝల్లన తనగుండెలవియ జంకుచునంత. 78

ఉ. సోరనగండ్లుజూచు నిలు చూరులమర్దులుజూచు పంజరాల్
 గీరెడు చిల్క చప్పడులఁ గెవ్వన నుల్కిపడుకొ నిడుర్పు బొం
 గార నెడల్ సలింప గలు గల్గును నుదెలమోతకల్కితో
 ల్కాటుమెఱుంగుఁబైటతుదగ పూచుఁగన్నులుమూయునయ్యెడన్. 79

క. వలువబెళప్పెళలందెల ఝళఝళ మొలనూలిగంట ఝణఝణకేలం
 గలసరివణీల ఘణఘణయలజడిరాయంచకట్టు లైతొంచెగఁడా. 80
 అబరీషుడుతలుపుఁదీయించికూతురినిభయపడుటకుఁగారణమునడుగుట.

ఉ. అయ్యెడ రాశివాసముల యార్పులకుం దెరపీని కూతుపైఁ
 దియ్యదనంబు ముంచికొని తెప్పలకున్ వసబోకయున్న క
 న్నయ్య ఝరీనలేచి యక టాయిదియేమొకొ వింతబుట్టె నం
 చొయ్యన బిడ్డయున్నయిలు నోలపువాకిటనిల్చి యిట్టచున్. 81

క. అమ్మా ? కడుపునననుగ
 న్నమ్మా ? నీమోముఁజూడ నైతినయేనిన్
 వమ్మానాపుట్టువు రా
 వమ్మా ? తలుపికడెఱుపు మమ్మా ? కొమ్మా. 82

ఉ. ఏటికిబుట్టె దందరిటు లిందఱము న్నినుఁజుట్టియుండ ము
 న్నిటలొలంకు పైఁబడిన నింగియొఱంగిన గట్టుజొల్లినన్
 బూటకదమ్మ నాయెడలు బూటకమై జడదారియందముల్
 బీటలువాఁ గీడొదవు విన్నదనమ్మాలు మానుతల్లిరో. 83

శా. మున్నెప్పంటికి నిట్టిపాటులుననున్ ముట్టంగఁ గొల్వంగఁ గ
 గ్గొన్నం బున్నెముగూర్చరానొ నినుఁగ న్నోరో కనుఁగొన్న నా
 డెన్నం డిత్తైఱఁగేమెఱుంగవు గదా యీకొత్తలేలమ్మ నా
 కన్ను ల్నిన్ననకేమి చీకుబలె నా గా బిడ్డ నాపుట్టువున్. 84

క. తెలియమిలేదెయ్యెడలన్
 గలనైనం జెఱుపునడక గానని నీకే
 నలుపురు మెచ్చని చైదం
 బలవడె నీమదికినింత యలజడిమేలే. 85

చ. తపసులకిచ్చినాఁడ నిను తందరనొందిన దప్పదీనడ
 ల్నైపములుగాఁ దలంపొదవె నేనియుఁ దిట్టుదు రట్టులైన సే
 మపుఁ బొడవెల్లబుగు గడ మల్బడవింతయు నిన్నుఁబట్టి యే
 వపునడివచ్చు నెల్లరురు వందిరి నీతలఁజుట్టి చూడరే. 86

ఆ. అన్నియట్లుండనిమ్ము మా యమ్మనేడు
 నిన్నుగననేని యూరుపు ల్నైలపుదప్పు
 దిటముతోవచ్చి వాకిలిఁ దెఱపుమమ్మ
 యంతయడరైనఁ దీర్పనా యదియసుమ్ము. 87

ఉ. కొండయుఁబోలె దండ్రుబుస గొట్టుచుఁ జీదుచుఁ గేకవేయఁగా
 గొండాకసేపునైపక న కుత్తనయొద్దనలేమి తానెలో
 నిండినబీతిఁ గన్దెఱువ నేరక నైగన యెట్టకేలకున్
 జెండనదూకి తల్పుదెసఁ జేరి గడన్ గడలోన నూడ్చుటన్. 88

గీ. తలుపుదెఱచుటయును దండ్రు దరనిదండ
 దండచేదోయిడైవ్రాలి బెండుబొమ్మ
 వడుపునను సోలియుట నె వ్వరికిఁదెలియ
 వసముకాదయ్యె నీమింత వలదెకొంత. 89

ఉ. చిక్కులుఁజ్డముంగురులు చెన్నుటఁదోగునొడ ల్మడుంగెడ
 ద్దొక్కినచుక్కబొట్టు వల రుల్పిడిదోరముచిక్కు నెత్తులుం

జక్కగఁ గాటుకంటికఱ జీరలువాఁడెడు కంటిసిటితో

సక్కుననంటి మేన్మఱచు నట్టి యెయారనిఁ గూఁతుగొంచుచున్. 90

క. అడలుచుఁ దలిదండ్రులు లో

జడదారులు మెచ్చుకొనని నైగయటంచు

స్నేహతలఁపుగదురుటుడుగుచు

వెడవెడఁ గన్నీరులురుల వేగిరపడుచున్.

91

శా. పన్నీరుల్జిలికించి చెక్కులను గ ప్రంబొత్తి వీచోపులన్

సన్నంపున్వలిదెమ్మెరల్నినిచి చే సన్న స్నేహర్వాపుచు

గ్గన్నుందోయి చెఱుగులన్దుడుచుచు నారాబుకూతుం గటా

నిన్నెంతారడిపెట్టినారముగదే నేడిట్లుమాతల్లిరో.

92

మ. అనుచుం జక్కెరలోల్కుపల్కుకులనునెయ్యంబాఱనొయ్యెయ్యన

జ్జనవుంజూపుచు సేదదేఱిచి మము న్గన్గొమ్ము నీకింతగా

బనిలేదీవెతఁబొంద నెందు కయి గుప్పల్గూలి బీతిల్లియిం

తన రాపుట్టులు నెగ్గడిల్లుదురె వింతల్లావె యీచైదముల్.

93

శ్రీమతి తండ్రికిఁ దనభయకారణము నెఱింగించుట.

క. ఎందుకువెఱచితి వీవెఱఁ

పెందుకునూల్కొంటి వింత యేటికినాతో

నిందఱము వినఁగ నుడువుమ

నందెరవయుఁ గన్నులెత్తి నర్మిలిగనుచున్.

94

గీ. ఏమిదెలుపుదుఁదండ్రీన న్నింతయగుడు

పఱచెదవటంచునెఱుగకీ పట్లచాల

మోసమందితి నన్నల్పఁ జేసినట్టి

యెడరు తానొంద కెవ్వారి కిడఁగవచ్చు.

95

సీ. నేలయేలేడురాచ నెలుబాజ్జలనిండఁ

గనరొకో కూతుండఁ గన్నమొదలు

నెల్లారు నెల్లారు నెత్తిముద్దాడంగఁ

బెంచరో రొమ్ముపైఁబెట్టుకొనరొ

నిలువెల్ల బంగారు నిండసాములుపెట్టి
కుడువంగఁ గట్టంగఁ గూర్చుకొమ్మ
ఈడువచ్చినయంత నిచ్చరాకొమరుల
కిలుమాటగాఁ బెండ్లి యెలమిగనర

గీ. నిన్నుఁబోలెడికట్టడి విన్నగన్న
నేడకా దెప్పటికి లేని వాడకాడె
రాచపట్టులఁబోలి గా రాననన్నుఁ
బెంచినందుకు మేలు గా నించెనయ్య.

93

క. కొమరులఁ గూతుల నెల్లరఁ
దమతమకర్జముల వలయు తఱిగూర్తురుపైఁ
గమలిన దెమలిన వారల
యమరికఁ తేడులకులేని దనుటదినిజమే.

97

క. కడుపొడవు విరుగుటకునను
వడువయ్యె గారవంబు వలదనిననునన్
విడువమి నిలువుగనెత్తుట
పడద్రోయుటకయ్యె బాలు పట్టుటకవగన్.

98

ఉ. తెచ్చెదరాచబిడ్డలను దీరుల సౌరుల వింతవారిగా
మెచ్చెదో వారి వారి బలి మిం గలిమిన్ మదినాటి సామ్మగా
నిచ్చెదనన్ను వానికని యేగడునాసగొనంగ నిచ్చులో
రచ్చుల వెట్టిసేయుటకు ట్టడితండ్రివియైతివేమనన్.

99

గీ. చికిలికత్తులు వీనులఁ జెరివిన్లు
మారుపల్కుల గుండియల్ గీరుకొనుచు
నీలగఱచుచు కాఁగిలి యెడలనీని
కూతుతో తేడుపల్కె బెల్లులుచుకడిమి.

100

ఉ. ఈవెలపేలఁబుట్టె నను నిట్టుల దూఱఁబనేమి యెన్నఁడున్
నావలనం బొరల్ గలవె నావెలియూరుపు నీవసుమ్ము నీ
నీవఱకున్ మదిందెలియ నీవికనైనఁ గలంత దెల్పు మెం
తొ వెలఁ దెచ్చుకొంటివది తోడుతరెట్టిగ నన్నుఁ బ్రేల్పెడిన్.

101

- క. బేలతనమ్ముననన్నీ
జాలింబెట్టెదవె దెల్పు జరిగినకర్జం
బేలాతీర్చెదననివే
వేలతెఱంగునను బుజ్జ వించినయంతన్. 102
- క. అయ్యా ? జడలయ్యల నొక
యయ్యకు విరిదండవేయు మంటివి యదిసి
గ్గయ్యెడు నేలానోరే
ముయ్యగఁబలె కోతికొండ మ్రుచ్చులుసుమ్మి. 103
- ఉ. గద్దటిసేత పైదుమికి కఱ్ఱగఁజూచెడు మిట్టగుడ్డులున్
దొడ్డుచెవుల్ చిటుల్బొమ్మలు దొడ్డుమెడ ల్కడుసోగకోరలున్
పెద్దగనంబడంబడుచు బెల్కురి యూరుపుదాచుపందనై
తద్దయుఁ దందరం బయలు దారితీ బిల్చినబల్కునఘ్ననన్. 104
- క. కలవలపెట్టకతొలఁగుం
డిలుతలుపుబిగించుకొండు నిందుననుచున
వ్వెలఁదిఝరీలుననిలుసార
కలవారలనిలిపి తల్కడిగది యంజనుచున్. 105
- ఉ. వేదురుబుట్టినట్టు కను వేదురుగొంటివి యేఁమాటల
మ్మా దొరలిండ్ల నిట్టివెర కగ్గముసేతురటమ్మ ? నెమ్మది
గాదననేల నట్టియెడ గట్టిగ దిట్టదనంబు నూనఁగా
రాదొకొ సింగము ల్పులులు రావె హజారములందువంతలే. 106
- ఉ. ఊరడుమా వెఱందలఁగి యొక్కటిచెల్పెద బుడ్లసందుమా
వారలుకోపదారులయి వంచెడువారలుగాఁదలంపు నీ
వారయఁజాలమింబొడమి నట్టిదొసంగిది కంటిదయ్య మా
కారడిరాకమున్నె పడ యందగువారలమేలిదీపనల్. 107
- క. లేలెమ్ముతడవుసేయం
బోలఁప సిగ్గను నెపంబు బుట్టించెద వి
ల్లేలనుచు నొడయవేడిన
యాలోఁదలపొండుగలిగె యతిపకునిటులన్. 108

స్వయం వరమై చిత్రము.

ఉ. ఏలినవాడు కట్టిచెలి యేటికి యీ వెలయంచు దొల్లి నా
జాలిదొలంగఁజేసె నిటు నైగగనంగనతండుసేయు నా
మేలిదిసిక్కువంబనుచు మెల్లనఁదండ్రుబుజమ్ము కొప్పునన్
గేలిడిలేచి నెచ్చెలు లొ గిం గయిసేయ నొడల్ గడల్ కొనన్ 109

చ. జవజవలాడుకొను చిటు జంటల గంటల యొడ్డణబుతో
కవకవలాడు నంచగమి గ్రమ్మఁగ మెయ్యన నందెమోతతో
రవరవలాడు నెమ్మెమగ తాల మెఱుగు మెఱుగురంగుతోఁ
దొవచెలికాని రేకబలె దొంగలి చూపుల వచ్చునంతలో. 110

సీ. మామమామయొనర్చు మంతనమ్మునఁగదా
మెలఁతచేపడునట్టి మేలుగనుట
కోఁతయంచనిగదా కొండముచ్చనిగదా
బేలగావున బోటి బేలుపోక
బుజ్జగించగలాడు బోటినివ్వఁగలాడు
మాటదప్పనివారి మేటితోడూ
కర్ణులు కడమయె క్కడిది యికిటమీద
మెనగూడెనెల్లయు నొక్కసారీ

గీ. కలువకంటినిజూడని గడియయొడె
పెక్కువేలేండ్లుగాదోచె నిక్కమిదు.
గలడువేల్పించునుండిరి గానితమగు
సేయుసేతకుఁగాగల్గు చేటుగనరు. 111

గీ. పరుపుపయి నల్లివాఱిన పగిదినిచటఁ
దనకునీబోడిగోడేల దాఁచరించె.
వేలుపులపెద్ద యీపట్ల వెడగటాచుఁ
దలచుచుం డిరియొడొరుల్ తపసులచట. 112

శా. వచ్చెం బచ్చనివింటివానిసిరి తే వం బేర్పరాశివఁగా
హెచ్చొట్టపుటెనుఁగొక్కయన హ యిక్ముజ్జగంబొచటా

నచ్చుంబా నెలమావి లేజగురుటాక మ్మొయెనం జూపఱుల్
మెచ్చుం బోటి పసిండిబామ్మకునడ లేకొన్న చందంబునన్. 113

క. అపరంజిగొలుసులనియెడు

నెపముననిరుచక్కివైకి లేపట్టులనె
య్యపుఁబూన్కిఁ దల్లిదండ్రులు
నెపమునఁబట్టంగవచ్చె నెలతుకయంతన్. 114

ఉ. పూచెడుతంగెడుం బునికి పుచ్చుకొనంగదయప్పడంతిని
జూచినయంత డెందములుచూటలువోయిన పాటుటయ్యలుం
జూచినయంత బోటమది చూటలుబుచ్చిరి కోతిమోరచే

నీచపుగొండ్రుచ్చుకర ణిం దురపిల్లగఁజేసిడాసినన్. 115

ఉ. తందరనొంది నెచ్చెలుల దండల నండల నీగిపోవు క
న్నెందలపోసి దద్దియల నీర్దపుఁదెల్పుల వేల్పుఁబెద్దనై
నందెగడంగధంగిహద నంజెలువొందెడు బాసవాలవం
జందమునెంచి యబ్బురము సందడి గొల్పుంగ నెమ్మనంబులన్. 116

సీ. తపసులంచనుమాట నెపమకానికనంగ

వీరురాచందంపు వారుగారె

గట్టువాయుతనమ్ము గడుసుసేతలటన్న

జోలియెఱుంగఁడి బేలగోల

కల్లగాదిది బోటి యుల్లంబుచొప్పుపె

ద్దయు బీతిగొనిపొందె దహతహలను

బకుపల్కులందీఱ దొడయడింకిటనేమి

సేయంగలఁడోచూ చెదమకాని

గీ. రద్దిసేయకుఁడిటుజూడ రాచవారు

వీడుజడదారులిటుజూడ వెఱుతుమేము

నేమినుడువంగదోచది దేమివిత

దొయటంచును జూపఱు లున్నయంత.

117

చ. కసరుచు బుజ్జగించుచును గట్టిగఁజేతులఁబట్టి యయ్యదొ
ససిచెడి గుట్టుబెల్లగిలి జంకగనేమికతంబా వేల్పుల

- న్బైనపట్టబట్టినను నోర్వక మాటుకుఁజోవఁ దండ్రితా
విసువుచు నిల్పిపత్కెఁ జెలి వేటిడిసేతలు మానుమంచొగిన్. 118
- క. పెద్దలు తపసులు గావున
గద్దటిసేతలకుఁ దగవు గాదనియెంతో
పొద్దుచెవి నాటఁజెప్పిన
ముద్దియ వెఱ చుచునుతండ్ర మొగమైపత్కెన్. 119
- క. క్కొత్తొకఁడు కొండముచ్చొకఁ
డేతెఱుగున నుడివెదింఠ యెఱుఁగమిగలదే.
క్కొత్తికి కొండముచ్చొకుఁ
గూఁతుంగూర్చెదవె యిట్టి గొడవేటికనన్ 120
- చ. ఉసురుసురంచు నేలమగఁ దూరటమొందక గూఁతుఁజూచుచు
విసువకవారిజూచు నిది వేల్పులసేతయటంచునెంచు సొం
తసమువఁ గూఁతుదార్చు వెర తందరమొందిన చాటుజేర్పువఁ
వసబడనీవిబన్నమని వారక యూరక యుండువంతలో. 121
- ఉ. ఏరికిఁగానరాక చెలి కేలినవాడగు వెన్నుఁడెన్నియో
వేలమరుల్గురుల్లోలుప వెన్నడివచ్చెనన నిగ్గు లొప్పిన
ల్లారగ బాసవాళ్ల నడి కందువకన్నులవిందొనర్పఁబార
గారెను గుబ్బలుబ్బి గరు పాఱగఁదేరగఁజూచినెమ్మొద్దిన్. 122
- క. నీవాననువలపించితి
నీవావెరవకుమటాటి నీవానాకై
వేవిచ్చేసితివనిమది
గావించె జోహారు లేడు గడనీవనుచున్. 123
- ఆ. అసదు నగవుమోము నందు మొల్కులువారఁ
బసిఁడివలువదాల్పు పడలిఁజూచి
విరులదండ నాచు నెడదయెదందార్చు
మనుచుఁ గనులనైగ నానతిచ్చె. 124
- మ. వెరపేచెట్టులఁబట్టెనో తలుపులే పెట్టుజెరంబాఱెనో
తటితీవెచ్చటఁజేరెనో తెగువలే దారింగడందొక్కెనో

గరువం బెంత నిగారమెండ గలయం గట్టాయతం బెంత చూ
పరకుం జూడంగ గొత్తవితచిగురిం పంజొచ్చెనయ్యింతికిన్. 125
శ్రీమతి విష్ణుమూర్తి కంఠంబునఁబుష్పహారంబు నలంకరించుదునని
తండ్రితో వచించుట.

సీ. పుడమిమెచ్చంగఁ గూతు నిడివేల్పుడపసికిఁ
బెండ్లి చేసెదనన్న బింకముడిగి
తపసులిర్వురు గోప దారులు తనునేమి
దిట్టదురోయను దిటముఁబాసి
తొలుపుట్టుపునఁజేయు దొసగునతనవట్టి
కేమిగామోయని యేపుగరగి
తనసాటివారిలోఁ దలవంపులాయెఁగాఁ
దనసేతననిచాలఁదహతహపడి

గీ. యొరులఁగనఁగొనరోసి పే రోలగమునఁ
జెక్కిటకుఁ గేలునెక్కిల్పి జేపురించు
మోముతోనున్న తండ్రికై మొనసిదండఁ
జిలుతగద్దియనుండి యచ్చేడెవలికె.

126

శా. అన్నా ? యేటికలంతవందురిల యె దైనంగనుగొన్నగూఁ
తున్నాయట్టులరోతసేతలకుఁ దో యోలోనుగావెతురే
మన్నంజాలదె యింటనీకగుచునే మాఁకాడఁజాలన్ బళా
కన్నాకైతివిధాగుమిబొగడుపో గా యిట్టివా పెండిలుల్.

127

క. కావుననీకేఁడెల్పెద
నావిన్నపమాలకిపు నగుటకునిరవౌ
యీవెడఁగులతగులములకు
దేవలువ డునన్నగూర్చె దే విచుమెల్లన్.

128

క. ఈయడవిఁదిరుగుడులనడు
మై యెడయొడొకఁడుగలఁడు మరుగన్నయటుల్
పాయముతగియున్నదినే
వాయనకంబూరదండ యపునసేతుల్.

129

సీ. సగుమోము పున్నమ నాటించందురుబోలు
కన్నులు తమ్ములొక్కటయనమ్ము
నిలుపుటద్దమ్ము నెన్నికసేయచెక్కిల్లు
చూపువాడిమి చెప్పిచూపరాదు
తొడదోయియేనుగు తొండంబులనుగేరు
గినియమోకాళ్లుతో గేలిపాడవు
తలఁపుయెయ్యారంబుఁ దలపించుగదతొమ్ము
జడిపించుఁ జీకటి జాయకురులు

గీ. నిడుపుగుత్తుక చివురులే యడుగులొడలు
నల్లగలువలసినాడు నుల్లసములు
మాయురే యిట్టిసాగసరి మఱిగలంఁడె
పూనియాతనికేనిత్తుఁ బూవుతెత్తు.

130

సీ. పచ్చరామొసలివా పసిడిపోవులడాలు
తలిరుమై యొరపుతోఁ దారసింప
మగతాల కడియంబు నిగనిగ ల్మొనవేళ్ల
యుగంబు తళతళ లోరసింప
బొడుపుగుబ్బలిమీది పొద్దునా నాదల
నెమ్మే మేల్బంతి యంఁ దమ్ములీన
మానికంబులుగూర్చి రాణించుముత్తీయం
బులుపేరులొండొండఁ గలయఁబెనఁగ

గీ. గండపెండేరమొకకాల నిండురవల
చక్కగములనుబట్టిన చుక్కుమనఁగఁ
జూడఁబదియాటుగలవేండ్లు సొబగుమిత
పూనివానికినేనిత్తుఁ బూవుతెత్తు.

131

సీ. అపరంజినీట పట్టఁపుగంగుతెవరెపల్
తొలిమజ్జవైమెఱుం గులయనంగ
సడునింగివెలుగు బున్నముల జాబిల్లినా
బొజ్జవైఁబతికంబు పొరలువెట్ట

నిడుదకస్తురిదీర్పు నిలుపుబొట్టుచూరంగు
మరుసలచ్చెక్కిబు మాఁజ్ఞానంగఁ
నెమ్మేనికలపంబు నిగుసంజటచద
ల్రాబుకుకట్టెటనాఁ బసదలిర్పఁ

గీ. గ్రొత్తహురుమంజముత్తేపు గుచ్చుగచ్చు
లెచ్చగరుములుసురియతో నిరియఁజుట్టి
కేలికొనగోటమీసముల్ గేరునతఁడు
పూనివానికి నేనిత్తుఁ బూపుతత్తు.

132

చ. జగిబిగితళ్ళుకుల్లులను జల్కెడుచూపు పిసాళిసంకెలల్
దగిలిచి నిట్టు నట్టు గద ల్ మెదల్ మెదల్ వసపోమి గూర్చి పే
ర్చి గరునపున్నగన్నగవు జెన్నగు నెమ్మొగమిచ్చి యాసదొ
ల్కుగ మది నాపయ్య నిలుపు లంగలిగించెడు వానిజూడుమీ

శా. ఈతండల్లుడుగాఁగ వేయొకనిపై యేలామదింగూర్తువా
రోతల్లానుమటంచు బిడ్డపలుకన్ రోయంగ మోమెత్తి నీ
వీతండాతఁడటంచుఁ బల్లెదతఁడే డీయంచు లేకున్నచో
నోతల్లీ ? కడువేదురైతివిక నెట్లో యంచుత్తడంతటన్.

134

ఆ. మునుపువేల్పుదపసు లనునవ్వుబటచుట
వారినడుమవిత వాడుగలుగు
ననుట రెండుకల్ల లగుట కూతురివెట్టి
గాదలంచి తేడు కలఁతమాని.

135

క. నీయిచ్చనడుగ నేటికి
వ్రేయుము విరిదండయనుచు వెడమాటయఁగా
నాయెడసుమాళమునఁజే
దాయమతోబలుక వలపు లగ్గలములుగా.

136

శ్రీమతి కృష్ణునకుఁబూదండ వేయుట.

ఉ. నాయెడనుంచుదండయని నారదుఁడాసఁగొనంగ నంతలో
నాయెడనంచుఁ బర్వతుడు నర్మలింగునిరుపంగ మించుమి

చోయనఁ జైటగుబ్బగవ యోరసీల న్నడలంచమిడురా
రోయన బోటివేల్పునొపగొ హూయన వెన్నునిఁబూన్చె
దండచేన్.

137

క. తెరగఁగిమాన్గొమ్మల

విడిసోనలుగురిసె దెసలు వెలుగొందె జడన్

గిరిగొనువేలుపుండెరవల

యరిమురియాటలును బొట లలరెఁగడచె.

138

చ. కలకలనవ్వులన్ దెసలు గప్పెను న్నట్రపుషుల పెనొద

తైలులు నెలంతఁజుట్టుకొని చెల్వనిఁజూపుచుటన్న కోడిగం

బులు బలుమిక్కుటంబులు గు బూని కేఁడులు రాణివాసమున్

గలయఁగవచ్చి కౌగిలులఁగన్మియ నొప్పుఁగఁజేర్చిరిద్వరన్.

139

శా. ఎట్టెట్టా ననువీడి వేటొకనిపై నిచ్చుదువాళించునే

యిట్టేముంచుటగాంచి యింకొకఁడు మా యీసందునంబొందునే

పుట్టుంగోలకు నీవెకీవెరపులన్ బుట్టింప నెవ్వఁడు మా

గుట్టెల్లంబెడబాపి వేల్పొకనికిం గూ ర్పంగలాడోకటా.

140

శా. మాక్కినేపక తేఁడుచేసిన నెపం బైఱోచే నిక్కంబుగన్

గాకున్న మఱివేఱయొక్కరుఁడు రా గల్గెన్నోకో కన్నెనన్

రాకిచ్చో జెలియిచ్చదండగొని కోరంజూచునోయంచు జీ

కాకై యత్తపసుల్ బయల్పడుచు జో క్కగద్దయన్డిగ్గుచున్.

141

గీ. కన్నియపుగాన నిటువంటి గడుసుదనము

తెవ్వయెఱుగమి మామాట లిచ్చగించి

తెలుపుమొక్కటి సీచేతి యలరుదండ

గొనినవానికి నేమేమి గుఱుతులనిన.

142

ఉ. వెన్నునియానతిం దపసి వేకురు వేసములూడి పోవుట

నన్నియనిల్చి తెల్పెదట కాపడి చెల్వనిఁగాంచి మెచ్చి రా

కన్నెలనాసగొల్పు తెలి గన్నులు తామరలేకుల్లు శే

పున్నమచందమామసరి పోలిక నెమ్మొగమేమి తెల్పుకున్.

143

గీ. కానుతలలెన్నియన్ననొక్కటియటన్న
నెన్నిచేతులటన్న రెండున్నదవను
లిట్టిబొంకులుపుట్టించి యెలమిఁగూర్చి
యెన్నఁడో యబ్బుకొనెబోటి నసితలంచి. 144

ఉ. మందుల మంతరంబులను మార్చికుల వేఱుల కన్నుగట్టుల
నొగ్గదెడబాసి మొక్కడఁపు బొంకొనరించెడిరక్కసుండాకం
డెందులనూడివచ్చె నొకొ యిచ్చట మమ్మిటుమోసెట్టి వా
డెందులదారెనో కలిగె నేనియుగన్పడకేలయుండెడిక. 145

ఆ. మామమామదక్కమఱియొక్కఁడెన్నఁడీ
మంతనంబుగనఁడు మాటలేల
రెండుచేతులగుట నుండదాతనియెడ
దోసమెవ్వఁడొక్క మోసకఱచె. 146

...* తాపసులు రాజునుశపించి చనుట. *...

ఉ. ఇంతకువచ్చె తేఁడుమన కిచ్చిటఁబన్నముతెచ్చినాడితం
డింతటినిక్కువంబుగలఁ డేమఱిమోసముదెచ్చకొంటిమీ
దొంతరయెక్కులేలనుచుఁ ద్రోయుచుఁ జయ్యన నిట్టిత్రోవుమ
న్ముతలు కఱ్ఱలుం గొని క నుంగి నొచ్చులురాల తేనితో. 147

క. ఓరీసివిత సతా
సారివి మాయెఱుకలేదె చనునే దొసగుల్
గారించక నీయెఱుకయుఁ
దీరుంగాతయనితేనిఁ దిట్టినియలుకక. 148

సీ. నలువనిద్దురబోవ నలెడల గెడపెడు
ముస్సేటపొంగునా ముసరికొనుచు
తనగొంగలనుబట్టి దండిచదంఁడెత్తు
నిరులమన్నెడనాఁ దెరలుగ్రమ్మి
పగవానికీతేమ బాగుగుండగునంచు
మొనయురక్కసులునా మూఁగికొనుచు

గీ. దెసలుపీటలువాఱ నా కసమువగులఁ
గ్రిండుమీదును నడుపెల్లఁ గ్రమ్ముకొనుచు
పాఱుతపసులు పెనులిట్టు మారులేక
వచ్చె నెకిమినిమది తెల్వి విచ్చించనఁగ. 149

క. గడగడవడఁకుచునాతే
డడుగులబడివేడఁదాల్చినాగక తపసు
ల్పిడిముడితో జడముడివిడ
నడవులబడివెడలిచనిరి నందరు బెదరక. 150

చ. పిలిచినఁబల్కఁడయ్యెఁ గను వేమరుజెందెఁజలింఁచెడె ందమున్
కొలువెఱుగండు మేనిసాబ గుంగనఁడెవ్వరిమపులేదు లో
వెలిదెలియండు దప్పియను వేసటయు గడుపంటమానెయా
కలిజగ దారిలిట్టు తను గ్రమ్మిననగఁడెఁజేడునంతలో. 151

శాపవిమోచనమునకై విష్ణువు చక్రమునుబ్రయోగించుట.

సీ. ముచ్చిచ్చు మెకసారి మొనసిమంటలుగ్రమ్మి
దెసలేర్పదరిగొని దిగియెననఁగఁ

గట్టువిల్తునిచిచ్చు కంటవెల్వడు వెన్
లంపుమంటలపోటు గుంపనంగ

పెక్కుతెక్కలుగట్టి పిడుగుమొత్తంబులు

పుడమియెల్లనుగాల్ప వెడలెననఁగ

శాపరేవేనోళ్లబయలువెల్పడివచ్చు

విసఁపుఁగార్చిచ్చువె క్కసహనంగ

గీ. నింటవెన్నునిసెలవుచే నుంటదపసి.

లిట్టునడమగ వెడలిన లైసలునద్రువఁ

బెక్కువేల్పొద్దులొకటయై యొక్కమొగిని

యడఁచెనాఁడట్టువాల్కిట నలమికొనయె. 152

క. వెన్నునకైదువతొబొడ

గన్నంతనె తేనివిడిచి కడుబలుచెనునూ

బన్నముల తపసులించిన

చెన్నటిట్టలమికొనుచుఁజెడియడవులలో.

153

శా. చుట్టుగైదువవెంటనంటఁ దనకె చ్చోజేరరాకున్న య
త్తిటైటై పడిఁ దమ్ముజేరెననిబీ లిఖబాటు నప్పాటులన్
చుట్టుజుట్టుక పోవనీక బెనగన్ జట్టున్ మెయింజుట్టివే
నెట్టుదాలక బాటచూపసురెయ్యన్ వెన్నంఁటైగాల్పుచున్. 154

ఉ. ముందరఁగానదిమ్మరులు మోసముమోసమటంచుఁబాటవెం
టందమతిట్టునెట్టినిగుడన్ వెను వెంటనెతమ్మికంటిచే
చిందముజోదుజూడమది చిందర దందర నొందసందుటం
గొందులుదూటి రెండునిల గూడక చాలవెడంగుచెయ్యులన్ 155

ఉ. ఎన్నడులేనిపెండ్లి మన మేటికిఁగోరితి మిట్టిదాట ము
న్నెన్నఁడెటుంగమైతి మెటులెల్లరకుంగలదొక్కొ యిట్టిపా
ఁతెన్నఁడుగాన మెచ్చటికి నేమనిపోవుద మింతయయ్యుని
క్కన్నియ. యాసలోవిడమ గానిమనంగనుఁజెల్లుగల్గనో. 156

వ. అనియిలైఁజంగునం దలపోయుచుఁ బుడమినలుగడలంగల కానల గట్టు
లం జెట్టుల సంద్రంబుల వానిలోవంకగడ్డల దొడ్డలుగునారి యండల
దండలంజేరిన నుండనీక వెన్నంటునబృడదదోయికోహటించి నేలక్రి
దుదూటి నింగికినెగసి యిదిమొదలాఁతేనిగడప ద్రొక్కమనియుచున
చ్చోటిపేరునుడువమనియు బెండిలియనుమాటతలంపమనియునెయ్య
ంబునెడల నెదురుజెడం గీడుదలంపమనియుచునెడయలయంగల్ల కుం
జొరమనియును బడంతులయెడంజూపుఁ బటపమనియు మఱియుగొ
న్నిగొన్నినుడువుచునడలుచు వేసరుచుం దిట్టచు వేల్పులందూఱుచు
బాఱుచుం జొరమరుంగులేక నేనువేవేడ్లకొలఁది బడలువడిదిరుగు
చు నిడుములంబడుచుండె. 157

...* అంబ రీమంస నెమిట విష్ణువు సాక్షాత్కరించుట. *...

ఉ. ఇచ్చటఁజేడు తెప్పిరిలె యెప్పుడెత్తి నెసంగునంతలోఁ
బుచ్చునిల్లులొడ్డియెఁ బాటసరించెనునొచ్చెతులం

దచ్చెరువై నకైదువల నాయతహా వరువుల్లగుంపుతో
బచ్చులతేనివీపుపయి పట్టియొసంగిన పూపుదండతో 158

గీ. అట్టుగనుపట్టు తమిదొట్టి చుట్టువాలు
జోదువలజుట్టికేల్గొడ్డి పాడుకొనిన
బత్తిమెయిబూన్చె నాతేడు పలికె డేనే
వాసలురులంగ నెమ్మోము వంచకొనుచు. 159

ఉ. నీకడగంటిచూపుకొన నిల్చుట గీడుదొలంగినాడ నా
రేకబయల్పడెం దపసితేడులగొంటుతనంబుదూతె నా
జోకలవారలుబాగుడు చొక్కముగాంచితిసంచువేడుచుం
జేకొని కూతునప్పనము చేసెను కాలనతమ్మికంటికిన్. 160

క. కడగనిననెనరువిడిబడి
జడిగొనఁ గెంగేలుపట్టి చానందొడ్డవై
నిడికొని చెక్కులుదువ్వుచు
నుడివెం గటివేల్పు తేని నొగులుడుగంగన్.

ఉ. అల్లుడనైతి సందియము నందఁబనేమికనీడుసేత నా
యుల్లచుజల్లనయ్యెఁ జెలి యొప్పులునెప్పెసరుం జెనఁటుతై
చొల్లెనోటవేల్పుడప సుల్లెడిరితియకాని నీవుమే
తెల్లడఁగొల్లగొంటివిక యెద్దితలంపొనగూర్తుఁబల్కుమీ. 161

క. ఇదినిజమని తనకొగిట
గదియించిపడలీనొసగి గారెంపుము నె
మ్మదిఁ బెండిలి తడవేటికి
మెడవెన్ నీకోర్కెయనిన నొయ్యన తేడుకొ. 162

క. చదువులచదువులవేలుపు
ముదుకిండగుపుడిమివేల్పు ముదుసల్లపమే
లొదిపుగఁజెన్నెలి పెండిలి
కిదివలఁజాటు చెప్పెట నుపకానినగిన్. 163

—* సంధ్యాకాలవర్ణనము. *—

వ. అంత సంజతటి యగుటయు.

164

సీ. కలువవల్లంటియొక్క తవాతయిట్లయ్యె
దమ్మిపూఁబోడులు దనియలేదె
వెన్నెలపులులే వెతలఁబాల్పడెఁగాని
జక్కవల్నిరులొంది నిక్కలేదె
యిరులకేతలయెత్తు తెందుఁజెల్లదుగాని
వెలుగులుతంతకు వెలయలేదె
ముచ్చగుంపులకెల్ల మూలబట్టుటకాని
యెల్లవారలుఁదెల్పి నెసఁగలేదె

గీ. ఎంతమిన్నందె వేడిమి యెంతజూపె

గొంచమానేలయెల్ల మొక్కించుకొనియె
ననుచుఁబొగడొంది దొరసియే మనఁగవచ్చు
మింటనిడుమానికమ్మడు గంటిచనియె.

165

—* లయ గాఢి. *—

చుక్కగము లొక్కమొగి నిక్కుచుఁ దళుక్కుమనఁ
బెక్కువిరివెక్కియిరు నక్కజపుఁడెక్కుల్
గ్రక్కకవ జక్కనలు వెక్తసఁపుఁ జిక్కుచడ
రక్కసుడు కక్కసఁపు టుక్కుసముద్రెక్క
లెక్కలకు మిక్కిలిగ నొక్కెడగు భుక్తనచు
నెక్కులు నక్కబొగ డెక్కిచురుఁడిక్కిల్
దొక్కిమఱివెక్కిని చుఱుక్కుచునఁ బెక్కులను
గ్రుక్కు నలుచక్కురచు జొక్కుకలచెక్కుల్

166

—* చందోదయ వర్ణనము. *—

గీ. సంజకెంజాయ కడవిచ్చు సమయగుల

కడలిగొగల్గిమ. శి. గొల్గి క. కమచులియ

కుండబుట్టుచునాఁ జూడు రుఘువొడిచి
నలువయన నత్తఁజిగఁబు వెలయఁజేసె.

167

సీ. పగలన్నమాట యొ ప్పలివాఁడు చల్లని
మినుకుల తండ్రికి మెచ్చవాఁడు
మిన్నుముట్టినవాఁడు మెఱయింపగలవాఁడు
తామైనఁ గలుగంగ సేయువాఁడు
తఱియైన వేల్పుల దనియించువాఁడు వె

• న్నెల చిన్నెలనుమించి నెలయువాఁడు
నేలవేల్పులనెల్ల నేలువాఁడగుఁజ్జెడు
సిగికిదోబుట్టువైచెలఁగువాఁడు

గీ. పుడమిరాచంద మతనిక బ్బురమ యనఁగ
మెసలఁ గనలవాఁడైన మసలనీక
సెత్తి కెక్కుచు వెన్నతో నెనయువాఁడు
పుట్టినిలు పాలవెల్లియా వట్టిదనరె.

168

గీ. ఆలుబిడ్డలు నెనసిరి యల్లుఁడెసఁగె
దల్లిమిన్నందె నుప్పుగెఁ దండ్రియిట్టి
రాసికి నెల్ల జల్లనై రాగనలువ
తమ్ములకు నుబ్బుసేయంగఁ దలవఁజెట్టు.

169

—* ల య గ్రా హి. *—

క్రొత్తలగు ముత్తైముల యెత్తులను గుత్తులను
హత్తుకొను చిత్తరము మెత్తి బలుసత్తిన్
మిత్తి నడునెత్తి వడమొత్తు దొర జొత్తిలిన
నొత్తడపుఖత్తుజగి మెత్తి తఱుకొత్తన్
మత్తువెలి హత్తి పగ కత్తి పస నత్తి పగ
లొత్తిలిన చిత్తురుల తిత్తముగుత్తన్
నెత్తోవలనత్తఁజిని రత్తి గొనియెత్తెలుగు
మొత్తుములునెత్తునడ నత్త నలజత్తుల్.

170

చ. కలువలురేగె దామరలు గ్రానెలపల్ తెజిమాసె ఒక్కవత్
వలుసలుదీసె నెల్లతెర వాటులుదాగి రేరవాలుగ
తైలుకడుగోగి రగలపు దెన్నెలమంచురహించె జల్లనై
వలపులగాలిమిచె జలువలెదజల్లెను రేమగండాగిన్. 171

ఉ. అప్పటి నిగువెన్నెలల యందము డెందముకందలింపతే
డొప్పలకుప్పలొ పసిడియోవరులన్నిడియించి కంటికిన్
రెప్పయుబోలె నెల్లరల నె.ర్యము దియ్యము జూపుచున్వగం
బప్పనివెన్ను నిన్నిలుగు టంచల తెక్కల పాన్పుచందాగిన్. 172

ల. పవ్వళింపజేసి పడఁతియుఁదానును
బాలుఁ జక్కెరలును బండ్లు ఖజ్జ
మప్పనంబొనర్చి యడుగు లొత్తుచు గూర్తు
నంతపట్టునిలిచి యంతలేచి. 173

వ. నిండొలగంబుండి పడవాళ్లంబి వీడెల్లంగై నేయించి చదురులంబు
డమియానినట్లులంగలంబులంబుగనన్నిలచియున్న నెకిమినిచట్టంబుల
నుండజేసి పురోతుల ముత్తైదువులంగూర్చి వలయుపనులెల్ల జక్కు
జేయుచు నేనుంగులు గుఱుంబులు నరదంబులు కాలుబంట్లును బెక్కు
వేలాయితంబుసేసి పెడిలితిన్నె పయిన్ మగతాలగద్దియలరింపంజేసి
యెయ్యెడలం గొఱంతపడకుండ నయ్యెపనుల దిట్టపఱపించి వీడియ
లుం దాంబూరలు పిల్లనగోవుల మొదలగు పెక్కుమోర్తి తలనిగి
బీటలువాఱ నాటపాటల నాగవాసంబులు మద్దెలయులివుల గజ్జెలభ
శంధశల నబ్బురంబునెలకొల్పి దలకొల్పి కైవారంబుల భట్లుజెలరే
గి పొగడునెగడజేసి వేయమొముల కడగననీక యితైఱంగుచనుం
డుతఱి తూర్పెట్టవాఱుటయుఁ బొద్దుపొడుపునఁ బెద్దితఱియగుట
యు నేలినవాని జేరువకున్ మేలుకొలుప సమితకాండంబుపిన. 174

—* మేలు కొలుపు. *

గీ. మేలుకొమ్మ కాలు మెట్టనసామి యీ
మేలుకొమ్మ రాచ మెలతలందు

మేలుగొమ్మ యీపె మేలుకోవలెవేగ
మేలుగొమ్మ నూరువేలువచ్చె.

175

క. తామరలు బెచ్చపెరుగుట
నేమరలన్ రాఁడు కన్ను లెత్తుము నీవి
శ్రేమరలుట యక్కలలవి
గో మనవిగణించి మేలు కొమ్మాసామీ.

176

ఉ. అంతిపురంబులోఁ దలిరు టాకులసెజ్జ మరుగునందు నొ
క్కింతగ నీవు గూర్క నది యేగడియించెనె చందమామ మి
న్నంతయు దానయై మెఱసె నల్లదె కన్గొను నెమ్మెగమ్మునం
దంతగదల్చుటం బఱచె నాఁ బరువెత్తెడు మేలుకోగదే.

177

ఉ. మక్కువ జక్కవల్ గదిసి మాయురే దేవరవారిచేత నే
డిక్కలికిం గయింగొనఁగ నిప్పుడ గలునటంచుఁ దెల్పునా
నక్కజమయ్యెఁ బెండ్లిగడి యల్ దరిసెంగద మేలుగొమ్ము మా
చక్కనిసామి మీయడుగు చక్కిటమొక్కెద మక్కులద్దుచున్. 178

ఉ. వేకువగాడ్పు డిగ్గియల పీచుచుఁ బుప్పొడిరేపి తామరం
జీఁకటిదిండిగైకొనుట చెప్పటయైసరితోఁచె దుమ్మెదల్
కూకలువేయఁగా నెదురు కోలల గందపుఁ బెందుమారఁపుం
జోకయి మేలుగొమ్మిప్పుడ చూపఱకబ్బెడు దాని బోల్సిరుల్. 179

ఉ. వింగడమాతలంపొదవి వెన్నుఁడు కన్నులు చల్లగాఁగ మా
వంగడమెన్నికంగదుర వచ్చునటల్లుఁడు నొ నటంతఁగ
న్నం గడుమేలికెద్దియన నాలోపసూడరుదెంచె వేరికి
దంగెడుజున్నువీపు తొలు తన్ దమివేగను మేలుకోగదే. 180

ఉ. పంటనెలంత వేలుపుల బారులు సంబరపాటుతోడఁ బొ
ద్దిటపనుల్విదిచ్చి యరు దెంచిరి వెన్నుఁడు నేడు రేఁనికి
ల్లింటపుటల్లుఁ డయ్యె మన కిచ్చెడు నచ్చులటంచు రేవెలుం
గొంటుతోలంగిపోవ గడ కొత్తిగిలంబడు వెన్నెలంబలెన్. 181

చ. శడవికలేదు పెండ్లిగడ దాసిన షొజ్జలువేసిరిచెను
దడయగరాడటంచు విరి దాపులనున్ సురటీలవీచి తా
రమగులమెల్లనొత్తి కల యన్ వరుప్లగ్గుమేలుకొల్వ పు
త్తడివలిపంబుదాల్పు కను దమ్ములువిచ్చుచు లేచియొయ్యనన్. 182

గీ. మగువయొక్క-తయందిచ్చు మానికంబు
పావలమగులగీల్కొల్పి పాన్పుడిగి
నెయ్యరంతంత కైదండు లియ్యఁబసిడి
గద్దెపైనిల్చి తోలుసంబు కడమడ్చి. 183

—* వివాహసన్నాహము. *—

ఉ. ఐనువ లంతగొంబసిడి యారతులిచ్చుచు మేలుబాల్ దలం
బోదిగనుంచి గమ్మనగు పుస్త్రలనూనియనంబె నొక్క-లే
బైదలి తమ్మకంటికిఁ దపారపుఁ బైటచెఱంగుగూడుపుం
బోదలు మేనిచెమ్మటలఁ బొంగులు మ్రొంగగ మేనుబొంగగన్. 184

క. అందఁపుఁ దొలిజదువుల కీ
యందము మాపుట్టుమేలు నందుటకైనీ
విందరుదెంచితివనిచెలి
గందపుఁబాడి నలుగుబెట్టె గఱివేల్పునకున్. 185

క. మున్నీట నీదులాడెద
విన్నీట దోగియాడు టెంతయనుచుఁ దాఁ
బన్నీట యుంచె వేమక
కన్నీట గడలిబాడమ గఱివేల్పునకున్. 186

క. తడిచూర్చి కట్టగడ్డ
దొడగన్ గోవరుల నేలు గువారిచెంబు
ల్లిడియించి విగులబొమ్మలు
మెడయలకును నీ తలనుచు నోగింపఁబెట్టె. 187

స. అంత యేలినవాని తలం వెఱింగి చిలువఁ గొంగి త్రొనియుఁ బాప
యోమి గడనుఁ బట్టవాలనుం జందంబును గిత్తియు స్పింగాణమ్మును

దామగయులోనుగా నడిదంబులుం దళవాయియు వేవేలకొలదియః
డుగుదమ్ముల దేనియలాను నూడిగంబులను తనదుచొక్కంబక్కజం
బుగా నెక్కు పెక్కువేల చాలమానిసులు తెక్కతుదల వక్కరించు
బాసవాణ్ణానికంబులును నలుతలలవేలుపుం దలనిడుకొని యొక్క
పటింబఱతెంచు తెఱగంటులును మఱియు గలవారెల్ల బాడగట్టిన న
ప్రోలు తెల్లదీవిం బురుడించుచు నింపు బొంబిరి వోవజెలుగె న
య్యెడఁ గొందఱు తొయ్యలులురాణివాసంబు నానతింబడి కాచప.
టి మెఱుగు మగతాపీట నిలిపి ముత్తియంబులమొత్తంబుల త్రించిన
కడానిపల్లెరంబుల నివాసలిచ్చి పసఁపుఁబ్రాతాదలనిడి గైసేయఁదొ
డంగిన.

188

ఉ. జంపులు గుంపులై కురులు సాకగ గోరులగీరి చెక్కులా
దుంపెసలాడఁ గేల్గవ నెదుర్పడి యకాదల నెత్తివైచుచున్
గంపులదేటరాటులెడ గ్రమ్మిన పైటచెఱుగు మీటగా
సంపెగ నూనియం దడిపి చానకు నోర్తు తలాపె గ్రక్కునన్. 189

చ. పసఁపుఁబాడి న్నలుంగులిడి బ్రామి యొడవోగలయంగ నల్పిబల్
మసలిననీరు చల్లనిజ లకదొరలించి కడానిచెంబులన్
ముసరి చెలుల్తలన్నిచి ముర్దుగఁ గుంకుడుదుర్దుబుల్మి య
య్యసలెడలించి తానమపుఁ డాడఁగఁజేసిరి రాచకూతురిన్. 190

గీ. కావిజుట్టి యొడల్తడి వోవనదిమి
కొనలుముడి కొల్పి పిఱుదుపైఁ బెనచినిండు
ముసుకుదారించి గమ్మన ముసర సొబ
రేణి పొగనించి యప్పువ్వు బోణికంతన్. 191

సీ. కట్టించె నెకబోటి గడియూశ్చి తినిచిన
గ్రొంబచ్చ పట్టుపొ గొంగు మడుగు
హత్తించె నొకలేమ యపరాజి యల్లపు
మల్లకంచెల మేరు మలచె నానా.

- బలియించె నెకచాన వలెవాటు వలరాజు
జుట్టి కటెఱకే ల్పట్టనంగ
దిద్దె నొక్క యెయారీ మద్దు చేతుల మంచి
గందంపు గాజురే కులబెడంగు.
- గీ. కూర్చె నెకయింతి మొగలిరే కుల వెడంద.
వేలుజడగట్టి నెఱికురు ల్వాలుగంటి
యిట్లునై సేయఁ దొడగిరి యెల్ల చెలులు
నల్లనయగారి వేసంపు నాతియనంగ. 192
- క. ఎచ్చోట నిలుపు రవణము
నచ్చో టుచ్చోట నిలిపి రచ్చుపడంగా
నెచ్చెలు లొడ్డాణు బిడు
నచ్చోటొక్కండె కనక యలమటు పడుచున్. 193
- క. అమ్మయి నెచ్చెలు లిడు రవ
ణమ్మలు మునుపెట్టినోము నన్ వెలసెనొ యీ
సొమ్మలకు సొమ్మ దొరికెన్
కొమ్మ యొడల్లెసి యంత గుడుచుట యరుదే 194
- క. అల్తోడపు లేని బోటికి
నత్తోయ్యలులిడగ దెచ్చి యదిపుత్తడితో
నిత్తడి మార్కొను తెఱగిడ
నత్తటి పొల్లనుచు నగిరి యందఱు తమలోన్. 195
- డి. బుగరు పల్లెరంబులను బట్టుక సొమ్మ లుదెచ్చి బోటికిం
జెంగటనిల్పి మేనిజిగి చిల్కల నయ్యవి గానరామి యిం
టంగల సొమ్మలెల్ల మగుడన్ మగుడం గొనుటయ్యె గాని య
వ్వింగడ మెంచవేరకల వే యిటువంటి యెయారీ చొక్కముల్. 196
- డి. వెన్నున కాలి నైతినిని వీగిన యాచలి మేనిసొమ్మలె
న్నెన్ని గఱచిన న్నిగుచ్చ లేయనగల్గెను కమ్మరీకులన్

గన్నుమరల్పు నింగివిరి గాఁదొడగెన్ సడలించుటయ్యె నే
నెన్నిమరు ల్కనుగొనిన నెప్పటి గుత్తము తప్పదేమియున్. 197

సీ. ఈబన్న సరములూ యీగబ్బిగుబ్బల

కని యీసడించి యోర్తునిచె బోటి

ఈసందిదండలా యీసందిభులకంచు

మూత్రిదిప్పుచు గట్టె నాతియోర్తు

• ఈకేలుదోయికా యీకడానీ కడే

లనిమోమువిజిచి యోర్తునిచెనెలత

ఈకాల్నివేళ్లకా యీమట్టెలని ముక్కు

చిట్టించి యెక్కించె జెలియయోర్తు

గీ. తొడవు తొడవీపడుతికిఁ దొడవులెల్లా

తగవు తగవంట తగవంచు మగువలనిరి

యమ్ముచేటికి నందిచ్చు నన్నొకర్తు

ననములికిబట్టు మరురాని యనియెఁగాని.

198

మ. అలకా ల్జంపు లుకూటెన ల్పరిఘిణీ లందె ల్బువ ల్బావడా

ల్కలుకుంగజ్జెలు రాగిణీ రతనపుగ్రంబు ల్బులాకీ తురా

నెలవంక ల్కొలనూలు బేసరిణి రాణీనత్తులత్తించి తొ

• య్యలులెల్లన్ దివిటీల చెంత దివియల్లా సొమ్ములుచెన్నగన్. 199

క. నవలా యొక్కతె కప్రఁపు

జవకస్తురి చుక్కదిద్దెఁ జానకులోనన్

దవులుకర నిండుబున్నమ

తొవదొరనా నెసఁగె మోము తోనెలసరియే.

200

ఉ. కూరిమిదీతెపో యెరుగుకోలకు బెండిలివారు వచ్చుచు

న్నారని పాటువారివల నన్నిని బోటులు వేగిరించి బం

గారపు బొమ్మకు న్నడలు గల్గిన పోలిక నల్లనచ్చిసిం

గారపు లచ్చితిన్నెకడ వైదువ మోడ్చుచు బూన్చుచున్నెడన్. 201

—* శ్రీమతీవిష్ణుల వివాహము. *

- ఉ. ఆతటి నంబోషుడు బ యల్లవియం గడుమోయఁ జేరిమో
తాతల యాక సంబులియఁ దప్పక నల్లెటగు ల్లశంబు ము
పైతఱుమంగఁ జుట్టముల తండము తన్నలమంగ నైదువ
ల్నేతుల బాగ్రిలు క్రొవ్విరుల చిల్లుచు బాటల బాడుచుండగన్. 202
- ఉ. మేలిమి పల్లెరంబులను మెచ్చుగు గండము వక్కలాకులు
బాలు ననూహింపట్లు పస పుక్ మొదలౌ బలు మేలితోయములే
చాలినసామ్యులు దఱుచు సన్నఁ పువల్లులు గందవల్లునున్
వేలకొలంది మానియులు వెంబడితే కఱివేల్పు డగ్గఱన్. 203
- క. పైవేలుపు మూఁకలతో
నావెన్నుం డెదురనడువ నట్టులఱేడున్
వేవేల క్రిందివేల్పుల
తో విడిబడినడువ కడలి దువ కెలపయ్యెన్. 204
- ఉ. బండారువుల్ పయిన్నినుచు చుండెడి బూవులగండవొళ్లు ప్రా
ల్మెండగు మిటిపూజకులు మెప్పుగ తెప్పలు విప్పనీక నెం
డొండవెనంగి మూకపయి నొక్కట వ్రాలగ నర్తిబుటియై
యుండెను వారివీరి గెలు పోలపు టాసలనెన్న నానొకో. 205
- శా. అంతన్ వెన్నునిజేరి త్రేడు మదిలో నాపోవరానట్టిబల్
సంతోసమ్ముగ మ్రొక్కి గండమిడి పై సన్నంపు సేలుక్ సగ
ల్లూత్తున్న గ రాని వెల్లుగ మి వి న్వాళిపగఱ జాలుమే
ల్పూత బూనిని నెన్నవోపునని లో బాటల్పూరిజూపుచున్. 206
- వ. అప్పుచుబాసన్ పొడ్డి పెద్దలను దెలుగంటిమూకలకు గుండంబునుగం
దవొడులును బర్నిరు మొదలగు బలుతెఱుగు కానుకలతోడమ్ములు
బులిసుచు నెల్లరితోడం బొడ్డి కొమరుడగువెన్నుని నింటికిదోహ్కొ
నిచని నివాహిలకు పడతుల గముల నెడమూని పుటవలూరితెఱుగం
టిదీవనలనుడులతోడం గ్రిక్కిరిసి మిక్కు టాబగునారా చనగరుపం
చినానానానాబగుమానికెప్పుముక్కాల్లిగ్నియాగుమ్మూడఁజేసి. 207

సీ. తెఱగంటి రానంటి తెఱవలీపుడమియ

కొలముతొయ్యలు లతోఁ గలిసెయాడ
మీది వేల్పులక్రిది మేటివేల్పులగూడి

తొలిబల్కు మేవి బ.ల్కులుతొడంగ
నిందందుఁజూపఱుల్పందడింపుచునుజి

త్తరు బొమ్మలనమూత దవులజూడ
నింగిమోతలు నేల బొంగుమోతలుగూడి

• యాకసంబందంద నవలద్రోయ

గీ. యల్లయదిబొజ్జగలవేల్పు టుల్లమలరి

నిండుతమినిల్చు కతననే యేమమెనయ

నెల్లయది యొక్క తెఱగయై యెసకమెసఁగె

గలదె యీపొందు నలువసే తలనుముందు.

208

ఉ. పాఱులుసేయుకర్ణముల పట్టులనెద్దికొఱంతలేక యే

పాఱగఁ బక్కిచక్కిదొర బారులుగట్టినవేల్పుమూకలుక

గూఁదిమిగొల్ల బెట్టుచు దగుల్మదిబొంగులువాఱ బోటియే

తేరుటగోర్కిగాఁ బాడపు శ్రేష్ఠైర పొద్దన గద్దరింపఁగన్.

209

ఉ. చందురురాఁకలం గడలి చాయలఁబొంగుచు లచ్చిబూన్చు గూ

తుం దరిగట్టుదారికిడు దొందర సందడిఁగొల్పు బాదుగు

• ల్కుందరరాఁగ రానెలగ ముల్గొని పాఱుల నెచ్చరింపఁగా

గందపుకొండ నా వలపు గ్రమ్మగ సంతిపురమ్మలోనికిన్.

210

క. చని తనపట్టిని నందలమునదాఁచి లచ్చిఁదెచ్చు మున్నీటితెఱు

గునఁదమ్మికంటియొద్దకుగొనితెచ్చెంబుడమివేల్పుకొమ్మలుబాడన్.

211

క. తెఱమరుగున రాకూతుం

దెఱవఁదగెం జెలువుఁగనగ ద్రిమ్మరుమదితో

నాఁకిఁదనకుఁ బొద్దనకు నడు

మరవాఁచుఁగవుంచు తమ్మి మగువయుబోలెన్.

212

ఉ. ఒండొరుమీదవొలి కడు నుమ్మలికన్ బెగడొంది విన్ననే
యొండొరునాటి దుస్పించని యోలమెపెంచి కరంగి చల్లనై
యొండొరుడాసి నిల్చి జగి యొత్తడి యొండొరుచూపుగుంపు లొం
డొండఁబెనంగజూచ్చె దెఱి యొరసిరింపుల సంతదోయికిఁ. 213

సీ. అనరంజి పల్లెరం బడుగుదమ్ముల క్రింద
పొద్దులోఁ దనయున్ని పాలుపుదెలుప
గాఁటమై పొరలెత్తు నీటి వెల్లువయుబ్బు
చదఁలేటి తరంగల చట్టమెనయ
పుడమివేల్పుల తొలి నుడుల మోతలు మిటి
గేస్తుల పొగడు బిం కెంబుగదుమ
రాకన్నియజగంపు రాచలచ్చికిసాటి
దీటుఁగొల్పెడు మేటి నీటుఁజూప

గీ. రానెలనెలంతలపుడు రా కూననిచ్చి
దారవోయుట తొల్లింటి తనదుపట్టి
తనవునాటి తలంపెల్ల దలఁపునినుప
వెన్నుడలరెను తనకైన యన్నుగొనుచు. 214

క. చల్లిరి ముత్తైదువచెలు
లెల్లను సేసలు చెలంగి యిరువురి మీదఁ
బెల్లమును జీలకఱ్ఱయు
నల్లన నొదలనిడుచు నారతిగుమితోఁ. 215

మ. తలఁబ్రాల్వొసెను వెన్నుడప్పడతిపైఁ దార్కారుగా వెన్నునొ
దలఁబ్రాల్నించెను బోటియున్ వినువకెత్తన్నించసందీకఁ దా
తలఁబ్రాల్వాసిన నల్వనెంచవలెనా దానట్టిలాబొమ్మకుం
దలఁబ్రాల్వాన సి వెన్నుఁడెట్లుబొగడున్ దారెంతనా నెల్లరున్. 216

క. కొంగులు ముడియిడి నవలా
కుంగట్టుం దాకిం. దగుంగద యనుచున్

బొంగుచు ముత్యైనువగమి

చెంగున నిర్వరికిఁ జెయ్యఁ జేతినిచ్చెన్.

217

మ. కలవేల్పుంగము లెల్లనావలననేకాబాజ్జలన్నింపఁగా

గలవారంచుఁ దలంచు గాలిచెలికిఁ గల్గెగదా ? బోనమున్

బులుగుండ త్తడిరాతు చే మదికి నా పోవంగ నెప్పుటికిఁ

బులితేపుల్ దేగవంచుఁ బల్కుగ నగు బోయిచ్చువారెచ్చరే. 218

క. వలఁబడకు చేపయయ్యును

నలఁబడఁబోటికని యెల్ల వారలఁబోగడన్

వలఁగొనె నగ్గికి దొయ్యలి

నల కేంద్రకేఁ గొనుచు వలముదొల్పున్.

219

క. ఏడడుగు లన్నిమీచులు

గూడగ నేలించు ననుట కున్ సరిగాఁగా

మూడడుగుల వేల్పుచెలి

నేడడుగులుఁ దొక్కజేసె నేడడయగుచున్.

220

మ. కడఁబట్టింపఁగల్గువేల్పునకు లె క్కన్మీకు రొక్కంబుల

న్పుడమి స్తాపురముండువేల్పులను నాపోజేయనేలంచు నీ

నుడుపుల్కలఁబనేమి యిచ్చునెడలన్ గొంచెంబు దొడ్డంచునుం

గడమల్లునె యెట్టివారికవి చొక్కంబొప్పువేన్నుండిడెన్.

221

గీ. జన్నిగట్టులు తొలినుడు లదువుచుండ

బడతుకలువట్టి నివ్వాలి పల్లెరములు

పొసఁగ రేగులగడ్డపై పుట్టుతపసి

తొతయమగాంచె వెన్నుండు తానతివతోన్.

222

సీ. ఎవ్వని యడుగుమి న్నేటిరాకలపట్టు

నేల కెవ్వడుతెచ్చె నింగిచెట్టు

నెవ్వడు వీపుపై నెక్కించెదరిగట్టు

కొనియె నెవ్వడు వ్రేల గొమరెగట్టు.

కొప్పు మేలిమి సేలు నెవ్వనినడికట్టు

నెదాపులమోడ నెపనిమెట్టు

పులుగురాయెచ్చాని పలయునెన్నడతట్టు
వివికెవ్వనితోమ్ము వీడుడెట్టు

గీ. అట్టిజగజ్జిగట్టిరా పట్టిమెడ ను
మట్టుమీరిన తమిఁకొల్ల బెట్టుసిరుల
నుట్టువడు మేలిమగరాల చుట్టురవల
దట్టమగు కెంపురాగట్టు తాళిబొట్టు.

223

గీ. కూతు వెన్నునకిడి నన్ను గొల్లఁబెట్టె
ననుచుఁ గనలుచు వెడలెనా యనఁగరాను
నతివయునొసంగ సిరియెల్ల నట్టివేడ్కఁ
బుడమివేల్పులపాలయ్యె భోదలంప.

224

—* శ్రీమతిని నత్తగారింకికి బంపుట. *—

జ. అంతయుఁగొంతయుఁ గొఱుతవడకుండమిగులువేలిమియుఁగూడపెం
డిలివేడుకఁజఱపి జగలేటిబుట్టువునకుఁబట్టె న యమగుఁదచ్చులుం
గల వేలుపుంబెద్దయ్య నిండోలగఁగూడ మొదలు చెనటమి
చు సంచునగించు నెల్లాలితోడఁగూడి మింటిమంటితాఁచులఁబ్రావుల
గు నెల్లరకుం గొల్లలుగా నెల్లసిరులొసంగి తామెక్క రెండవకొలం
పు పడుసుమానిసి యుభోతె నగవులం దగవులం బెక్కుతెఱుగుల
మసలి జగమ్ముల నబ్బురంపు కడలిన్మనుంగఁజేయుచు నెల్లారునక
జేజేలొనరింప జేజేలగుంపులు నింపులునింప పయనంపు సొంపునక
మోహనలై బుజిబుడ్లునొచ్చునొక్క చుక్క ముట్టునొక పేదలొక్క
ణుబులు సెలంగ వలువలుం గదాని పల్లెరంబులఁగైసెన ముందును
తానును దన నెలంతయును మోములవిన్నదనంబును వేడుకయునుం
డొంటఁగెలుపొందులఁ బెనఁగఁగారాపుకూతురింబుటకునువెన్నున
గుం బట్టపురాశియగుటకుఁ బాలియు సంతసంబునుంబొడముటం జా
గి మున్నీరై పొరలెత్తు కిన్నీనుఁ గొనఁగోరుల న్నీటుచుఁ జేదోయి ను
చురులగీలుకొల్పి యున్ననాన.

225

క. ఉడుగరలాదుచు వెచ్చు చుడినోనివెడవవేడ్క లూడలువాఱ
స్తవకాశి మాపుజేనెలు వికికి న్నీటి నాను విసనిట్లవియెన్. 226

చ. కలరుజగమ్ములందు మము గట్టిమదింగఱగించి చేరువా
రలు మిమువంటి నెయ్యరక రమ్మ గనుంగొనుటబ్బరమ్ము పీ
రలకు మముంగనంగ మది రానపుడిచ్చలమాదువీటికి
న్వలయుతెఱంగున న్గదలి వచ్చుచు భోవుచు నుండఁగాఁదగున్. 227

ఉ. ఇచ్చితివేల్పుటందలము నెక్కికవంబదునాల్గుతావులం
దిచ్చమెయిం గనుంగొనుచు నెప్పుడుపట్టితముల్పొసంగునో
పొచ్చెములేక వచ్చెదము వోయనిపాలకినిచ్చెమచ్చికల్
హెచ్చగవుంగలించి వల రేయపగారఱిగెంబదంపడిన్. 228

క. గాఢాణివాసములు తమిగరాబుబట్టినంపి కట్టిచెలి న్నిం
డారి నబత్తింగొల్పుచు బేరెన్నికఁగాంచిరెల్ల బెద్దరికములన్. 229

చ. అటఁజనికాంచెవెన్నఁడు బయల్దిరుగుల్ల నగల్గమీద చీ
కటికఁగవెల్గులోయల నిగన్నిగ సుద్రపుటంచువెంటఁ జొ
క్కటమగు నేటితెవ్వాఱల గమ్మచి చిన్నుల ముంపుగొంపు పి
క్కటమగుచున్నయట్టి తన కాపురపుం బెనువీడు వేడుకన్. 230

గీ. కాంచి యెనరించు కొత్తసిం గారములను
డించిచెలువగువాడతే గించియెదుర
వచ్చుసిరిఁగూడి చిటునవ్వు ముచ్చటించ
నెల్లవేడ్కలసొత్తెంచె నెల్లజెలితోన్. 231

—* శ్రీమతీ శ్రీవిష్ణుల కేలీవిలాసము *

వ. అంత. 232

సీ. తొలిపల్కు బేరుల తొల్లె పానుపు మీఁద
సిరి పుటతొయ్యలు లేసలొలుక
ముక్కుంటియును నల్వ మూడుగాదమతమ
మగువలతోడఁద మృలములంద
తపసివాల్గుంటులం దరు నివాళులొసంగ
తెఱగంటిచెలు లుంగరలు నెఱప
పరురాణి వేలుపుదొరరాణియును కృష్ణ
రించి కౌగిల్ల లాలించియచుక

గీ. అంతివరిసంతసముమీఱి యలరుపేల్లు
మంతనమ్ముల గొంత నె మృదిగుదిట్టి
జలిజలికిఁజొచ్చి గిలిగింత లలవరించి
కొమ్మగలిసెను కలలంటి తమ్మికంటి

233

సీ. ముద్దరాలితనంబు మొనసిపయ్యెదఁబట్ట
గునిసిలాగిన మొగ్గ గుదురుపఱచి
గుబ్బలంటజెమర్చి గోటఁగన్నులవేడ్క
నీరుమోటుచు వెనగ జారుసరల.
గప్పికయ్యెదఁద్రిప్పి కలపముల్లలి బం
తులవేసి జడఁగొట్టి కల్గుకురవల
యుగ్రంపుకేల్పొచ్చి యొరసిదిగ్గనలేచి
వలపునలోఁబడి యలసికన్ను

గీ. లెఱ్ఱజేసి పదంపడి యెద్దివసము
గాకఁ దమిమించిగలసెయ్యె క్కటయయగు
నవలపదియారుపూన్పుల నతనిఁజెందె
ననగ వెన్నునికూటమి నతిపడేల్పు.

234

సీ. కొలకుల నంచతోయ్యలి నెలతోటల
చిలుకనెచ్చెలిరేయి నెలపులుంగు
కలికిపవలజక్కు వలమిన్నపూబోణి
కానలనెమ్మివా లంటితమ్మి
తేటిపూవుంబోడిఁ దేల్పుచక్కటి పచ్చ
నిల్లునియయ్య య వ్వెలఁపిఁగూఁపి
యెల్లఁదాపులఁగూర్చి వెల్లువల్లటంగఁ
గలసి సందిడరాని వలపుదవిలి

గీ. పుడమిచెల్లివైననైన గ నిడుడు సిరిసి
నైన డొదంబుగననీడు పూనఁజొండు
తలఁపువిడితేని తమకంబు నిలుపుబలుపు
గొనఁగ నన్నెంబుఱుచి యీ వైనయుమాడె

235

5. ఇవ్వడువున పసిడిపుట్టాబుదొర నిచ్చలు గోరికలీరికలెత్త నిట్టులున్న తఱి పెనకువతిండి కొండపేరింటిత పసియు వెంటనంటివచ్చు తమతెట్టునంబుట్టుబెట్టిదంపు కీడును దానిం బాడవడుగంజేయ వెనుకొనుచుట్టువాలు మంట వేడిమియుం జుట్టుకొన నిలువలేక గానలంగోనలం. గొండలక గుండులక దోటలం బేటలం దెసలన్ మసల నాకెక బెబ్బలులకోహటించి జింకల పొంకంబునను సింగంబుల కువెటచుచు నేనుంగులతెఱంగునన్ బరచియు నఱచియు వె చి పాఠీనఁబోసీక కమ్మికొని యుమ్మలికం బుట్టింపు బేర్మొనందగు దొడ్డవేల్పులుగని మొరలిడుచు వారివలన నీదొసంగు దొలుగరామి దెలియుచు డాఁగిన వేఁగిని మూగిపయిపయింగవియఁ గడజేరు వెరవుంగానక తగవు మాటలునింపవచ్చెగదా ? యని వాచరచుచు నీయడరుఁబాసినంబడి వేలుపులు కొలం బనియేమి ? పొడిలియను తలంపు నిజంబుగా నెల్లమని దయ్యంబులమిద నొట్టువెట్టుచు బెట్టుఁజెడి పుట్టుపురోసి గుట్టుబెల్లగిలి మట్టుననిలువలేక దొట్టగిలంబడుచు నెట్టకేలకు బడుగులపాలింటి నెనరుఁజూపి కావంబోవంగలసామి యొక్కపరిమొక్కిన నీవాడననినయింతనెంతయేని కీడుబారయనీనికడియంబు కేలంగీలుకొలిపిన వేలుపుందొర యాతంజేయని సిరిమగని యింటికింజేరి తలవాకిటంబడి మొఱలిడుచున్నం గనుంగొని కావలికాండ్రు విన్నవింపం గ
- దలి తానయరుదెంచుచున్న నాలచ్చి పెనిమిటింగనుంగొనినయంత త. పసులవిడచి యడగలిగి నిలువంబడు తనయడిదంబును నయ్యాకుదిడుల తెట్టుముసురుక సరునుంబుచ్చి చచ్చి పుట్టినయట్ల బెదరి చెదరు. జెందంబులంగుందు తపసిదోయి జేసన్నక డగ్రందీసి యెల్ల వెరవులు గడపు కేల. వెన్నుజరచుచు నిదేమిదేమని జంకుడుపుచు డాయందీసి నం దెప్పిరి చేదోయి నొదలంజేర్చుచు నత్తపసుల్లెరి. 236

...* పర్వత నారదులు విష్ణుమూర్తిని శరణువేడుట *...

౧. మాయన్న మాతండ్రి మాయయ్య మాయప్ప
యడుగుదమ్ములదోయి విడునమయ్య

నెనరుజ్జిలైడు నీదు కనుగొన లీనుమంత
 చల్లగా మామీద జరుపుమయ్య
 అడరుసంద్రములలో బడిమున్ను బడుగుల
 నెడ్డుజేర్పగ నీవె యొడయవయ్య
 పడరాని బాముల బడి తెప్పిరిలలేని
 యెడ గేలనెత్తి మ మ్మేలవయ్య

గీ. కాపుమన వీడువాడవు గాపు నీవు
 మోసపోతిమి యొక వెడ యాసఁ దవిలి
 వెరపుదీరిచి డెదనూ వేపసిండి
 తగటుమప్పటివలెవాటు చాల్పువేల్పు ?

237

గీ. అనుచు నడుగులపైవ్రాలి యలమటించు
 తపసిదోయి గనుగొని దట్టబరచు
 కట్టకడచూపు గొననాటి వట్టికేల
 నెత్తి యీయెడరేలని యొత్తియడుగు.

238

గీ. పొద్దునంగడమున బుట్టిన యంబరీ
 ఘండునా నొకతేడు సుమ్మువాని
 కూతురు సొబగున కొమరుబ్రాత్రుయంబున
 సరిలేని దొకపరి దొరతనంపు
 టిల్లని వికిరంపు తెరజేరియాతని
 పట్టుజూచితిమి య బ్బాటుగాను
 సంతనో మరుదేవ శవని వేడిలిమాపె
 సరుపుర కీరాళి నెరిసెక్కొ

గీ. తెరపువైబోలి మీచేని తెరంగుజిగె
 జెప్పుటకు సిగ్గుదూలించు దప్పుకటుల
 గద్దెపైనున్న యెడ నాపె గదినమమ్ము
 కోరియని కొండముచ్చొ కొరతబుచ్చి.

239

చ. పగునడి యొరునేనుజనె ఒట్టినిటాబుగఁబట్టి తగ్గడియ
 ప్పుగుసుర వేడితెచ్చె యిది భారక నిర్గుగసాది కెవ్వడో

వెరవరి పొంచి నిల్చెనని వింతయగున్ విరిదండవైచె వాఁ
డొరపరిగాగనోపునట నూరక మోసమునంది యీసునన్. 240

గీ. నలువచ్చాఁతలేక గలదెయ్యేమేనియం
చనకతేట తన్ను గనుటలేక
బెడియదనుచుఁదిట్టు జెడితిమింతటఁదిట్టు
మ్రుంగఁ జుట్టువాలు మెరసివెడలె. 241

—* విష్ణుపుత్రక్రమునుపసంహరించి మునీంద్రుల సన్న్యానించుట. *—
చ. పదపడి మేమువడ్డ పలుబన్నము లేమనివిన్నవించు మీ
సొదనడగించి కాపుమని సోలుచుఁ దూలుచుఁ గాళ్లవేళ్లపై
మెదుగుచునున్న వారిఁగని యొక్కతెరంగునఁ దిట్టుమాపి నీ
వెతగుదురంగ తేనికడ కేగివసించుమటన్న కైదుపున్. 242

గీ. మామ మామ మామ గీము నోమును నుండ
మనుప నినుప పెనుపఁ దనుపఁ గలిగి
కవియు నూరివారి కారెయ లడఁదోసి
తెలసి కలసి మెలసి వెలయుచుండె. 243

ఉ. అప్పుడు కానతిస్సమల నంతిపురమ్మున కెత్తితెచ్చి పొ
గుప్పలువోలె నద్వితలమున్ రవణాబు మెఱుగు రంగులన్
గప్పెమలచ్చిని బుడమి కల్గిచి శ్రీమతిఁజూపి వింటిరే ?
తప్పుక మమ్ముఁ గూర్చియ క దా బలునోములనోముకొంటిరీ
రప్పుడయింతలెన్ గనబ యల్పడినారలు మాటచేటికిన్. 244

గీ. మీయొడొరువులమచ్చర
మేయింతయొనర్చె మాకు నిరువురువలయుం
గాయలు కోరికెలటల
చ్చాయమె యదిగాన నింతఁ జరుపఁగవలసెన్. 245

5. అదియునుగాక నిచ్చదొమ్మసారులకు మీకిరువురకు డెందంబులని
చువిలుకాని చిలిపిగానంపు క సటువీడమింజేసెనిక్తలచదిగగోయం
దలంచి యింతయొనర్చితిమిగానసానందేరిన మానికంబులు వోలెగల
కఁదొలంగితిరి యింకమీరెచ్చోటమసలిన మీడెందంబులు మీకుం

బట్టయ్యె చ్చవలయు నెడలదిరుగుండని బుద్ధిఁదెలిపి పుత్రైంచె బుడమి
వేల్పులపల్కులు వింతగాకుండఁజేయుట తనయిచ్చయేకావున నవ్వ
లమరిదాల్పు నాతీనివంగడంబున నేలకునల్లుండై వెలసినయెడల బ
రితుపిల్లంజేసె నిక్తతవెతలంబాపఁగలయది సిరుల బాదలాజేయునది
యనివిన్నవించుటయు సంతసంబునంబాదలుటయు. 246

శా. గట్టుగోనలఁ జెంచుతేనిబలె గే కల్వేయుచున్ బాసవా
తైట్టుల్ జుట్టునుగొల్పఁ జెంచిత బలెం దెల్లంబు నెల్లారికిన్
బుట్టుదాపగు తల్లిబేరజము నింపుల్నింపఁ బెంజెట్టవై
పట్టుల్బొలి దొసంగునేనుగుల ద్రూ పన్నీవకా ? దేవరా ? 247

క. చల్లని తలపువ్వును గడునల్లనిగుత్తుకయు సంజ నాఁ గడుఁబెడఁగా
చల్లని తల జంజరుగా తెల్లని దేవరపు కాంచి తిమిముక్తంటి ? 248

—* ల య గా హి. *—

ఇందుఁగల వందుఁగల వందు రొకకొండ రది
యందమని యందుమె క డిందిజిగినందున్

సందికడఁబొంది జిగి నొంది తగియుందువట

కందు మదిఁ జందములఁ జందములనెందున్

కందులము కందుకను విందుగ మముందఁచు

చిందరల వందరల తందరిలకుడున్

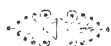
డొందమిడుముదుసిరిఁ జెందెదము కుదువిడి

చందురుని కందురుము పెందొరపువిందున్. 249

గ ద్య.

చ. ఇది యపరంజి సొమ్ముపయి నింపుగఁ గెంపులు చెక్కినట్టు లొ
ప్పిదముగ మింటితెర్వరుల బెద్దల నెద్దరఁ జెప్పుకబ్బమై
మొదవుల పాలతెమ్మెలన ముచ్చటలుగల “ముల్లుపాపయా
రదు” లొనరించు సర్వమధురంబున మూఁడవవిన్నపంబగున్. 250

స ర్వ మ ధు ర ము. స ం పూ ర్ణ ము.

పు. ప. తప్పు. బిమ్మ. పు. ప. తప్పు. బిమ్మ.

౨ ౧గి నిండుకింక నిండునిక

౩ ౨౭ శ్చుడైర్ శ్చుడైర్

౪ ౨౯ గట్టున గట్టున

౧౨ కునిర కునిర

గి ౨ చెరివి తెలివి

• ౧౭ శ్చెడెనిగమ్మ శ్చెడెనిగమ్మ

౧౭ తెమ్మెరిన్ తెమ్మెరిన్

౨౧ యొనియగ యొనియగ

౬ ౨౨ తేవార తేవార

౮ ౩ లుగలిం లుకలిం

౯ ౩ వీట్టై వీట్టై

౧౦ కలుము కలురవ

౧౩ పెక్క పెక్కు

౨౪ వావెర వావెర

౧౦ ౪ రపాలతు రపాలతు

౧౧ ౭ లకిం లకిం

౮ మూకలు మూకలు

• ౧౧ నెగడుగ నెగడుగ

౧గి జుబడి జుబడి

౧౭ నెజలి నెజలి

౧౮ యెసపుక నసపుక

౨౬ వరుగు వరుగు

౨౮ పోపు పోపు

౧౨ ౨ లోతివ్వు లోతివ్వు

౪ దలుగ దలుగ

౮ కొరొ యకొరొ

౯ యూరు యూరు

౧౯ నూవెయి జూవెయి

౨౧ రదలుక రదలుక

౨గి లయ లయ

౧౩ ౬ అలనణ అలనణ

౧౦ కొనిచే కొనిచే

౧౩ కొనిచి కొనిచి

౧గి గోటు గోటు

యుదునిపాచా యుదునిపాచా

౧౯ కట్టునా కట్టునా

౨౦ (విడి)జతగా (నడి)జతలమే

చిగుర చిగురు

౨౧ రాక లాక

౨౨ లేమినెం లేమినెం

౨౩ పదలు పదలు

పులును పులును

౨౪ కొనులు కొనులు

౨గి గులును గులును

౧౪ గి మేల్బుడి మేల్బులి

౧గి ౨ బరు బరు

౩ న్నులకును న్నులకు

౪ కాలు కాలు

౨గి బగరం బగరం

౧౬ ౩ యెక్కుడు యెక్కుడు

౨౧ కుట్టవరదల్ కుట్టవరదల్

౧౭ ౪ గోట గోట

పు. ప. తప్పు. బిచ్చ. పు. ప. తప్పు. బిచ్చ.

౧౪ ౨౫ లడేటి లచేసి
౧౭౨౭లనాకెక్కునపుటనేసాగబలు
౨౮ నినుంచి నిముంచి
౧౮ ౨ నాకెక్కు నేనానె
౨౧ ౧౨ గడెలు గడెలు
బారుల బాటుల
౧౩ నూడిన నూడిని
మదిలో మదితో
౧౪ బాడిన బాటిన
౧౫ వారల వారల
౧౬ మటాచు యటాచు
౨౩ తటి తరి
౨౨ ౧ టుగి రంగి
౬ ఒక్కనే ఒక్కయే
౧౬ మిద మిడ
౨౩ లకబు తిలబుతి
౨౭ బడని బడను
౨౩ ౬ గ్రమ్మ గ్రమ్మ
౮ డలంచి డొలంచి
జేయ జేయ
౯ విడ విడ
౨౩ గఱగ గఱక
౨౪ నెరా నెరా
౨౪ ౬ మూల మూల
౧౫ గొట్టు గొట్టు

౬ నాబు నాబు
౮ నట్టి నట్టి
౧౦ రొట్టి రొట్టి
౧౨బదలునెబుల బదలు నెరుల
౧౫ వటా దటా
౧౬ నెట్టు నెట్టు
౨౭ ౧౮ బొట్టు బొట్టు
౨౮ ౧౩ బొట్టు బొట్టు
౧౫ నల్లరా నల్లరా
౨౯ ౧౧ తరుము తరుము
౨౦ నెట్టు నెట్టు
౩౦ ౨ బెక్కి బెక్కి
౩ తురంగ తురంగ
౧౫ కాగడ కాగడ
౩౨ ౬ కడక కడక
౯ జూపు జూపు
౨౮ యెనని యెనని
౩౩ ౧౭ దమ్మ దమ్మ
౩౪ ౪ బుచ్చు బుచ్చు
౩౫ ౨౦ జొక్కున జొక్కున
౨౨ కడెట కడెట
౨౬ కొక్కొక్క కొక్కొక్క
౨౭ గట్టు గట్టు
౩౬ ౧౧ చెలుల చెలుల
౨౮ మెచ్చు మెచ్చు

పు. డ. నవ్వ. బవ్వ. పు. డ. నవ్వ. బవ్వ.

30 గల పేరు జేర్చు
 31 గల పేరు జేర్చు
 32 గల పేరు జేర్చు
 33 గల పేరు జేర్చు
 34 గల పేరు జేర్చు
 35 గల పేరు జేర్చు
 36 గల పేరు జేర్చు
 37 గల పేరు జేర్చు
 38 గల పేరు జేర్చు
 39 గల పేరు జేర్చు
 40 గల పేరు జేర్చు
 41 గల పేరు జేర్చు
 42 గల పేరు జేర్చు
 43 గల పేరు జేర్చు
 44 గల పేరు జేర్చు
 45 గల పేరు జేర్చు
 46 గల పేరు జేర్చు
 47 గల పేరు జేర్చు
 48 గల పేరు జేర్చు
 49 గల పేరు జేర్చు
 50 గల పేరు జేర్చు
 51 గల పేరు జేర్చు
 52 గల పేరు జేర్చు
 53 గల పేరు జేర్చు
 54 గల పేరు జేర్చు
 55 గల పేరు జేర్చు
 56 గల పేరు జేర్చు
 57 గల పేరు జేర్చు
 58 గల పేరు జేర్చు
 59 గల పేరు జేర్చు
 60 గల పేరు జేర్చు
 61 గల పేరు జేర్చు
 62 గల పేరు జేర్చు
 63 గల పేరు జేర్చు
 64 గల పేరు జేర్చు
 65 గల పేరు జేర్చు
 66 గల పేరు జేర్చు
 67 గల పేరు జేర్చు
 68 గల పేరు జేర్చు
 69 గల పేరు జేర్చు
 70 గల పేరు జేర్చు
 71 గల పేరు జేర్చు
 72 గల పేరు జేర్చు
 73 గల పేరు జేర్చు
 74 గల పేరు జేర్చు
 75 గల పేరు జేర్చు
 76 గల పేరు జేర్చు
 77 గల పేరు జేర్చు
 78 గల పేరు జేర్చు
 79 గల పేరు జేర్చు
 80 గల పేరు జేర్చు
 81 గల పేరు జేర్చు
 82 గల పేరు జేర్చు
 83 గల పేరు జేర్చు
 84 గల పేరు జేర్చు
 85 గల పేరు జేర్చు
 86 గల పేరు జేర్చు
 87 గల పేరు జేర్చు
 88 గల పేరు జేర్చు
 89 గల పేరు జేర్చు
 90 గల పేరు జేర్చు
 91 గల పేరు జేర్చు
 92 గల పేరు జేర్చు
 93 గల పేరు జేర్చు
 94 గల పేరు జేర్చు
 95 గల పేరు జేర్చు
 96 గల పేరు జేర్చు
 97 గల పేరు జేర్చు
 98 గల పేరు జేర్చు
 99 గల పేరు జేర్చు
 100 గల పేరు జేర్చు

101 బెన్ల బెన్ల
 102 చువారు చువారు
 103 లుదులు లుదులు
 104 దాడల దాడల
 105 లెండుచు లెండుచు
 106 యిసే యిసే
 107 పిఱి పిఱి
 108 జేరువ జేరువ
 109 కాకెసిబో కాకెసిబో
 110 నలసి నలసి
 111 యమ్మగ యమ్మగ
 112 ముగ ముగ
 113 తెరుపు తెరుపు
 114 బోలులు బోలులు
 115 గుచ్చ గుచ్చ
 116 పిన్న పిన్న
 117 టి.తుల టి.తుల
 118 నెదతేని నెదతేని
 119 తెలుపు తెలుపు
 120 రాకుమి రాకుమి
 121 బునే బునే
 122 కోరే కోరే
 123 గనగది గనగది
 124 వాళి వాళి
 125 పొద్దు పొద్దు

పు.	ప.	తప్పు.	దిప్పు.
	గి	మెలంగ	మలంగ
	౧౬	చొమ్మిడి	బొమ్మని
	౧౭	సియే	సెనే
	౨౬	మృదుదే	మందునే
గి.గి	౨౩	కేగెక	కేగెక
	౨౭	గాగని	గాగని
గి.౬	౧౭	జాప	జేప
	౨౦	యచ్చె	యచ్చె
	౨౪	మబునక	గంబునక
	౨౬	మైకిను	తైకిను
గి.౭	౨	పెలుంగు	పెల్లు
గి.౮	౬	గావంగ	గావంగ
గి.౯	౧౨	నమిడు	నుమడక
	౨౧	చెల్పు	చెల్పు
	౨౨	నామ	నామ
౬౦	౩	జేతుమి	జూతుమి
	౧౧	నండల	నంజల
	౧౭	జుడ	పండ్
	౧౮	లరు	లయు
	౨౭	యనది	యనిది
౬౧	౨	గల్గిన	గల్గెన
	౧౪	తోలు	తోలు
		నేలు	జాలు
	౨౭	తెమ్మలన	తిమ్మనల
౬౩	౧౧	కాల్వె	కాల్వె
	౧౮	పనుట	పనుటి

పు.	ప.	తప్పు.	దిప్పు.
౬౪	౭	మృగించె	మృగించె
	౧౪	యెడ	యెడ
౬౫	౬	పమ్మె	సమ్మె
	౮	చెల్లు	చెల్లడి
	౧౮	వలప	వలప
	౨౦	యెల్లడి	యెల్లడి
		వాగు	వాగు
	౨౨	ఖుల	సఖుల
	౨౩	నచ్చెలులి	నచ్చెలులి
౬౬	౩	చెరపు	యెరపు
	౮	నూల్కు	నుకూల్కు
	౯	యమ్మ	యమ్మ
	౧౫	వెచ్చెనా	నచ్చెనా
	౧౬	గాననినుగొనకవల	
		నెనా	రానను
		గొనకవలసిగా	
౬౭	౧౭	నచ్చలు	నచ్చలు
	౨౧	రుబెట్ట	రుబెట్టి
౬౮	౬	చూజిన	చోజిన
	౧౫	నర	నల
౬౯	౪	తురుట	యురురు
	౧౧	పట్టనా	పట్టగా
	౧౨	నరు	యెరు
	౧౫	గురు	గులు
	౨౭	బట్టు	బట్టు
౭౦	౨	చెయో	చెయో

పు. ప. తప్పు. బప్పు. పు. ప. తప్పు. బప్పు.

21 ౧౨ గంటగిం గంటగిం
౨౨ చక్కగ చక్కిని
౨౩ గూడిమ గూడుమ

23 ౨ బాబు బాబు
24 ౨ నల నల
25 ౨ లకు లకు

• ౨ నిగూర్చబే నిగూర్చవే

26 ౨౪ గొలుపు గొలుపు
22 ౪ కళ్ళ కళ్ళ
౧౩ సేతు గూర్తు
౧౪ జేమి సేతు సేమి సేయ
2౮ ౬ రడిబు టడివ
౨౦ ౧౧ తారడి తాడి
౨౧ యగుడు యగడు
౨౧ ౧౨ తెచ్చెద తెచ్చెద
౨౦ నిచ్చెద నిచ్చెద
౨౧ ప్రివి ప్రివ
౨౧ లులుచుకల్లురుచుగ
౨౨ ౨౨ బోలకు బోలకు
౨౩ లకుచు లకుచు
౨౩ ౨ మెనా మెనా
౨౪ ౨ వోయిన వోయిన
౧౦ బోట బోట
౧౩ పద్దియ పద్దియ
౧౪ బుగ్గిడి బుగ్గిడి
౨౧ వీరుగా వీరుగా

౨౨ బుడు బుడి
౨౨ గిలి గిలి
లులబెప్ప లులబెప్ప
౨౨ బట్టి బట్టి
3 వేటిసి వేటిసి
౨౨ కోతికొండ కోతికొండ
మృచ్చుల మృచ్చుల
౨౨ జేతె జేతె
౧౦ కోతికొండ మృచ్చుల
కోతికొండ మృచ్చుల
౧౧ వసవడ వసవడ
౨౨ జెరం జెరం
౨౨ గడద్రో గడద్రో
౨౨ ౨ మెండ మెండ
ట్రాయి ట్రాయి
౧౪ గనగా గనగా
౨౧ వలువకు వలువకు
౨౨ 3 క్కటయ క్కటయ
౨ గినుయ గినుయ
౨౨ తలపుయె తలపుయె
౨౨ జాయ చాయ
౧౨ యుగ్గిలు యుగ్గిలు
౨౧ బులుపే బులుపే
౨౩ చక్కగ చక్కగ
నుచుకు తుచుకు
౨౨ ౨౨ వేరుగా వేరుగా

క్ర.	ప.	తప్పు.	బిచ్చ.	క్ర.	ప.	తప్పు.	బిచ్చ.
	౨౪	బసుగిరి	బసుగిరి		౧౦	రింపర	రింపర
౮౪	౮	గేరు	గేరు		౧౧	రెండు	రెండు
	౧౧	నెట్టునటు	నెట్టునటు			చెయ్య	చెయ్య
	౧౧	వెంయ	వెంయ	౯౩	౨౪	చలచ	వలచ
౮౯	౧౧	లొని	లొన		౨౭	బాటించె	చాటించె
		తేడులు	తేడులు	౯౪	౩	రిటి	రిటి
	౧౨	రిద్దురక	రిద్దురక		౧౩	గొంచ	గొంచ
	౧౪	మొంచుట	మొంచుట		౧౪	నక్క	నక్క
	౧౪	గల్లెమ్మకో	గల్లెమ్మకో		౨౦	నుచ	నుచ
	౨౫	కేకురు	వేడులు		౨౨	నెక్కలు	దెక్కలు
౯౦	౭	బాని	బాని		౨౪	గ్రుక్క	గ్రుక్క
	౨౦	నాలయ	నాలయ			క్కురను	క్కులను
		యెన్నడోకొనె	యెన్నడోకొనె	౯౫	౨	కుండ	కుండ
	౨౩	నల్లె	నల్లె	౯౬	౨౧	టంతగ	టంతగ
	౨౬	దెరలుమి	విరులుకొనుచు	౯౭	౪	పుల్లిమ	పుల్లిమ
	౨౮	నులునా	నులునా			కొల్ప	కొల్ప
౯౯	౨౯	పున్నెమ	క్రిందెకా		౮	దంబ	దంబ
		బొలియింపబరలెంచు			౯	నల్లి	నల్లి
		కలిగాడునాదెనల్లిమ్మ				నలు	నలు
		కొనుచు				దీప్తి	దీప్తి
౯౧	౪	కనులు	కనులు	౯౮	౧౨	నుంచి	నుంచ
	౯	లెను	లెను		౧౩	నూచు	నూచు
	౧౨	గునుచు	గునుచు		౨౪	నేలు	నేలు
	౧౫	మొట్టులు	మొట్టులు	౯౯	౨౫	గ్రొలు	గ్రొలు
౯౨	౨	నట్టివే	నట్టివే	౧౦౦	౫	గుండు	గుండు
	౧౧	నొండు	నొండు		౧౩	నో	నో

పు.	వ.	తప్పు.	బిచ్చ.
	౨౨	బట్టుక	బట్టుక
	౨౩	యాచలి	యాచలి
౧౦౧	౧౩	మంతుర	మంతుర
	౧౪	రీకులక	రీకులక
	౧౫	దివియ	దివెల
	౨౨	దీణదా	దీణదా
		కోలక	కోలక
౧౦౨	౧౩	వేవేల	వేవేలు
	౧౪	నెల్లరి	నెల్లర
౧౦౩	౧	మేలిప	మేలిప
	౨	లన	లని
	౧౦	యల్ల	నెల్ల
	౧౧	యేమ	నేమ
	౧౨	బొడపు	బొడుపు
	౧౫	దొండ	తొండ
	౨౬	దెరవడ	దెఱనడ
౨౦వ్యాచుగమంమంతుగమి			
౧౦౪	౧౬	తనపు	తనపు
	౨౦	నొదల	నొదలల
	౨౪	తలబ్రా	దలబ్రా
	౨౫	త్రానసి	త్వోన
		పెన్నుడె	పెన్నున
		బొగడుక	బొగడక
౧౦౫	౧౧	కేల్లా	కేల్లా
	౧౩	నేలించు	నేలించు
	౧౫	కవి	కని

పు.	వ.	తప్పు.	బిచ్చ.
	౨	బట్టి	బట్టి
	౨౫	వెదాపు	నెల్లదా
౧౦౬	౪	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౦౭	౪	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౦౮	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౦౯	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౦	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౧	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౨	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౩	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౪	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౫	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౬	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౭	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౮	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౧౯	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి
౧౨౦	౫	నెల్లి	నెల్లి
	౫	నెల్లి	నెల్లి

ఓమ్
శివపంచ రత్న సుత్రం

ములుగు, పాపయారాధ్యకృతా.

- ప. ౬౦ తన్నిర్వికారీయ దన్వనగా నార్థోఽయోగం వ్రతే
 ద్యస్తా ద్య దిదం జగ త్తత మితి బ్రాహ్మ వియన్మూఢీ
 యస్మా త్కల్పి మర్థన త్పుమనసాం వాతై నివోదై ర్మను
 సైస్యై శివ్యపుషే మనోభవముషే కుర్యాః పరంత్యోక్తిషే
- ప. నాన్య క్కొచి దఖాడ మద్వీయ మనా బ్రహ్మయనేశ్వై ఇతి
 ప్రోక్షీమ ప్రధమే సుఖం తదిహానిస్సోగల్వ్య నాన్యత్ర చ
 కిర్మజ్ఞానమతే ప్రతార్య పురుషా న స్థాన్ముణాం కేవ్యతే
 మాయావాద ఉదేతి యత్రమహాసే తస్యై నమో బ్రహ్మణే
- ప. మోహద్వారా తమోనుదే భవకథా నిర్వాహణోద్యమ్యుదే
 భక్తాంతర్ధన సోపదే పరిపూతామర్త్యర్షి సర్వాబదే
 మాయాసంగ భిదే వియన్మోహదే మూర్తి భవ త్సానిదే
 నాకాకాకకుదే గుహ్యగృహసదే తస్యై నమ స్కంధవే
- ప. స్మస్మి పాలన మత్యం రచయతాం బ్రహ్మచ్యుతాచ్చిద్రృశా
 మేతా మారచితుం త్రయీకుశలినో యద్రూఢ విలాసాణవః
 తేనాహం జయ మేతి తస్య పదగ సైస్యా దహం చేతసి
 తస్యై విశ్వసే జగత్తయధృతే దేవాయ తుభ్యం నమః
- ప. నైది మాత్మభువం తథాంబుజదృశీం చాద్రీ శ్రియం కామ
 త్వత్పదాబ్జ మరంద బిందు లహరీ స్వాదే జను ల్లోలుభమ్
 వాగ్ధేయం కృపయా విధేహి భవతా దేత త్ప్రతిష్ఠాశమా
 మైకంవై కతమం తు వా సుచనసాం శ్రేయఃపదేతే నమః

శ్రీషట్ఫల పరబ్రహ్మగ్పణవస్తు.

ప్రాశ్నితము :

అన్నపూర్ణ గ్రంథ మండలి,
రాజమండ్రి.
